Marfat.com

تُحفَةُ الطّاهِرينْ

تاليف

شيخ محمد اعظم بن محمد شفيع ٺٽوي

بتصحيح و تحشيه

بدر عالم دراني

سنڌي ادبي بورڊ

تلک چاڙهي،
حيدرآباد (سنڌ)

★

سنڌ اسيمبلي بلڊنگ،
بندر روڊ ڪراچي.

Marfat.com

پهريون ڇاپو ١٩٥٦ — هڪ هزار ڪاپيون
(هن ڪتاب جي اشاعت جا جملي حق سنڌي ادبي بورڊ وٽ محفوظ آهن)

86724

~~89529~~

قيمت ٠—٨—٣

ملڻ جا هنڌ

سنڌي ادبي بورڊ جا بڪ اسٽال —
سنڌ اسيمبلي بلڊنگ، بندر روڊ، ڪراچي:
تلڪ چاڙهي، حيدرآباد (سنڌ)

نيو سنڌ پريس، وڪٽوريا روڊ ڪراچيءَ ۾، ايم . يو . عباسيءَ هي ڪتاب ڇاپيو ۽ محمد ابراهيم محمد خان جويي، سيڪريٽري سنڌي ادبي بورڊ، ان کي شايع ڪيو.

Marfat.com

ناشر طرفان ٻه اکر

هيءَ ڪتاب سنڌي ادبي بورڊ طرفان سنڌ ”قومي تاريخ ۽ ادب کي فروغ ڏيڻ واريءَ اسڪيم“ ماتحت مرتب ڪرائي ڇپايو ويو آهي. انهيءَ اسڪيم جو مقصد هي آهي ته خصوصاً فارسي ۽ عربي زبانن ۾ تاريخ، سوانح، حديث، تصوف ۽ شعر جي موضوعن تي سنڌ جي مايه ناز عالمن ۽ مفڪرن جا لکيل اهي شاهڪار ڇپائي پڌرا ڪيا وڃن، جن مان اڄ به ڪيترائي مخطوطن جي صورت ۾ سنڌ جي ڪن خانگي ڪتب خانن ۾ زبون حالت ۾ موجود آهن.

اها اسڪيم چئن سالن (۵۹-۱۹۵۶ع) جي عرصي ۾ مڪمل ٿيڻي آهي، ۽ ان مطابق بورڊ جي تجويز آهي ته عربي زبان ۾ ۱۴ ڪتاب، فارسي زبان ۾ ۳۰ ڪتاب تاريخ جي موضوع تي ۽ ۵۷ ڪتاب فارسي شعر و ادب جي موضوعن تي، اردو زبان ۾ ۷ ڪتاب ۽ انگريزيءَ ۾ ۶ ڪتاب شايع ڪيا ويندا.

هي ڪتاب فارسي ڪتابن جي سلسلي جو ٻيو نمبر ڪتاب، ۽ سڄي اسڪيم مطابق هيل تائين ڇپيل ٽيون نمبر ڪتاب آهي.

Marfat.com

شڪريو

سنڌي ادبي بورڊ، حڪومت پاڪستان جي وزارت تعليم جو ممنون آهي، جن هن اسڪيم ۾ دلچسپي ورتي، بورڊ کي آن ماتحت هنن ڪتابن ڇپائڻ لاءِ مناسب مالي امداد ڏني آهي.

Marfat.com

فهرست

(۱) مقدمه از مرتب .... الف تا کد
(۲) مقدمه از مؤلف .... صفحو ۱

باب اول

کوه مکلي

(۱) سید محمد حسین عرف پیر مراد ۱۰
(۲) میان سید علي کلان شیرازي ۱٦
(۳) میان سید علي ثاني شیرازي ۱۷
(۴) سید عبدالصمد ۲۰
(۵) شیخ حسین صفائي ۲۱
(٦) شیخ عیسیٰ لنگوتي ۲۲
(۷) ملا عبدالرحمٰن عباسي ۲۳
(۸) د رس بهنبه ۲۵
(۹) سید قائم شاه پنجابي ۲۵
(۱۰) سید نیرن کوتي ۲٦
(۱۱) سید یعقوب مشهدي ۲۷
(۱۲) شیخ جمال ۲۷
(۱۳) مخدوم بلال ۳۰
(۱۴) شیخ طلحه ۳۱
(۱۵) قاضي عبدالله ۳۲

Marfat.com

(۱۶) سبع حفاظ ۳۳
(۱۷) شیخ مغل چاچک ۳۴
(۱۸) میان احمد کتابي ۳۵
(۱۹) شیخ جنید و شیخ جیند ۳۷
(۲۰) میان لال ۳۷
(۲۱) شیخ جیه ۳۸
(۲۲) میان متهه و میان رته ۳۹
(۲۳) شیخ اسحاق اربعائي ۴۰
(۲۴) شیخ احمد بغدادي ۴۲
(۲۵) میر مرزا ۴۳
(۲۶) شاه درویش ۴۳
(۲۷) شیخ جمن جتي ۴۴
(۲۸) میان محمد قاسم مجذوب ۴۵
(۲۹) میان لله رنگریز ۴۶
(۳۰) سید منبه ۴۷
(۳۱) بي بي تاري ۴۸
(۳۲) خلیفه عثمان ۴۸
(۳۳) درویش اسحاق ۴۹
(۳۴) قاضي سید شکر الله شیرازي ۵۰
(۳۵) میان پنجن شاه ۵۳
(۳۶) سید حاجي ۵۳
(۳۷) سید محمد هاشم ۵۵

Marfat.com

(۳۸) شیخ اسحاق تکاري ... ۵۶
(۳۹) سید عبدالله ... ۵۷
(۴۰) محمد یعقوب ... ۵۹
(۴۱) پیر آسات ... ۵۹
(۴۲) میان متهه ... ۶۰
(۴۳) بهاءُ الدین گود ریه ... ۶۱
(۴۴) د رس امین محمد ... ۶۲
(۴۵) سبح حفاظ ... ۶۲
(۴۶) میان جمعه ... ۶۳
(۴۷) عبدالقدوس ... ۶۴
(۴۸) ملا محمود راهوتي ... ۶۶
(۴۹) مخدوم آدم ... ۶۶
(۵۰) مخدوم جمعه ... ۶۷
(۵۱) میان ابوالحسن ... ۶۸
(۵۲) شاه اسد الله ... ۶۹
(۵۳) سید طالب الله ... ۷۰
(۵۴) د رویش اجر ... ۷۲
(۵۵) میان جعفر ... ۷۲
(۵۶) شیخ عثمان ... ۷۳
(۵۷) میان ملوک شاه ... ۷۴
(۵۸) ظهور گاهِ امامین همامین ... ۷۵
(۵۹) د رس لله ... ۷۸
(۶۰) مخدوم آدم ... ۷۸

Marfat.com

(٦١) مخدوم ابراهیم ۷۹
(٦٢) میان ابابکر نقشبندي ۷۹
(٦٣) میان ابو القاسم نقشبندي ۸۰
(٦٤) سید برخوردار ۸۵
(٦٥) درویش اللّٰه‌دنه زرگر ۸٦
(٦٦) محمد یوسف مهدوي ۸۷
(٦٧) میان آسو بودله ۸۹
(٦٨) سید محمد قاسم ۸۹
(٦٩) شیخ ابابکر ۹۰
(۷۰) بي بي فاطمه ۹۱
(۷۱) شیخ عالي ۹۲
(۷۲) میان لاکهه ۹۳
(۷۳) درویش موسیٰ ۹۴
(۷۴) محمد غوث ۹۵
(۷۵) پیر غیب ۹۵
(۷٦) میان لال ۹٦
(۷۷) سید محمد غوث ۹۷
(۷۸) شاه جنید ۹۷

باب دویم

فصل اول

محله غله بازار

(۷۹) شاه مسکین ۹۹

Marfat.com

(۸۰) سید محمود ۱۰۱
(۸۱) شیخ فرید ۱۰۲
(۸۲) شیخ محمد مکائي ۱۰۳
(۸۳) حاجي محمد یعقوب ۱۰۴
(۸۴) سید محمود ۱۰۵
(۸۵) سید ابراهیم ۱۰۶
(۸۶) سید عبدالله ۱۰۶
(۸۷) سید ابراهیم ۱۰۷
(۸۸) شیخ حسن ۱۰۸
(۸۹) سید ابراهیم ۱۰۹
(۹۰) پیر بودهن ۱۰۹

فصل دویم

محله بهائیخان

(۹۱) موسیٰ لانگا ۱۱۱
(۹۲) پیر شاهي ۱۱۲
(۹۳) سید لطیف شاه ۱۱۲
(۹۴) پیر چهته ۱۱۳
(۹۵) پیر صلاح الدین ۱۱۴
(۹۶) گنجِ شهیدان ۱۱۵
(۹۷) پیر چهته ۱۱۶

فصل سوم

محله سهتیه

(۹۸) شاه غیب و شاه کمال ۱۱۸

Marfat.com

(۹۹) سید ابراهیم ۱۱۹
(۱۰۰) شاه گر گنج ۱۱۹
(۱۰۱) پیر کهتوریه ۱۲۰
(۱۰۲) سید ابراهیم ۱۲۰
(۱۰۳) پیر کهتوریه ۱۲۱
(۱۰۴) پیر لاکهه ۱۲۳
(۱۰۵) سید ابابکر ۱۲۴
(۱۰۶) سید ابراهیم ۱۲۵

فصل چهارم

محله مغل واره

(۱۰۷) شاه شمس ۱۲۶
(۱۰۸) سید واریه ۱۲۷
(۱۰۹) سید پیر بودله ۱۲۷
(۱۱۰) سید هریه ۱۲۸
(۱۱۱) سید بایزدید ۱۲۹
(۱۱۲) سید اسمٰعیل ۱۳۰
(۱۱۳) سید پیر غیب ۱۳۰
(۱۱۴) گنج‌شهیدان بازار امیر بیگ ۱۳۱
(۱۱۵) سید ورو شیرازي ۱۳۲

فصل پنجم

محله اگر

(۱۱۶) سید محمد قادري ۱۳۳

Marfat.com

(۱۱۷) پیر بدر ۱۳۵
(۱۱۸) گنج شهیدان... ... ... ۱۳۵
(۱۱۹) حاجي مؤذن ۱۳۶

فصل ششم

محله تند سر

(۱۲۰) حضرت يتيم سردان... .. .. ۱۳۷
(۱۲۱) مخدرات ابداليه ۱۳۸
(۱۲۲) سيد چهوته و ميان چهته... ... ... ۱۳۸
(۱۲۳) سيد ابراهيم ۱۳۹
(۱۲۴) سيد برهان ۱۳۹
(۱۲۵) حاجي سليمان... ... ... ۱۳۹
(۱۲۶) بي بي راني ۱۴۰
(۱۲۷) حاجي حسين ۱۴۱
(۱۲۸) سيد ابراهيم بخاري... ... ... ۱۴۳
(۱۲۹) سيد حسين ۱۴۴

فصل هفتم

محله گدا بازار

(۱۳۰) پیر لده ۱۴۵
(۱۳۱) سيد منبه ۱۴۶
(۱۳۲) پیر عباس ۱۴۷

فصل هشتم

محله خواجه شکر

(۱۳۳) حاجي مؤذن ۱۴۸

Marfat.com

(۱۳۴) سید اسمٰعیل... ... ... ۱۴۸

فصل نهم

محله مسگر

(۱۳۵) پیر محمود ۱۵۱
(۱۳۶) شاه دهنه ۱۵۱
(۱۳۷) سید کمال ۱۵۲
(۱۳۸) سید داؤد و سید اسمٰعیل ۱۵۳
(۱۳۹) میان نور شاه مجذوب ۱۵۳
(۱۴۰) پیر چهته ۱۵۵
(۱۴۱) سید حاجی ۱۵۶
(۱۴۲) سید ابراهیم ۱۵۷
(۱۴۳) درویش زین العابدین ۱۵۷

فصل دهم

محله تهتي

(۱۴۴) شاه بدر ۱۵۸
(۱۴۵) میان پنجن شاه ۱۵۸
(۱۴۶) پیر چهته ۱۵۹

فصل یازدهم

قلع ارک

(۱۴۷) پیر چهته ۱۶۱
(۱۴۸) پیر لال ۱۶۲

Marfat.com

(۱۴۹) میان درگاهي شاه ۱۶۲

مقاله

سوادِ بلده

(۱۵۰) پیر بدر ۱۶۴
(۱۵۱) پیر چهته ۱۶۵
(۱۵۲) سید حسین ۱۶۵
(۱۵۳) سید لال چهته ۱۶۶
(۱۵۴) پیر دادن ۱۶۶
(۱۵۵) سید ملوک ۱۶۷
(۱۵۶) حاجي شیخ بهاءالدین ۱۶۸
(۱۵۷) پیر بابو ۱۶۹
(۱۵۸) سید احمد بخاري ۱۷۰
(۱۵۹) سید عبدالله ۱۷۰
(۱۶۰) درویش کهمن ۱۷۱
(۱۶۱) پیر البه ۱۷۲
(۱۶۲) شیخ نتهر ۱۷۳
(۱۶۳) پیر لال چهته ۱۷۳
(۱۶۴) زاهد شاه ۱۷۴
(۱۶۵) پیر یعتیق ۱۷۴
(۱۶۶) پیر لونگ ۱۷۴
(۱۶۷) هفت عفیفه ۱۷۵
(۱۶۸) شیخ جهندا ۱۷۶

Marfat.com

ضمیمہ اقتباس کتاب "ہیئت العالم"

سند ١٨٢
ملتان ١٨٢
بھکر ١٨٣
الور ١٨٣
سیوستان ١٨٣
حیدرآباد ١٨٣
نتد ١٨٣

Marfat.com

مقدمو

سنڌ هجي يا هندستان، عرب هجي يا ايران - هر هنڌ ۽ هر ملڪ ۾ انساني عادتن کيءَ جارڻ ۽ آسارڻ، بگڙيل سوسائٽيءَ کي سڌارڻ ۽ سنوارڻ، انساني زندگيءَ ۾ هڪ نئين روح ڦوڪڻ ۽ اخلاقي نظام پيدا ڪرڻ لاءِ، پلارن بزرگن ۽ صوفين سڳورن جيڪي ڏک ڏولاوا سٺا آهن، روحاني رياضتون ڪيون آهن، خدا جي مخلوق جون خدمتون بجا آنديون آهن ۽ ڪيترن گمراهن جون رهنمايون ڪيون آهن، تن کي دنيا جي تاريخ ڪڏهن به وساري نٿي سگهي. آنهن جا آهي سونهري ۽ سباجها گفتا، قدر ۽ عزت جي قابل ڪارناما اسان جي اڳوڻي شان سان ۽ ڏيک ويک جا آهي سدائين روشن ڏيا آهن، جن کي زماني جي انڌيرن جون آنڌيون ۽ هيبت ناڪ حادثن جا هنگاما ڪڏهن به اُجهائي نٿا سگهن. سندن گفتار ۽ ڪردار، عمل ۽ فڪر، سچائيءَ ۽ صفائيءَ جو جذبو هڪ آهو اُجريل آئينو آهي، جنهن کي سامهون رکي، هر وقت ۽ هر حال ۾ پنهنجي مستقبل جي پريشان پيشانيءَ کي آجاري ۽ سنواري سگهجي ٿو.

اسلامي تاريخ جي انهيءَ حقيقت کان ڪڏهن به انڪارڪري نه ٿو سگهجي ۽ آها ڪنهن به حالت ۾ وسارڻ جوڳي نه آهي ته جيتوڻيڪ مسلمان حاڪم پنهنجي پنهنجي ملڪ ۾ هڪ وڏي دٻدٻي ۽ اعليٰ اقتدار جا مالڪ هئا، پر تنهن هوندي به آنهن اسلام جي ڪا اهڙي خدمت ڪانه ڪئي، جا آنهن ڏڏن تي و هندوءَ ۽ دنيا جي تارڪن کان

Marfat.com

ڳوٺ ڪٽي ويٺي هجي. تنهن ڪري ائين چوڻ ۾ ڪوبه وڌاءُ ڪونهي ته اسلامي تاريخ جي پهڪندڙ چمن ۾ جيڪڏهن سرها ۽ سيبائيندڙ گل آهن ته آهي اهي ئي ڀلارا بزرگ ۽ اولياءَ سڳورا آهن، جن جي شخصيت هنڌين ماڳين ممتاز آهي، جنهن تي اسلامي تاريخ جيترو ناز ڪري، اوترو گهٽ آهي.

جيڪڏهن انهن بزرگن جي سهڻيءَ سيرت ۽ سندن نيڪ عملن جي نزاڪت ۽ نفاست تي ويچار ڪبو، ته معلوم ٿيندو ته آهي هر زماني ۾ هر اديب ۽ هر مصنف جي دل ۾ هڪ قسم جي خاص ڪشش پيدا ڪندا رهيا آهن، جنهن جو اندازو انهيءَ منجهان نڳائي سگهجي ٿو ته انهن خدا جي نيڪ ٻانهن جي سوانح عمرين لکڻ ۽ سندن احوال گڏ ڪرڻ جي اڻ ٿڪ ڪوشش جيڪا اسان جي اديبن ڪئي آهي، تنهن جو مثال دنيا جي ٻيءَ ڪنهن به قوم ۾ نه ٿو ملي سگهي. مسلمانن جي علمي تاريخ جي جنهن به دور جو مطالع ڪبو، تنهن ۾ انهيءَ موضوع تي لکيل ڪيترائي ڪتاب نظر ايندا. اهڙيءَ ريت اهو ذوق ايتري قدر عام هو، جو هر ملڪ جي مسلمانن پنهنجن پنهنجن حدن اندر پنهنجي ديس جي اوليائن سڳورن جي احوال ۾ ڪيترائي ڪتاب جوڙي راس ڪري ڇڏيا.

انهن علمي ڪارنامن ۾ اسان جي سنڌ سڳوريءَ جا اديب به ڪنهن کان پٺتي پيل نه ٿا ڏسجن، ۽ اڄ به سنڌين جي علمي ذخيرن ۾ انهيءَ عنوان تي لکيل آهي آهي ڪتاب موجود آهن، جن جي وسيلي انهن صوفين سڳورن جي علمي، عملي ۽ تبليغي ڪارنامن ۽ سندن عام زندگيءَ جا نقش تمام چٽيءَ طرح اسان جي اکين آڏو ڦري ٿا اچن.

جيتوڻيڪ سنڌين جو صدين کان سانڍيل علمي سرمايو، زماني جي حادثن ۽ هنگامن جي ڪري گهڻي ڀاڱي وڃائجي ۽ هيٺ مٽي ٿي چڪو آهي، پر تنهن هوندي به انهي موضوع تي لکيل جيڪي تذڪرا هٿ اچي

Marfat.com

سکيا آهن ۽ سي پنهنجو مٽ پاڻ آهن. انهن منجهان ”حديقة الاوليا“ ”تذکرة المراد“ ، ”معارف الانوار“ ، ”معيار سالڪان طريقت“ ، ۽ ”تحفة الطاهرين“ وغيره خاص خوبين ۽ خصوصيتن سان سينگاريل ۽ هر طرح ذکر ڪرڻ جي قابل آهن. وري به خدا جو شڪر آهي جو اهڙا ناياب ڪتاب آسماني آفتن ۽ زمين جي فسادن ۽ بکيڙن کان بچي ڪنهن حيلي بهاني سان اسان جي عهد جي زينت، دلين جو ثار ۽ نيڻن جو نور بڻيا آهن. اهي سڀئي ڪتاب اڄان تائين قلمي صورت ۾ آهن ۽ ڇپائيءَ جي سهڻن ۽ سيبائيندڙ گهڻن سان سينگارجي ۽ سنوارجي عام وارن جي اکين جو آرام ۽ قدردانن جي سٺيادار محفلن جو سينگار نه بنجي سگهيا آهن. انهيءَ جو سبب رڳو اهو آهي ته سنڌ ۾ ڇاپي جي شروعات ئي ان وقت ٿي جڏهن انگريزن جي اٿانگي اقتدار پارسي ٻوليءَ جي اعليٰ اوج ، اقبال ۽ هم. گير حڪمرانيءَ کي هڪدم ختم ڪري ڇڏيو، جنهن ڪري اهڙي قسم جا سوين نادر ۽ نفيس نسخا بيقدري سبب اڄ تائين رڳو الماڙين جي زينت بڻيا رهيا.

اهو قدرت جو هڪ احسان ٿيو ، جو سنڌي ادبي بورڊ پارسي ڪتابن جي ڇاپائڻ ۽ ڦهلائڻ جو نهايت اهم ۽ ضروري ڪم وقتائتو شروع ڪري، سڀني کان اڳرائي حاصل ڪئي آهي. سڄيءَ سنڌ مان هٿ آيل پارسي ۽ عربي قلمي نسخن کي سڌاري ۽ سنواري ، سندن ڇپائڻ لاءِ هڪ خاص پروگرام رٿيو آهي، جنهن ۾ مٿي ذڪر ڪيل تذڪرا به شامل آهن.

هيءُ تذڪرو ”تحفة الطاهرين“ انهيءَ ئي پروگرام جي هڪ اهم ڪڙي آهي، جنهن کي گهربل طريقي سان ترتيب ڏيئي ۽ ضروري حاشين سان سينگاري ۽ سنواري علمي دنيا جي آڏو پيش ڪيو وڃي ٿو اميد ته سندس باطني نور، اکين وارن جي حضور ۾ منظور ٿي سندن دلين کي سرور ۽ روح کي راحت بخشيندو رهندو.

Marfat.com

مؤلف جو احوال

'' تحفة الطاهرين '' جي مؤلف شيخ محمد اعظم جو پورو احوال ڪٿان به ڪونه ٿو ملي، ۽ انهيءَ سلسلي ۾ اسان جي معلومات بلڪل اڻ پوري آهي- جاڪاڻ ته بدقسمتيءَ سان اهڙو ڪو به تذڪرو يا تاريخ نٿي ملي، جنهن منجهان سندس سوانح حيات جو ڪو پتو پئجي سگهي: ايتري قدر جو سنڌ جو مشهور مؤرخ مير علي شير '' قانع ''، جنهن '' تحفة الڪرام '' ۽ '' مقالات الشعراء'' جي وسيلي، سنڌجي مشاهيرن ۽ بزرگن کي هڪ نئين حياتي بخشي ۽ گمناميءَ جي گوشي ۾ پيل ڪيترن شاعرن، اديبن ۽ ڪماليت جي صاحبن کي پنهنجي قلم جي گردش سان ذري مان آفتاب بنائي ڇڏيو، سو به شيخ محمد اعظم جي همعصريءَ ۽ دوستيءَ جا تعلقات بالڪل وساري ويو آهي- جنهن لاءِ خبر نه آهي ته ڪيس الائي ڪهڙو سبب هو.

بهر حال سڀني طرفن کان مايوس ٿي، اسان آخر شيخ محمد اعظم جي پنهنجن تاليف ڪيل ڪتابن '' تحفة الطاهرين '' ۽ '' هيئت العالم '' جي ورق گرداني شروع ڪئي، جن منجهان سندس حياتيءَ سان تعلق رکندڙ ڪي ٿوريل پکڙيل ٽڪرا اسان جي هٿ لڳا، جن کي سهوجي ۽ سنواري هيٺين صفحن ۾ سندس سوانح حيات تيار ڪئي ويئي. جيتوڻيڪ انهن گڏ ڪيل سٽن کي پوري سوانح حيات نٿو چئي سگهجي، پر تنهن هوندي به ڪوشش اها ڪئي ويئي آهي ته حالات جي ترتيب ڪي اهڙيءَ ريت قائم رکيو وڃي، جنهن ۾ شيخ جي زندگيءَ جي تصوير گهٽي پاڳي صاف ۽ چٽي ڏسي سگهجي.

وطن، خاندان، تعليم ۽ تربيت

'' تحفة الطاهرين '' جي مصنف جو اصلي نالو شيخ محمد اعظم ۽ سندس والد جو نالو محمد شفيع بن عبدالسلام هو. سندس رهڻ جو

Marfat.com

ھنڌ ڏٺي جھڙو شاندار شهر هو، جنهن ۾ سنڌجي ڪيترن ممتاز هستين کي جنم ڏيڻ جو فخر حاصل آهي، ۽ جو ڪيترن صدين تائين علم ۽ فضيلت، تصوف ۽ معرفت، زهد ۽ عبادت، شعر ۽ ادب جو هڪ بَرسيل باغ بڻيو رهيو آهي.

نهايت افسوس آهي، جو شيخ محمد اعظم پنهنجي شروعاتي زندگي ۽ تعليم ۽ تربيت جي باري ۾ پنهنجن تصنيفن ۾ ڪٿي به ڪو اهڙو اشارو ڪونه ڪيو آهي، جنهن منجهان معلوم ٿي سگهي ته هن علم ۽ فضيلت جي ڪهڙن مدرسن ۾ وڃي تعليم حاصل ڪئي ۽ ڪهڙن ڪهڙن ڀلارن بزرگن ۽ ممتاز استادن سندس قابليت جي جوهر کي هر حالت ۾ ممتاز ۽ اڳي کان اگرو بنائي، ڪيئن چڱيءَ طرح سنواريو ۽ چمڪايو. البت ڪجهه قدر قياس سان چئي سگهجي ٿو ته شيخ محمد اعظم شروعاتي تعليم ۽ تربيت ٺٽي ۾ ئي حاصل ڪئي هوندي، ۽ انهيءَ علم جي اونهي بحر جي ئي ڪنهن مڇيءَ سپ ۾ سچي، پنهنجي وقت جو هڪ مٺيادار موتي ٿي چمڪيو هوندو. سندس ڪتابن جي مطالعي منجهان اسان کي چڱيءَ ريت معلوم ٿئي ٿو ته مروج علومن ۾ سندس پايو بيحد بلند هو ۽ فارسي زبان تي ته ڪيس پوري قدرت حاصل هئي.

هن پنهنجي ڪتاب ” هيئت العالم “ کي ترتيب ڏيڻ وقت ڪيترن ئي ڪتابن کي پنهنجي آڏو رکيو آهي، جن جو تفصيل اسين اڳتي هلي ڏينداسين. انهيءَ منجهان پڻ اسين سندس علمي ذوق، وسيع مطالعي ۽ علم ۾ اونهي وڃڻ جو اندازو لڳائي سگهون ٿا.

شيخ محمد اعظم جو زمانو

شيخ محمد اعظم جو دور، ڪلهوڙن جي پڇاڙيءَ ۽ ٽالپر حاڪمن جي شروعات وارو زمانو آهي، جنهن کي سنڌ ۾ پارسي ادب جي اوج ۽ ترقي، تصنيف ۽ تاليف جي گهڻائيءَ واري لحاظ سان، هڪ سونهري

Marfat.com

دور لکيو وڃي ٿو. سنڌي مصنفن جون پارسي تصنيفون جيتريون انهيءَ دور جون موجود آهن، اوتريون ٻئي ڪنهن به دور ۾ ڪونه ٿيون ملن، ۽ ساڳئي وقت اهو دور سنڌ ۾ پارسي ٻوليءَ جو به آخري دور سمجهيو وڃي ٿو. ڇاڪاڻ ته ٽالپرن جي حڪومت ختم ٿيڻ کان پوءِ جتي اسان جي تهذيب ۽ تمدن تي انگريزي حڪومت جو اثر پيو، اتي علم پرورن جون آهي علمي قدردانيون ۽ ادبي نوازشون به اک ڇنڀ ۾ ناس ٿي ويون، جيڪي اسان کي ڪلهوڙن ۽ ٽالپر حاڪمن جي زماني ۾ پارسي ٻوليءَ جي ادبي ڪاوشن ۽ ذهني محنتن لاءِ بطور انعام جي حاصل هيون، ۽ پارسي ٻوليءَ کي انهيءَ انصاف ۽ مهربانين، فياضين ۽ قدردانين، همت‌افزائين ۽ سرپرستين اڻ ڳڻيون رونقون ۽ حد کان وڌيڪ رنگينيون بخشي ڇڏيون هيون.

انگريزن پنهنجي حڪومت جي چالاڪين ۽ مڪارين جي وسيلي عام ماڻهن جي دلين جو لاڙو پارسي ٻوليءَ جي طرفان بلڪل هٽائي ڇڏيو. ڇاڪاڻ ته پارسي آن زماني ۾ اسان جي علمي توڙي ثقافتي سرمائي جو هڪ سرچشمو هئي، جنهن کي قائم رکڻ سندن منشا ۽ مقاصدن جي بلڪل خلاف هو.

ڪلهوڙن ۽ ٽالپرن جي زماني ۾ شيخ محمد اعظم جون مشغوليون کهڙيون هيون، تنهن جي باري ۾ پروسي جهڙي ڳالهه ڪاب ملي ڪانه ٿي سگهي. رڳو ايترو معلوم ٿيو آهي ته هن پنهنجي عمر جو گهڻو حصو جدا جدا هنڌن ۽ شهرن جي گهمڻ گهتڻ ۽ سير ڪرڻ ۾ گذاريو. ”هيئت العالم“ جي مطالعي منجهان خبر پوي ٿي ته هو تمام گهڻو وقت سورت ۾ وڃي رهيو هو، ۽ آتان جي مشهور عالم ۽ پهتل شخص مولانا خيرالدين نقشبندي جي مريدن جي ٽولي ۾ شامل ٿي، بيعت جو شرف حاصل ڪري ۽ آتان ئي تصوف ۽ سلوڪ جون منزلون پوريون ڪري واپس وريو هو.

Marfat.com

مولانا خيرالدين نقشبندي

شيخ محمد اعظم جي مرشد مولانا خيرالدين نقشبنديءَ جو سچو نالو، مولانا خيرالدين محمد زاهد سورتي هو. هيءُ بزرگ پوئين دور جي آنهن پلارن شخصن مان هو، جي پنهنجي فضيلت، ڪماليت، تقويٰ ۽ پرهيزگاريءَ جي ڪري، پنهنجن وڏن جو سچو پچو يادگار ۽ فخر ڪري ليکيا ويندا هئا. هن ظاهري علمن جي تحصيل مولانا عبدالرزاق سورتيءَ وٽان ڪئي هئي. اسان جي سنڌ لاءِ اهو فخر گهٽ نه آهي، جو اهڙي وڏي مان ۽ مرتبي وارو عالم ۽ زنده دل درويش، جنهن سورت منجهه علم ۽ عرفان جو چراغ جلائي سڄي عالم اسلام کي روشن ڪيو، تنهن جي علمي فيض جو بنيادي سرچشمو به سنڌ منجهان ئي ڦٽي نڪتو هو. مولانا خيرالدين هڪ ڊگهي عرصي تائين مديني شريف ۾ رهي، شيخ محمد حيات سنڌيءَ وٽان حديث جو درس حاصل ڪيو ۽ وٽانئس ئي سند حاصل ڪري مديني شريف مان موٽي، جڏهن پنهنجي وطن وريو، تڏهن اٽڪل پنجاه سالن تائين هن درس ۽ تدريس، فيض ۽ هدايت جهڙين نيڪ ڪمن ۾ پاڻ کي مشغول رکيو.

سيد مرتضيٰ زبيدي، پنهنجي ڪتاب ”برنامه“ ۾ مولانا خيرالدين نقشبنديءَ جي هڪ تصنيف ”شواهد التجديد“ جو به ذڪر ڪيو آهي، جنهن جو موضوع تصوف ۽ سلوڪ هو. سيد مرتضيٰ زبيدي جڏهن حجاز ڏانهن ٿي ويو، تڏهن مولانا خيرالدين جي مدرسي ۾ اچي ٽڪيو هو، ۽ گهڻي ڀاڱي پاڻ به علمي استفادو وٽانئس حاصل ڪيو هئائين.

انهيءَ بزرگ سنه ۱۲۰٦ هه ۾ وفات ڪئي، ۽ سورت ۾ ئي دفن ٿيو[1].

---

(۱) ”يادِ ايام“ از سيد عبدالحي؛ ”تذڪرهء صلحاي سورت“؛ ”فهرس الفهارس“، لعبدالحي الڪتاني؛ ”تذڪرهء محبوبِ ذي المنن“.

Marfat.com

"تحفة الطاهرين" جي مؤلف جو علمي استفادو

مولانا خيرالدين جهڙي زبردست عالم ۽ صاف دل صوفيءَ جي خدمت ۾ رهي، شيخ محمد اعظم نه رڳو سلوڪ ۽ معرفت جون منزلون پوريون ڪيون، پر ڪيس علم جي آنهيءَ اونهي بحرمان ظاهري علمن ۾ به سڀ ڪجهه حاصل ٿيو. عربي ٻوليءَ جي جيد عالم ۽ "لسان العرب" جهڙي بين الاقوامي شهرت لکندڙ لغت جي مصنف سيد مرتضي زبيديءَ جهڙن حضرت ۾ مولانا خيرالدين و ٿان علمي استفاد و حاصل ڪيو هو، تنهن ڪري انهيءَ لاڳاپي سبب شيخ محمداعظم سندس استاد پائي به سڏجي ٿو.

اسين جڏهن مولانا خيرالدين جي مدرسي جو تصور ڪريون ٿا، تڏهن اسان کي "تحفة الطاهرين" جو صاحب، هڪ خاموش طالب علم نه، پر هڪ محقق شاگرد جي حيثيت ۾ نظر اچي ٿو. جيئن ته هو پنهنجي ڪتاب "هيئت العالم" ۾ پنهنجي علمي استفادي جو هڪ واقعو نقل ڪندي لکي ٿو:

"مؤلفِ اين رساله روزي در بندرِ سورتِ از خدمت قدوة المشائخ زبدة الفضلاء حضرت مولوي خيرالدين نقشبندي سوال كرد كه "هرگاه جميعِ افلاک در گردش تابعِ فلک الافلاک باشند و بتبعيت او در شبان روزي دورِ خود تمام كنند، پس گردشِ آنها بذاتِ خود علحده چگونه صورت پذيرد؟" فرمودند: "هم چنان كه دولاب ميگردد و موري هم برآن تردد مينمايد تا دولاب چرخ زند و دورِ خود را تمام كند، موري هم بحركتِ طبيعئ خود مقداري رفته باشد، هرچندكه بتبعيتِ دولاب دورِ او تمام شده ۲."

---

(۲) ديباچو "هيئت العالم" صفحو ۹ ۽ ۱۰.

Marfat.com

متئين سوال ۽ آن جي جواب مان اندازو ڪري سگهجي ٿو ته محمد اعظم جي طبيعت ڪيڏي نه دقت پسند هئي ، ۽ مولانا جي خدمت ۾ رهي هن علومن جا ڪهڙا گوشا معلوم ڪري ورتا هئا .

سورت ۾ رهڻ وارو زمانو

اسان کي معلوم ٿئي ٿو ته '' تحفة الطاهرين '' جو مؤلف سنه ١١٦٠ هه ۾ سورت منجهه موجود هو . البت اها خبر ڪانه ٿي پئجي سگهي ته هو سورت ۾ ڪڏهن آيو ، ۽ ڪيتري وقت تائين رهيو . مٿي ڄاڻايل سال ۾ سنڌجو ممتاز مؤرخ مير علي شير "قانع" سورت ويو هو ، جتي ڪيس مير سعدالله سورتيءَ جي ٻن فرزندن مير عبدالعلي ۽ مير عبدالوليءَ جي نالن جي هيءَ خصوصيت معلوم ٿي ته جيڪڏهن ٻيءَ ۽ ٻنهي ٻڌن جي نالن جا پويان لفظ ملايا ويندا ، ته ان مان " علي ولي الله " جو مشهور فقرو ٺهي پوندو . "قانع" انهيءَ جدت کي پسند ڪري ، ارادو ڪيو ته جيڪڏهن ڪيس به پٽ ڄاوا ته هو اهڙيءَ ترڪيب سان سندن نالا رکندو جو نه ڇڙو اهو فقرو ٺهندو بلڪ هر هڪ نالي مان ٻنهي جي ڄمڻ جو سال به نڪرندو . ١ سنڌ ۾ موٽڻ کانپوءِ ٿيو به ائين - پهريون پٽ کيس ١١٦١ هه ۾ ڄائو ، جنهن جو نالو غلام علي رکيائين ؛ ١١٦٣ هه ۾ کيس ٻيو پٽ پيدا ٿيو ، جنهن تي غلام ولي الله نالو رکي ، مٿي بيان ڪيل فقري جي ترتيب به پوري ڪيائين ، ۽ اهڙيءَ طرح نالن مان ٻنهي جي پيدا ٿيڻ جا سال به ڪڍيائين .

مير علي شير سورت ۾ پنهنجي هم وطن دوست شيخ محمد اعظم سان انهيءَ ارادي جو اظهار ڪيو هو ، چنانچه جڏهن مير "قانع" کي ٻئي پٽ ڄاوا ۽ حسب خواهش سندن نالا رکي پنهنجو ارادو پورو

---

(١) " تحفة الڪرام " جلد ٣ ، صفحو ٣٣ .

Marfat.com

ڪيائين، تڏهن شيخ محمد اعظم کي ان جو اطلاع مليو، جنهن تي هن هيٺيون قطعو لکيو :

علي شير "قانع" حسيني که او — بود زبدهٔ آلِ خيرالبشر
يکي روز سيگفت با من براز — که ايزد ببخشد مرا دو پسر
يکي را بخوانم غلامِ علي — غلامِ ولي الله نامِ دگر
که از اسمِ شان سالِ ميلادِ شان — بپيشِ سخن گو شود جلوه گر
'علي ولي الله' از هردو اسم — برآمد بوضع خوش و خوب تر
بخاموش ساندم ازين گفتگو — که اين از کرامات باشد مگر
بسه سال آن هردو پورِ گزين — که "قانع" از آن داد سابق خبر
ولادت سوافق باعدادِ نام — خدايش عطا کرده با زيب و فر
تواي "اعظما" زين شگفتي سدار — که اين گفته ز الهام دارد اثر ١

گذران جو وسيلو

شيخ محمد اعظم جي گذران جي باري ۾ ٻـ اسان کي ڪو تفصيلوار احوال معلوم ٿي نہ سگهيو آهي. "هيئت العالم" منجهان ڳو ايتري خبر پوي ٿي تہ هو سورت جي گورنر مير حفيظ الدين وٽ نوڪريءَ ۾ هو ۽ شايد انهيءَ روزگار جي سانگي ئي هو صورت ۾ مقيم ٿيو هو. ٢

شيخ محمد اعظم جو سفر

"تحفة الطاهرين" جي مؤلف جي حياتيءَ جو گهڻو حصو جدا جدا شهرن جي سير ۽ سفر ۾ گذريو، پر اهڙو ڪو بہ مڪمل احوال نٿو ملي، جنهن منجهان اهو معلوم ڪري سگهون تہ هو ڪهڙن ڪهڙن شهرن ۾ ويو، ڪڏهن ويو ۽ ڇالاءِ ويو؟ "هيئت العالم" ۾ جدا جدا شهرن جو بيان ڪندي، ڪن شهرن ۾ هن پنهنجي موجود هئڻ ۽ اتان

---

(١) ياد داشت : سيد حسام الدين راشدي.
(٢) ديباچو " هيئت العالم ".

Marfat.com

جي عجيب ۽ اهم واقعن کي اکين سان ڏٺو جو ذڪر ڪيو آهي، جنهن جي آڌار تي اسان کي اهو معلوم ٿئي ٿو ته هو بمبئي، مسقط بندر ۽ قنڌار ڏانهن ويو هو. بمبئي بابت احوال ۾ اتان جي هڪ واقعي جو ذڪر ڪندي لکي ٿو:

”مؤلفِ اين رساله براي‌العين مشاهده نموده آنست که چوبهاي طويل و ضخيم که قُطرِ آن دو گز کم و زياده باشد در کنارِ درياي محيط بجاي مناسب نصب ميکنند و اره را بر سرِ آن قائم ميسازند. هنگام هبوب باد که دريا بتلاطم آيد و موج زند درحينِ جزر و مد موج از کشاکش اره بغير دستياري احدي چوبهاي مذکور بريده ميشوند.“ ۱

اوڙيسا جي بيان ۾ مسقط بندر ڏانهن وڃڻ جي باري ۾ اشارو ڪندي لکي ٿو:

”اهلِ آن ديار بر برگِ تار با ميلِ آهني که نوک تيز دارد مثلِ کاغذ و قلم دفاتر مينويسند.

”مؤلفِ اين رساله در بندرِ مسقط گماشتگانِ سلطانِ عادل را بچشمِ خود ديده که بر برگهاي مذکور با قلم آهني حسابِ لکوک مي نوشتند و از آنها مسموع شد که بر همين برگها حاصلِ مملکت از باج و خراج ثبت ميکنيم و مثل دفاترِ کاغذ نگاه ميداريم.“ ۲

(۱) ”هيئت العالم“ صفحو ۵۳

۲ ”هيئت العالم“ صفحو ۵۷

Marfat.com

اهڙيءَ طرح ڪشمير جو بيان ڪندي، ”تحفة الطاهرين“ جي مؤلف، پنهنجي قندار جي سفر ڏانهن به اشارو ڪيو آهي. لکي ٿو ته جڏهن هو قندار ۾ هو، تڏهن آتان جي ماڻهن جي واتان ٻڌو هئائين ته ڪشمير جا ماڻهو زمين چورائي وٺندا آهن. اها زمين ڪيئن چورائبي هئي، تنهن جو تفصيل خود محمد اعظم جي لفظن ۾ هن ريت آهي :،

”مؤلف اين رساله در سفرِ قندهار از شخصي معتبر شنيد که ميگفت که اهلِ کشمير زمين را بدزدند. گفتم چگونه؟ گفت : آب در آن ولايت بهر طرف دائر است بنابر مردمانِ آنجا چوبها را در آب استاده ميکنند، و بالاي آن سطح بمقدار چند گز قائم ميسازند و بر سرِ آن سطح کل ببلندي يک دو گز ريخته تخم در آن مي‌افشانند، و همچنين سطح چند درست کرده چمن باهم وصل کنند، باغ و زراعت ميشود، و آنها که زمين را ميدزدند، شبانگاه درحيني که صاحبِ ملک حاضر نباشد، يک سطخ را از آن زراعت جدا ساخته از همان آب کشان کشان ميبرند و بزراعتِ خود وصل ميسازند.“ [1]

ٺٽي ۾ رهائش ۽ سرڪاري منصب

”تحفة الطاهرين“ منجهان معلوم ٿئي ٿو ته شيخ محمد اعظم کي، حڪومت جي پاران منصب مليل هو. جڏهن هو ڪجهه وقت جي لاءِ ٺٽي ۾ اچي رهيو هو، تڏهن ڪن نامعلوم سببن جي ڪري ٻن سالن تائين سندس اهو منصب بند ٿي ويو، جنهن ڪري سندس اهي ٻه سال ڏاڍي پريشانيءَ ۽ سڃائيءَ ۾ گذريا هئا. مؤلف ميان، نور محمد شاه مجذوب ٺٽويءَ جي تذڪري ۾، هن ريت ان جو ذڪر ڪيو آهي.

---

(١) ”هيئت العالم“ (ڪشمير جو بيان ڪندي)

”مؤلف اين رساله ايام چند عسرتِ احوال داشت.
روزي بر درِ خانهٔ خود از استيلاي افكار چون پيكرِ تصوير
حيران و استاده بودم، اتفاقاً آن سالكِ مسالكِ حقيقت از آن
راه گذر مي آورد...“ ١

مِيان نور محمد شاه جي ڪشف پر پيل نگاهن، هڪڙيءَ ٿي نظر
سان سندس پريشانين جو اندازو لڳائي ورتو ۽ کيس بشارت ڏنائين ته
”ٽن ڏينهن جي اندر تنهنجو بندڪيل منصب وري جاري ٿي ويندو.“
چنانچ ٿيو به ائين. شيخ صاحب لکيو آهي ته :

”بعدِ انقضاي سه روز چيزهاي دو ساله وجه منصب كه
ايصالِ آن بهيچ وجه صورت نداشت، و بعد سعئ كلي دست
از تلاشِ آن كوتاه نموده بود، يک دست بمعرضِ وصول در
آمد و ايامِ عسر بهيسر مبدل گرديد.“ ٢

” تحفة الطاهرين “ ۾ جن بزرگن جا نالا درج ٿيل آهن، تن مان
ميان نور محمد شاه مجذوب ٿي هڪ اهڙو بزرگ آهي، جنهن سان
” تحفة الطاهرين “ جي مؤلف جي ملاقات ثابت ٿئي ٿي.

شاعري

انهيءَ علم ۽ فضيلت سان گڏ شيخ محمد اعظم، شعر گوئي ۽ سخن
سنجيءَ ۾ به عمدي ذوق جو مالڪ هو. ليڪن افسوس آهي جو
ڪوشش ۽ ڳولا ڪان پوءِ به اهو معلوم ٿي نه سگهيو ته هن پنهنجي
ڪلام جو ڪو مجموعو به مرتب ڪيو هو يا نه؟ اسان کي سندس

---

(١) ”تحفة الطاهرين“ تذڪرو ميان نور محمد شاه مجذوب. باب نائون؛
سلسلو نمبر ١٣٩ .

(٢) ايضاً

Marfat.com

ڪتابن منجهان سندس شاعريءَ جا نمونا طور ڪي ٽڪرا مليا آهن، جن ڪي اسين هن هيٺ درج ڪريون ٿا. انهيءَ مختصر ڪلام منجهان ئي سندس فڪر جي رسائي، خيالن جي بلندي، ڪلام جي سادگي، نزاڪت، اصليت ۽ دلڪشيءَ جو اندازو ڪري سگهجي ٿو.

"هيئت العالم" جي ديباچي ۾ حمد ۽ نعت ۾ سندس هيٺيان شعر ملن ٿا:

خداوندي که عالم آفريده — بقدرت روح در آدم دميده
بصر را داد بينائي که بيند — ردان را روشني تا دين گزنيد
بساطِ خاک را خوش گسترانيد — بهر مور و ملخ روزي رسانيد
بحکم اوست هر بالا و هر پست، — بذکر اوست هر مستور و هر مست
تعالي الله چه نيکو کرد گاراست — که نعمتهاش بيرون از شمار است

اهڙي طرح هيٺيان ٻه شعر نعت ۾ چيا اٿس:

زان که باشد بر سرِ کون و مکان فرمان او
نقدِ فيضِ هر دو عالم در کفِ احسانِ او
شهسوارِ ملکِ قدس و پيشواي جن" و انس
باعثِ ايجادِ عالم ذاتِ ذوالبرهانِ او

انهيءَ ساڳئي ديباچي ۾ پنهنجي ممدوح مير سهراب خان ٽالپر جي مدح ڪندي لکي ٿو:

جوان مردي که رنج از خلق برده — بکوي نيک نامي پا فشرده
بگاهِ رزم چون رستم عنان دار — بوقتِ بزم چون جمشيد دربار
نظامِ دين و دولت مظهرِ جود — نشاطِ خلق ده بر يک بر افروز
تعالیٰ الله امير نيک کردار — نيکو سيرت نکو نام و نکو کار
بحقِ احمدِ مختار و حيدر — بحقِ اهلِ بيتِ پاک و اطهر
بکو نينش خداوندا شرف ده — بذاتِ عاليش آن ده که آن به

Marfat.com

شيخ محمد اعظم ، پنهنجي ڪتاب '' هيئت العالم '' جي پڄاڻيءَ ۾ مير سهراب خان جي باري ۾ جيڪي دعائيہ شعر لکيا آهن ، تن ۾ نہ رڳو شعريت جي شيرين ۽ معنيٰ جا موتي موجود آهن ، بلڪ انهن مان پنهنجي ممدوح لاءِ سندس دل ۾ جيڪا محبت ۽ جيڪا عقيدت آهي ان جو اڏاه بہ معلوم ٿئي ٿو .

تعالیٰ اللّٰه چه گلزار است رنگین   عجائب بوستاني خلد آئین
فرح بخشِ دلِ اُمید واران   نشاط افزا چو ایّامِ بَهاران
درو بشگفته گلهاي عجائب   بهر جانب تماشاي غرائب
مطر.... بهشتِ جاوداني   خجل در پیش با ارژنگِ ماني
گلِ احبار ازو مفهوم گردد   ندیده یک بیک معلوم گردد
خدایا این نگارین بوستان را   که هردم خوش کند روح روان را
ز چشمِ حاسدانش در امان دار   قبولِ خاطرِ سهراب خان دار (۱)

تصنيفون

شيخ محمد اعظم ڪيترا ڪتاب لکيا ، انهن جا نالا ڇا هئا ۽ ڪهڙن عنوانن تي هئا ، ان جو پورو تفصيل معلوم ڪونہ ٿو ٿئي . البتہ اهو معلوم ٿئي ٿو تہ هن گهڻيئي ڪتاب مرتب ڪيا ، جيڪي زماني جي اٿل پٿل تلف ڪري ڇڏيا '' هيئت العالم '' ۾ هڪ هنڌ لکي ٿو تہ

”و احوال اکثر ازین بزرگواران از رساله مسمي به ”تحفة الطاهرین“ که از جملهٔ تالیفات مسودِ این اوراق است معلوم شود .“

'' جملهء تاليفات '' جي فقري منجهان انهيءَ ڳالهہ جي تصديق ٿئي ٿي . افسوس آهي ، جو هن وقت سندس رڳو بہ ڪتاب ملن ٿا ،

---

(۱) ديباچو '' هيئت العالم '' ۽ ڪتاب جي پڄاڻي .

Marfat.com

جن مان هڪ ” تحفة الطاهرين “ آهي ۽ ٻيو ” هيئت العالم “ .

” تحفة الطاهرين “

هن تذڪري ۾ آنهن اونيائن، اڪابرن ۽ صوفين جي سوانح ذڪر آهي، جي ٺٽي ۽ مڪليءَ ۾ دفن ٿيل آهن . شيخ محمد اعظم اهو ڪتاب سنه ١١٩٠ هه ۾ تاليف ڪيو، جنهن جي تاليف جو سال خود ان جي نالي ”تحفة الطاهرين“ منجهان نڪري ٿو، جنهن جو اشارو مؤلف هيٺئين شعر ۾ ڪيو آهي :

شکرِ للّٰه که یافت زیبِ رقم
نسخهٔ دل پذیر و معدنِ هوش
سالِ اتمام و نامِ میمونش
”تحفة الطاهرین“ بگفت سروش
١١٩٠هه

مؤلف هن ڪتاب ۾ تذڪري نويسيءَ جو عام ۽ پراڻو اسلوب اختيار ڪيو آهي، يعني هر بزرگ جي سوانح، تعريف ۽ توصيف سان شروع ڪري، آخر ۾ ڪن ڪرامتن جي ذڪر سان بيان کي ختم ڪري ٿو - جنهن مان نه انهيءَ بزرگ جو ذاتي ۽ ضروري احوال معلوم ٿئي ٿو، ۽ نه ان جي دور ۽ زماني جي خبر پوي ٿي . اهو پڻ پتو پئجي ڪو نه ٿو سگهي ته هن زندگيءَ ۾ ڪهڙا ڪارناما ڪيا . ليڪن اهو ڏوهه فقط هن اسان جي هڪ مصنف جو نه آهي، بلڪ قديم زماني کان وٺي تذڪرن ۾ اهو ئي اسلوب هلندو آيو آهي، جنهن ڪري شيخ به انهيءَ پراڻيءَ پر ۽ قديم روش کان انحرافي ڪري نٿي سگهيو. انهيءَ خاميءَ کان درگذر ڪندي، تاريخي نقطه نگاه کان هن ڪتاب ۾ هڪ وڏي ۾ وڏي خصوصيت موجود آهي، جا کيس هرحالت ۾ ممتاز بنائي ٿي ڇڏي . اها آهي فاضل مؤلف جي اها ڪوشش، جو

Marfat.com

هن پنهنجي تذڪري ۾ ٺٽي جي بزرگن کي پاڙي پاڙي آهر ورهائي
ڇڏيو آهي ، ۽ هر پاڙي جي بزرگن لاءِ جدا جدا باب قائم ڪيو
اٿس ، جنهن جي وسيلي اسين اڄ به پراڻي ٺٽي جي سلسليوار جاگرافي
جوڙي سگهون ٿا . تنهن ڪان سواءِ اسان کي اهو به آسانيءَ سان
معلوم ٿي سگهي ٿو ته انهيءَ اڳئين زماني ۾ ٺٽي ۾ ڪهڙا ڪهڙا پاڙا،
ڪهڙا شاهي رستا ۽ ڪهڙيون ڪهڙيون بازاريون هيون . انهن
بزرگن جي تربتن جا نشان جاچيندي ، اڄ جو تاريخ نويس پراڻي ٺٽي
جو نقشو تمام چڱيءَ طرح تيار ڪري سگهي ٿو . اهي سڀئي سهولتون
رڳو انهيءَ ڪتاب منجهان ئي حاصل ٿي سگهن ٿيون .

جيتوڻيڪ " تحفة الڪرام " جي مؤلف به ٺٽي جي ڪن پاڙن جا
نالا ڏنا آهن ، پر انهن جو پورو ڏس ، مقرر هنڌ ۽ تفصيلوار احوال
رڳو " تحفة الطاهرين " منجهان ئي اسان کي معلوم ٿئي ٿو ، ۽ انهيءَ
نقطهٔ نگاه سان پراڻي ٺٽي جي جاگرافيءَ لاءِ فقط اهو هڪڙو ڪتاب ئي
صحيح رهبر ثابت ٿي سگهي ٿو .

" تحفة الطاهرين " تيار ڪرڻ وقت مؤلف جي سامهون
" حديقة الاولياء " ، " تحفة الڪرام " ۽ " تذڪرة المراد " موجود
رهيا آهن ، ۽ انهن کان سواءِ هن پنهنجي سيني ۾ سانديل روايتن
جي به ڪافي آپتار ڪئي آهي ، جي ڪيترن سالن کان سندس خاندان
۾ هڪڙن سينن مان ٻين سينن جو سينگار بڻبيون هليون آيون هيون .

اهو ڪتاب اسين ايندڙ صفحن ۾ ضروري حاشين سان سينگاري ۽
سنواري پيش ڪري رهيا آهيون .

"هيئت العالم"

شيخ محمد اعظم جو هيءُ ٻيو ڪتاب جاگرافيءَ جي موضوع تي
آهي ، جنهن کي رياست خيرپور جي واليءَ مير سهراب خان ٽالپر جي

Marfat.com

نالي هن منسوب ڪيو آهي. هن ڪتاب لکڻ جي تحريڪ هن نموني ٿي، جو مؤلف جڏهن سورت ۾ مير حفيظ الدين خان جي نوڪريءَ ۾ هو، تڏهن هڪ رات خواب ۾ ڏٺائين ته:

”قدم در وادئ سير و سلوک نهاده، دشت و کوه را مي پيمايم، و در معموره و غير معموره تگاپو مي نمايم، و از شرق تا غرب و از شمال تا جنوب در طي بوادی و قطع جبال و صحاري عرق ريز شتاب و قدم فرساي تردد گشته، عجائبِ بر و بحر و غرائبِ دشت و شهر براي العين مشاهده مي کنم.“ ۱

مؤلف هڪدم ننڊ مان سجاڳ ٿيو ۽ جيڪا خواب ۾ ڏٺي هئائين، تنهن تي ويچار ڪندي، رنج ۽ ڏک ۾ پرجي ويو. لکي ٿو:

”گفتم: سبحان الله، تمناي خاطر آن بود که باقي عمر بآسائش و سکون بسر آيد، و نفسي چند که مانده بآرامش و قرار بآخر رسد، ندانم که اين واقعه را چگونه تعبير خواهد بود.“ ۲

صبح ٿينديئي هو هميشه جي دستور موجب، حضرت مولانا خيرالدين نقشبنديءَ جي خدمت ۾ پهتو. مولانا صاحب کيس اهڙيءَ پريشانيءَ جي حالت ۾ ڏسي سبب پڇيو، جنهن تي هن پنهنجي خواب جي سچي حقيقت بيان ڪري ٻڌائي. مولانا صاحب ٿوري دير لاءِ مراقبو ڪيو ۽ پوءِ فرمايائين:

”دل خوش دار که از دستِ تو تاليفي آيد، که صورتِ عالم در قالبِ بيان از آن وا نمايد، و آن چه از بلاد و امصار

---

(۱) ديباچو ”هيئت العالم“.

(۲) ايضاً.

درگيتي واقع است، بوجهِ احسن چهره بكشايد، هان كمرِ همت ببند ، و از بحرِ مراد گوهرِ مقصود برگير.» ١

اهو ۾ڏي مؤلف ڏاڍو خوش ٿيو ۽ تاريخ ۽ جاگرافيءَ جا ڪتاب پڙهڻ شروع ڪيائين؛ چنانچه "هيئت العالم" جي تاليف وقت هيٺيان ڪتاب سندس مطالعي هيٺ هئا .

(١) تشريح الممالڪ (٢) مجمع الاسرار (٣) مقياس الارض (٤) سفينة البلاد (٥) رياض الافاق (٦) تحفة الڪرام (٧) مجمع الغرائب (٨) مسالڪ ممالڪ (٩) ميزان الحڪمت (١٠) معلومة الافاق (١١) هفت اقليم (١٢) منتخب التواريخ (١٣) عجائب المخلوقات (١٤) مجمع النوادر (١٥) جامع التواريخ (١٦) آثار البلاد (١٧) تحفة الغرائب (١٨) صور الاقاليم (١٩) عجائب العالم (٢٠) عجائب البلدان (٢١) تاريخِ جهان نما .

اِهي سڀئي ڪتاب "هيئت العالم" جا ماخذ آهن ۽ انهن گلن منجهان ئي هن اهو سدا بهار گلدستو تيار ڪيو آهي . هن ڪتاب جي تاليف ۾ شيخ محمد اعظم جيڪا محنت ۽ اڻ ٿڪ ڪوشش ورتي آهي، تنهن جو بيان هن پاڻ ڏاڍي بليغ انداز ۾ ڪيو آهي، ۽ انهيءَ هڪ ٽڪري مان ئي سندس انشا پردازيءَ جي ڪماليت جو اندازو تمام چڱيءَ طرح سان ڪري سگهجي ٿو . لکيو اٿس ته :

”از هر كتاب آيتي ، و از هر صحيفه روايتي ، از هر چشمه نمي ، و از هر نغمه ترنمي ، از هر انجمن صداي ، و از هر محفل نواي ، از هر دوكان دانه ، و از هر ترنم ترانه ، از هر بحر گوهري، و از هر معدن جوهري فراهم آورده ، رساله مختصر مفيد ساختم ، و آن را ' هيئت العالم ' نام نهادم.» ٢

---

(١) ديباچهِ "هيئت العالم" .

(٢) ايضاً .

هن ڪتاب جو خاڪو تہ سورت ۾ ئي تيار ٿي چڪو هو، پر اها خبر متي پئجي سگهي، تہ مصنف هن جي شروعات ڪڏهن ۽ ڪهڙي سنہ ۾ ڪئي؟ رڳو ايترو معلوم ٿئي ٿو تہ مؤلف هن جي پڇاڙي سنہ ۱۲۰۷ھ ۾، گهٽو ڪري سنڌ ۾ ئي ڪئي - چاڪاڻ تہ ڪتاب پوري ٿيڻ کان پوءِ هن پنهنجي انهيءَ بي بها تاليف کي، سنڌ جي فياض ۽ علم پرور هستيءَ، يعني خيرپور جي واليءَ مير سهرابخان ٽالپر، جي نالي سان منسوب ڪيو آهي.

"هيئت العالم" ۾ ڪل آٺ باب آهن، جن جي ترتيب هيٺينءَ ريت آهي:

باب اول : در بيانِ افلاک.

باب دوم : در بيانِ احوالِ شمس نسبت بقمر، و بيان کسوف و خوف.

باب‌سيوم : در بيانِ عناصرِ اربع.

باب‌چهارم : در بيانِ جبال.

باب‌پنجم : در بيانِ بحورِ شور و شيرين.

باب‌ششم : در بيانِ کائنات.

باب‌هفتم : در شرح اقاليم سبعه و بلادِ آن.

باب‌هشتم : در شرحِ غير معموره، و عجائبات آن.

هن ڪتاب ۾ مؤلف پنهنجي سنڌ ديس کي تمام ٿورڙي جڳهہ ڏني آهي - يعني فقط بکر، الور، سيوستان، حيدرآباد ۽ ٺٽي جو احوال ڏنو اٿائين ۽ اهو بہ انتهائي اختصار سان - حالانڪ شيخ مرحوم جنهن صورت ۾ جاگرافيءَ تي ڪتاب لکي رهيو هو، تنهن صورت ۾ کيس گهربو هو تہ آن ۾ انهن شهرن جو تفصيلي احوال ۽ خاص طرح سان، پنهنجي زماني ۾ انهن شهرن جي صورت حال مفصل بيان ڪري

ها، جيڪو آج اسان لاءِ هوند تمام ڪارائتو ثابت ٿئي ها

" هيئت العالم " لکڻ وقت جدا جدا شهرن جو احوال لکندي، ڪيترن هنڌن تي مؤلف پنهنجا اکين ڏٺا واقعا به بيان ڪيا آهن، جنهن جي ڪري ڪتاب جي مفيد هئڻ جو پهلو تمام گهڻو وڌي ويو آهي. انهيءَ ڪتاب جوهڪ نسخو جيڪو مصنف جي زماني جو ئي معلوم ٿئي ٿو، سنڌي ادبي بورڊ ۾ موجود آهي، جنهن جي سائيز 7½x5 آهي، منجهس ١٥٨ صفحا آهن ۽ هر صفحي ۾ ١٣ سٽون اٿس.

انهيءَ ڪتاب ۾ سنڌ جي باري ۾ جيڪو احوال آهي، تنهن کي هن ڪتاب جي پڇاڙيءَ ۾ اسان ضميمي طور ڏنو آهي، ته سنڌ جي باري ۾ مصنف جا محنت ڪئي آهي سا يڪجا شايع ٿي وڃي.

وفات

اها ڳالهه به تحقيق سان چٽيءَ طرح ثابت ٿي نه سگهي آهي، ته " تحفة الطاهرين " جو مؤلف ڪهڙي سنه ۾ پيدا ٿيو ۽ ڪهڙي سال ۾ وفات ڪيائين. پر اندازن ۽ اشارن منجهان چئي سگهجي ٿو ته هو ٻارهين صديءَ جي وچ ڌاري ميان نور محمد ڪلهوڙي (١١٣٠ هه - ١١٦٧ هه) جي حڪومت ۾ ڪنهن به وقت پيدا ٿيو هوندو. نادر شاه جي ڦرلٽ، ڪلهوڙن جي گهرو لڙائي ۽ سنڌن زواليت ۽ ٽالپرن جي حڪومت جي شروعات ۽ ٻيا سڀ واقعا پنهنجي حياتيءَ ۾ خود پنهنجن اکين سان ڏٺا هوندائين.

" هيئت العالم " سندس پڇاڙيءَ واريءَ عمر جي تصنيف آهي. قياس جي آڌار تي چئي سگهجي ٿو ته ڪتاب پوري ٿيڻ کان پوءِ هن جلد ئي وفات ڪئي هوندي. والله اعلم بالصواب.

" تحفة الطاهرين " جا نسخا

سون " تحفة الطاهرين " کي ايڊٽ ڪرڻ وقت هيٺيان ٽي نسخا

Marfat.com

پنهنجي سامهون رکيا آهن :

(١) سيد حسام الدين راشديءَ وارو نسخو، جنهن تي ڪتابت جو سال ڄاڻايل ڪونهي، پر ڪاغذ ۽ خط جي اعتبار سان بلڪل جهونو نسخو معلوم ٿئي ٿو. اُن جي سائيز ٩X٥آهي، صفحا ١٠٠ ۽ هر صفحي ۾ ١٩ سٽون اٿس. انهيءَ نسخي کي بنياد بڻائي، هيٺ ڄاڻايل ٻن نسخن سان تمام چڱيءَ طرح ڀيٽيو ويو آهي.

(٢) مولانا مفتي محمد ابراهيم صاحب ڳڙهي ياسينيءَ وارو نسخو. هيءُ نسخو معمولي اکرن ۾ لکيل آهي. سائيز ٧X٥ صفحا ١٢٠ ۽ هر صفحي ۾ ١٨ سٽون اٿس. خط جي نموني ۽ ڪتابت جي انداز منجهان معلوم ٿئي ٿو ته چاليهه پنجاهه سال اڳي جو لکيل آهي.

(٣) منهنجو پنهنجو نسخو. هيءُ نسخو منهنجي ڪتب خاني ۾ محفوظ آهي. اٽڪل سٺ ستر سال اڳي جو لکيل معلوم ٿئي ٿو. سائيز $10X7\frac{1}{2}$ صفحا ٩٤ ۽ هر هڪ صفحي ۾ ١٩ سٽون اٿس.

ماخذ

هن ڪتاب جي تصحيح وقت هيٺيان ڪتاب منهنجي مطالعي هيٺ رهيا آهن :

(١) " تحفة الڪرام " مير علي شير قانع ٺٽوي (ڇپيل)
(٢) " حديقة الاولياء " سيد عبدالقادر ٺٽوي (قلمي)
(٣) " تذڪرة المراد " حاجي محمد حسين صفائي ٺٽوي (قلمي)
(٤) " مقالات الشعراء " مير علي شير قانع ٺٽوي (قلمي)
(٥) " معارف الانوار " محمد صالح بن زڪريا ٺٽوي (قلمي)
(٦) " آداب المريدين " سيد علي ثاني (قلمي)
(٧) " مڪلي نامه " مير علي شير قانع ٺٽوي
(مطبوعه " مهراڻ " ٢-١٩٥٦ع - سنڌي ادبي بورڊ)

Marfat.com

(٨) "لب تاريخ سنڌ" خداداد خان (مطبوعہ)

(٩) "بزم صوفياء" دارالمصنفين (مطبوعہ)

تصحيح سان گڏو گڏ اسان ضروري هنڌن تي تشريح ۽ وڌيڪ چٽائيءَ لاءِ ڪي نوٽ به ڏنا آهن. خيال هو ته جن اوليائن سڳورن جو ذڪر هن ڪتاب ۾ اچي چڪو آهي، تن جي تربتن جا فوٽا ۽ نقشا به ڏنا وڃن، پر وقت جي مجبورين سبب اسان جي اها ڪوشش ڪامياب نه ٿي سگهي، تنهن ڪري في الحال انهيءَ صورت ۾ ئي اهو نسخو پريس ۾ موڪليو ويو. جيڪڏهن آينده حالتون سازگار ٿيون ته انشاءَالله بي ايڊيشن ۾ انهن سڀني اوڻاين ۽ پوڻاين جو پورائو ڪيو ويندو.

پڇاڙيءَ ۾ اِهو پنهنجو اخلاقي ۽ ضروري فرض سمجهان ٿو ته پنهنجي محترم دوست سيد حسام الدين راشديءَ جو دل جي خلوص سان شڪريو ادا ڪريان، جاڪاڻ ته هن صاحب انهيءَ ڪتاب جي سلسلي ۾ پنهنجن مفيد مشورن سان منهنجي هر قدم تي رهنمائي ڪرڻ فرمائي آهي ۽ مواد ڪٺي ڪري ڏيڻ ۾ ته ڪابه ڪسر باقي نه ڇڏي اٿس: ۽ سچ پچ حقيقت اها آهي، ته جيڪڏهن هن صاحبجو خلوص ۽ مهربانيون سون سان شامل نه هجن ها، ته هن ڪتاب ايڊٽ ڪرڻ ۾ مون کي تمام گهڻين تڪليفن ۽ دشوارين کي منهن ڏيڻو پوي ها.

سان پنهنجي دوست مولانا اعجازالحق صاحب قدوسيءَ جو به شڪر گذار آهيان، جنهن صاحب هن ڪتاب جي مسودي پڙهڻ ۽ متن جي تصحيح ۾ منهنجي ڪافي مدد ڪئي آهي ۽ پنهنجي قيمتي وقت سيڙائڻ ۾ ڏسئون ڪين گهٽايو اٿس.

مسٽر محمد ابراهيم جويو سيڪريٽري سنڌ ادبي بورڊ به منهنجي شڪر گذاريءَ جو مستحق آهي، جنهن هن ڪتاب جي ڇپائيءَ ۽ پروف ڏسڻ ۾ اخلاص ۽ ڪافي محنت کان ڪم ورتو آهي ۽ پنهنجين اکين جو نور نچويو آهي.

Marfat.com

منهنجي دعا آهي ته خداوند ڪريم انهن سڀني پيارن بزرگن ۽ اڪابر اوليائن جي صدقي، جن انسانيت جي علم بلند ڪرڻ لاءِ سر ڌوڙ ڪوششون ڪيون ۽ جن جو تذڪرو هن ڪتاب جي سونهن ۽ سوڀيا آهي، اسان سڀني کي سٺي سيرت ۽ نيڪ عملن ۾ آهو ممتاز درجو عطا فرمائي، جنهن لاءِ انهن خدا جي پاڪ بانهن پنهنجون پياريون حياتيون وقف ڪري ڇڏيون هيون.

"آشيانهءِ ادب" ڳڙهي ياسين سکر
٢- جون، سنه ١٩٥٦ع

بدر عالم دراني

Marfat.com

تحفة الطاهرين

Marfat.com

Marfat.com

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد وثنائی احدی را که درساحتِ وجودِ انسان علمِ محبت افراخت و دلهای اهلِ صفا را گنجینهٔ معرفت ساخت، مشعل هدایت‌در راهِ اهلِ ایقان افروخته، و نقد عرفان در خزینهٔ خانه جانِ شان اندوخته، خاک نشینان مصطبهٔ شوق مست جام تفرید، و گرم روان بادیهٔ عشق را غرقِ لجهٔ توحید گردانید، مرآتِ ضمیر از اشعلهٔ تجلیاتش روشن و صحبتِ دل از گلهای معرفتش گلشن، دلهای عاشقان از آتشِ محبت سوختهٔ او، و آتش عشق در کانونِ دل افروختهٔ او، جلّ جلاله، وعمّ نواله ۔

و صلوات بی عدد، و درود بی حد، بر روحِ مطهر آن شافعِ محشر، شگافندهٔ قمر، سرورِ انبیاء، سرخیلِ اصفیاء، فخر رسل، هادیٔ سبل، مظهرِ کرم، عالی همم، مربع نشین چار بالش نبوت، زیب افزای مسندِ رسالت، قافله سالارِ شاهراهِ هدایت، فروغ بخشِ ناصیهٔ شفاعت، سید المرسلین وسند العاصیین احمد مجتبیٰ محمد مصطفیٰ صلی اللّٰه علیه وسلم ۔

و بر آل اطهار، و اصحابِ احرار که مقتدای عالم، و رهنمای بنی آدم اند باد، الی یومِ التناد ۔

امابعد۔ می گوید اضعف عباد اللّٰه العلام محمد اعظم بن‌شیخ محمد شفیع بن شیخ عبد السلام غفر اللّٰه له و لولدیه و احسن الیهما والیه که هر چند ذکر برخی از اولیاءِ اللّٰه که درکوه

Marfat.com

مکلی ۱ و شهر تته ۲ آسوده اند تقریباً در بعضی کتب مذکور است، اما رسالهٔ مبسوط درین باب تا الیوم که سال هزار و یک صد و نود و چهار (۱۱۹۴) هجری است، در سلکِ تالیف نیامده، بنابر آن اکثر اوقات بخاطر این ذرهٔ کمتر نقشِ این معنیٰ صورت می بست که سطری چند در مناقب و محامد اهلِ عرفان و شمه از کرامات و خوارقِ عاداتِ اصحابِ ایقان که در کوهِ مکلی و عین بلدهٔ تته و سوادِ آن آسوده اند، رقم پذیر خامهٔ تالیف گرداند، و نسخهٔ علحده جامع مدعا در سلکِ تدوین درآرد.

درین آوان مسرت اقتران که شبِ امید را صبحی و خاطرِ

---

(۱) " تحفة الڪرام " جي صاحب مڪليءَ جي نالي جو ڪارڻ هن ريت نقل ڪيو آهي :

" خدا رسيده بزرگن منجهان ڪو بزرگ حرمين شريفين ڏانهن وڃڻ جي ارادي سان هتان اچي نڪتو. اچڻ ڪان پوءِ مٿس وجد جي هڪاهڙي ڪيفيت طاري ٿي، جو انهيءَ حالت ۾ گهڙيءَ گهڙيءَ ائين ٿي چيائين ته ' هٰذا مَڪّةٌ لي'، جنهن جو مطلب آهي ته 'هيءَ منهنجي لاءِ مڪو آهي'. اِهو ان بزرگ جي زبان جو اثر ۽ ڪرشمو آهي جو اهو هنڌ 'مَڪَّةٌ لي' جي 'ت' جي تخفيف سان 'مَڪَّلِي' ۽ پوءِ 'مڪلي' مشهور ٿي ويو." - تحفة الڪرام جلد ٣، صفحو ١٨٥ .

(۲) "تاريخ طاهريءَ" ۾ لکيل آهي ته ''ٺٽي جو بنياد ڄام نظام الدين 'ننڊي' وڌو. هن جڏهن هن شهر جو بنياد ٿي رکيو، تڏهن نجومين کي گهرائي، ساڻن صلاح ڪيائين ته هن شهر کي ڪهڙيءَ طرح آباد ڪيو وڃي؟ انهن جواب ڏنو ته 'اوهان جڪڏهين اِهو شهر جبل جي مٿان آباد ڪندا، ته منجهس سنگدل ۽ جاهل ماڻهو پيدا ٿيندا ۽

مترصد را فیضی پدید آمده بود ، بمقتضای حدیث شریف تنزلُ الرحمة عند ذکر الصالحین ۔

بنابر استفاضهٔ رحمت ، و استفادهٔ عنایت حکایات چند از مشائخ حق پیوند که متحقق گشته ، و از کتب معتبره دانسته ، معتمده معلوم شده در سلک تحریر و سمط تسطیر درآورده رساله ساخته ، و نام آن را "تحفة الطاهرین" نهاده ، و تاریخِ اختتام این صحیفهٔ شریفه نیز از نام برآورده ۔

لمولفه ،

شکر لله که یافت زیبِ رقم
نسخهٔ دل پذیر و معدنِ هوش

انهن منجهان وقت جي حاڪم ڪي هميشه خطرو رهندو. پر جڏهن اوهان آن ڪي جبل جي هيٺاهين ۾ آباد ڪندا ته منجهس نرم طبيعت، سياڻا ۽ نازڪ مزاج ماڻهو پيدا ٿيندا- ۽ آهي پنهنجن حاڪمن سان سدائين وفادار رهندا'.

'' اِهو ئي سبب هو، جو ڄام نظام الدين 'نندي' ٺٽي جو بنياد، جبل جي ماڙيءَ ۾، سنه ۸۸۳هه مطابق سنه ۱۵۸۵ع ڌاري قائم ڪيو. جيئن ته اهو شهر جبل جي هيٺاهينءَ ۾ آباد ٿيو هو، تنهنڪري ان جو نالو 'تَهه تَهه' رکجي ويو، جو هو ريان هو ربان منجهي، 'ٺٽي' جي نالي سان مشهور ٿي ويو.''

پر اسان کي محمد شاه تغلق ۽ فيروز شاه تغلق جي زماني ۾ به ٺٽي جو نالو نظر اچي ٿو- (تاريخ "مبارڪ شاهي" ۽ "تاريخ فيروز شاهي"- عفيف) جنهن مان معلوم ٿئي ٿو ته ٺٽو سٽين روايت جي زماني کان ڪي صديون اڳ آباد ٿي چڪو هو. ٿي سگهي ٿو ته وچ ۾ ويران ٿي ويو هجي، ۽ ڄام نظام الدين ان کي وري آباد ڪيو هجي- والله اعلم بالصواب."

Marfat.com

سالِ اتمام و نام میمونش
"تحفة الطاهرين" بگفت سروش
۱۱۹۴ ھ

از مکارمِ اخلاق و محامدِ اوصاف ناظرانِ این گلشنِ فیض توقع آنست که درحین مطالعه مؤلف را بدعای خیر یاد آرند، و طریقهٔ نسیان مجوز ندارند.

مناجات

الٰهی برمن ببشخا۔ چشمِ دلم بسوی خودبکشا، از خود بینی بیزارم کن۔ از خوابِ غفلت بیدارم کن، بلطفِ عمیم خود مرا بنواز۔ خانهٔ دلم از غیر پرداز۔ الٰهي ازکرم عذرِ من بپذیر۔ در روزِ درماندگی دستم بگیر، الٰهي بر بیکسیٔ من رحم آر۔ شرِ شیطان از من دور دار، خار هوس از راهم برگیر۔ سخت افتاده ام دستم بگیر، جذبهٔ توفیق دمسازم کن۔ با گوهرِ عشق همرازم کن، در عشق خود بیقرارم کن۔ از جامِ محبت سرشارم کن، الٰهی از کردارِ خود شرمسارم۔ امیدِ عفو از تو دارم، از چاهِ ضلالتم برون آر۔ بارانِ رحمت بر من ببار، دلم را از ما سوی بپرداز۔ بنور هدایت منور بساز، کلبهٔ جانم را نوری ببخش۔ دلِ دردمندم را سروری ببخش، توفیقم ده که آشنای تو باشم۔ تلقینم کن که شناسای تو باشم، شمعِ معرفت در دلم افروز۔ خاشاکِ هوس از خاطرم بسوز، از آفتابِ عنایت شبِ من سحر کن۔ دل مُرده ام لطفِ خودم رهبرم کن، شبِ امیدم را صبحی پدید آر۔ خاطرِ محزونم را فرحی پدید آر، از شرِ شیطان پناهم ده۔ در گلشنِ معرفت راهم ده، الٰهی

Marfat.com

قادر توئی روی بکه آرم - قاضی الحاجات توئی امید بتو دارم، الٰهی از تو ام چشم مرحمت از تو دارم- الٰهی گنهگارم امیدِ مغفرت از تو دارم، الٰهی شناسائی عهدِ الستم کن- الٰهی از رحیقِ تحقیق مستم کن، الٰهی دردِ خود ده درمانم تو باش - بیقراری هائی عشق ده جانانم تو باش، گم گشتگان بوادیٔ ضلالت را رهنما توئی - سرگشتگان بیدای ناکامی را کام روا توئی، الٰهی مرا آشنای درگاهِ احدیتِ خود کن - الٰهی مرا شناسای بارگاهِ صمدیت خود کن، الٰهی از بطنِ عدم مرا بعرصهٔ وجود آوردی - الٰهی از کتم غیب مرا به جلوهٔ شهود آوردی، اکنون آن کن که شائستهٔ رحمت تو باشم- با من چنان کن که بائستهٔ مغفرتِ تو باشم، الٰهی بحقِ جان بازانِ معرکهٔ شهادت- الٰهی بحقِ گرمروان راهِ ارادت، الٰهی بحقِ یکه تازانِ معرکهٔ پرهیز و تقویٰ - الٰهی بحقِ سالکانِ مسلکِ صدق وصفا، الٰهی بحقِ می کشانِ مصطبهٔ معرفت - الٰهی بحق جرعه نوشانِ خمخانهٔ محبت، دلم را بصیقلِ معرفت منجلی کن - آئینهٔ ضمیرم را مظهرِ تجلی کن، کشتِ امیدم را ببارانِ رحمت خود سیراب کن - دل اندوه گینم را بمحبت خود شاداب کن.

اللهم ارزقنا حبک وحبِ من یحبک
وحبِ عمل یقربنا الیک

پوشیده نماند که این رساله مشتمل است بر دو باب و یک مقاله :

Marfat.com

باب اول :- در ذکرِ اولیاء اللّٰه که در کوهِ مکلی آسوده اند ۔

باب دویم :- در ذکر اولیاء اللّٰه که درعینِ بلدهٔ تته آسوده اند ، و آن مشتمل است بر یازده فصل ۔

فصل اول :- در ذکر اولیاء اللّٰه که در محلهٔ غله بازار آسوده اند ۔

فصل دویم :- در ذکرِ اولیاء اللّٰه که در محلهٔ بهائیخان آسوده اند ۔

فصل سویم :- در ذکرِ اولیاء اللّٰه که در محلهٔ سهتیه آسوده اند ۔

فصل چهارم :- در ذکرِ اولیاء اللّٰه که در محلهٔ مغلواره آسوده اند ۔

فصل پنجم :- در ذکرِ اولیاء اللّٰه که در محلهٔ آکر آسوده اند ۔

فصل ششم :- در ذکرِ اولیاء اللّٰه که در محلهٔ تندسر آسوده اند ۔

فصل هفتم :- در ذکرِ اولیاء اللّٰه که در محلهٔ گدا بازار آسوده اند ۔

فصل هشتم :- در ذکرِ اولیاء اللّٰه که در محلهٔ مسکر آسوده اند ۔

فصل نهم :- در ذکرِ اولیاء اللّٰه که در محلهٔ خواجه شکر آسوده اند ۔

Marfat.com

فصل دهم :ـ در ذکرِ اولیاءُ الله که در محلهٔ تهتی آسوده اند۔

فصل یازدهم :ـ در ذکرِ اولیاءُ الله که در سوادِ قلعه ارک آسوده اند۔

مقاله :ـ در ذکرِ اولیاءُ الله که در سواد بلدهٔ تته آسوده اند۔

Marfat.com

باب اول

در ذکر اولیاءُ اللّٰه که در کوهِ مکلی آسوده اند

در "حدیقة الاولیاء"۱ مذکور است که جام تماچی۲ در عهدِ دولتِ خود مطابقِ ارشاد فیض رشاد عارفِ حق، ولیُ مطلق، واصلِ محقق شیخ حماد المعروف به جمالی درویش قدس سره العزیز مسجدی برین کوه فلک شکوه بنا فرمود، وآن را "مکلی" نام نهاد، از آن باز این کوه بنام مسجدِ مذکور اشتهار یافت و نیز مطابق فرموده آن بزرگوار بمردم امر نمود تا اموات را که

---

(۱) هيءُ سنڌ جي اوليائن جو سڀ کان پهريون تذڪرو آهي، جو اڃان تائين شايع نہ ٿيو آهي. ''تحفة الڪرام'' ۽ ''تحفة الطاهرين'' جو ماخذ بہ اِهو ئي تذڪرو آهي، جنهن جو مصنف، سيّد عبد القادر بن سيّد محمد هاشم بن سيّد محمد حسين ٺٽي وارو، مرزا خسرو چرڪس جي دربار جو نوازيل هو. هن اِهو تذڪرو، مرزا خسرو چرڪس جي فرمائش تي لکيو ۽ ان جي ئي نالي سان منسوب ڪيائين.

- (''مقالات الشعراء'' - صفحو ۸۸)

(۲) ڄامن جو گهراڻو، سمن جي خاندان سان تعلق رکي ٿو. ڄام انڙ جو پٽ، ڄام تماچي سمن جي خاندان جو ٻيون بادشاه هو، ۽ جو بابيني جي پٽ، ڄام جوني جي مرڻ کان پوءِ، ملڪ جي سيني آميرن جي صلاح سان تخت تي ويٺو هو. سلطان علاء الدين جو لشڪر، لڙائيءَ کان پوءِ، ڄام تماچيءَ کي سندس ٻارن ٻچن سوڌو دهلي وٺي ويو.

-(''تاريخ معصومي' صفحو ٦٤)

سابق بموضع "آری"۱ بردند و در جوار درگاه فلک بارگاه، قدوة المحققین، زبدة العارفین، حضرت شاه عالم المعروف به شیخ پهته۲ قدس سره العزیز مدفون می کردند، من بعد بر کوه

(۱) هيءَ ڳوٺ ٺٽي کان ١٣ ميل ڏکڻ طرف پٽل آهي. هن کي "پير آر" به کري چوندا آهن، ۽ اڄ ڪلهه اهو ڳوٺ "پير پٺي" جي نالي سان مشهور آهي.

(۲) هنن جو اصلي نالو "پير حسين"، ڪنيت "ابوالخير" ۽ "شاه عالم" لقب هون. سندن ابائي آکهه جو سلسلو، پير حسين بن راڄپر بن ڪاهو بن لاکو بن سخيري سان وڃي ٿو ملي.

سندن والده سڳوريءَ جي نسب جو سلسلو ("بياض سچيڏنو"، صفحو ٩٩ - ملڪيت سنڌي ادبي بورڊ) هن ريت ڄاڻايل آهي: بي بي سلطان ڌيءَ مدار ڌيءَ عرفو.

حضرت شيخ پٺو، سنڌ جي وڏن پلارن اوليائن سڳورن مان ليکيو وڃي ٿو. پاڻ حضرت شيخ زکريا بهاءُ الدين جا مريد هئا. مريد ٿيڻ کان اڳ، ٺٽي جي ويجهو، هڪ جبل جي غار ۾ رهندا هئا. حضرت شيخ ذکريا بهاءُالدين جي مريد ٿيڻ کان پوءِ، سندن ولايت ۽ ڪرامت جي مشهوري نهايت گهڻو وڌي ويئي. پاڻ سنه ٦٠٦هه ۾ وفات ڪيائون؛ ۽ انهيءَ ساڳئي جبل تي دفن ٿيا، جنهن جي غار ۾ رهندا هئا. سندن تربت اڄ به عام خاص ماڻهن جي زيارتگاهه آهي - جيئن "حديقة الاولياء" جي مصنف چيو آهي:

"زائران آستانش صد هزار
مي رسد از هر طرف ليل ونهار"

يعني:

ماڳ آنجي جا سلامي سو هزار
هر طرف کان ٿا اچن ليل و نهار

Marfat.com

مكلی مدفون می‌ساخته باشند.

از آن باز این کوه فیض انبوه، معدنِ اولیائ، مخزنِ اصفیا است، کسي را چه یارا که بشمار تمامي اولیاءُ الله آسودهٔ این طورِ تجلي علم بیان افرازد، و بتعداد همگي مزاراتِ متبرکهٔ ایشان پردازد، و در هر گوشه مردي، در هر کنجي صاحب دردي خفته، در هر گام خدا آگاهي، و در هر قدم مرد راهي آسوده.

مولفِ این صحیفهٔ شریفه فراخور طاقت بقدري که از آن گروه صاحب کمال اطلاع حاصل نمود، نوک ریزِ خامه بیان‌مي گرداند.

رب یسر و تمم بالخیر

(۱)

ذکر حضرت قطب الاقطاب سید محمد حسین المعروف به پیر مراد (۱) قدسِ سره

آن سالارِ قوافلِ احرار، سرِ دفترِ مشائخِ کبار، شهبازِ اوجِ حقیقت، جلیل قدر، عالي مرتبت، گرامي گوهرِ بحر اصطفاءُ، مشعله دارِ شبستانِ ارتضا، نخل بندِ ریاضِ هدایت، رنگ بخش حدیقهٔ ولایت، مربع نشین چار بالشِ سروري، مسند

(۱) سندن تفصیلوار احوال هيٺين ڪتابن ۾ ملي ٿو:

حافظ حاجي محمد حسین ''صفائي'' جو تصنیف ڪيل ''تذکرة المراد''؛ حضرت سید علي ثاني جو تصنیف ڪيل ''آداب المریدین''؛ ''معارف الانوار''؛ ''بیان فضائل سید الابرار و ائمه اطهار و احوال قطب المختار'' مصنف: محمد صالح بن ملا زکریا ٺٽي وارو.

Marfat.com

آراي محافلِ برتري ، قطبِ زمان ، محبوبِ سبحان ، سالک مسالکِ صدق و سداد ، یعني حضرت پیر مراد قُدس سرُّه (١) •

ولادت با سعادتِ وي در سال هشت صد و سي (٨٣٠) هجري صورت گرفت ، حقائق و معارف آگاهان پیر گرگنج و شیخ عیسیٰ لنگوتي و چندي دیگر از اولیاء الله از تولد آن جناب قبلاً خبر داده بودند و اظهارِ ارادت خود نموده بودند •

---

(١) حضرت پیر مراد جي نسب جو سلسلو هن ریت آهي.

سید محمد حسین عرف سید مراد (وفات سنه ٨٩٣هه) بن سید احمد بن سید محمد شیرازي، بن سید محمود (وفات سنه ٦٩٤ هه، مدفن شیراز)، بن سید محمد (وفات سنه ٧١٤ هه)، بن شاه محمود (وفات سنه ٧٥٣هه)، بن سید ابراهیم (وفات سنه ٦٤٥ هه، مدفن شیراز) بن سید قاسم (وفات سنه ٦٢٠ هه، مدفن شیراز)، بن سید زید (وفات سنه ٦٠٩هه، مدفن مکّو شریف)، بن سید جعفر (وفات سنه ٥٩٥ هه، مدفن مکّو شریف جنت المعلیٰ)، بن شاه حمزه (وفات سنه ٥٣٩هه، مدفن کربلا)، بن شاه هارون (وفات سنه ٥٣٢هه، مدفن کربلا)، بن سید عقیل (وفات سنه ٥١٢هه مدفن، کربلا) بن سید عقیل (وفات سنه ٤٩٢ هه، مدفن سرمن ریٰ)، بن سید اسماعیل (وفات سنه ٤٣٩هه، مدفن سرمن ریٰ) بن سید علي اصغر، بن سید علي جعفر، بن سید محمد، بن سید علي نقي، بن امام علي رضا، بن امام موسیٰ کاظم.

("معارف الانوار" قلمي مصنف: محمد صالح ٺٽي وارو)

نوٽ: هيءَ نسخو منهنجي لئبرري ''آشيانهٔ ادب'' ۾ موجود آهي.

(مرتب)

Marfat.com

گويند بعد تولد چشمها را نمي كشود ، تا شيخ عيسیٰ درآمد ، بروي او چشم را بكشود ، شيخ گفت :"اين از آن است كه من بمريدي وي انتظار داشتم."

در "تذكرة المراد" مذكور است كه هر گاه عمرِ شريفش چهل سال منقضي شد ، اظهار طريقهٔ خود فرمود . مردم از هر جانب جوق جوق بخدمت وي مي آمدند ، و دست ارادت مي دادند ، تا غلغلهٔ مشيختش سامعه افروز حقائق و معارف آگاه شيخ صدرالدين نبيرهٔ حضرت شيخ بهاء الدين (١) زكريا ملتاني قدس سره گرديد .

وي خادمي را از ملتان بطلبِ آن حضرت روان ساخت و جامي بلب از شير مصحوب وي فرستاد ، مركوز شيخ آن بود كه همچنان كه جام از شير پُر است ،ملكِ سِند از مشيختِ ما مملو است ، گنجايش ديگري نا ممكن ، و هم اظهارِ كرامات بود كه در اين همهٔ بُعد مسافت از ملتان تا بلدهٔ تته مطلقاً آن شير تغير نيافته ، و يک قطره از آن جام نه ريخته ، فرستادهٔ شيخ

---

(١) حضرت شيخ بهاءالدين زكريا جو ڏاڏو، حضرت كمال الدين شاه قريشي مڪّه معظمه مان خوارزم ۽ پوءِ اتان ملتان ۾ آيو ۽ اتيئي كهس شيخ بهاءالدين زكريا جو والد مولانا وجيه الدين جائو. مولانا وجيه الدين پنهنجي سهر سان گ ملتان جي پسگردائيءَ ۾ ڪوٽ ڪروڙ جي قلعي ۾ رهندو هو، ۽ شيخ بهاء الدين زكريا به اتيئي پيدا ٿيو. شيخ بهاء الدين، شيخ شهاب الدين سهروردي‌ءَ جو مريد ۽ خليفو هو. "سفينة الاولياء" ۾ سندس ولادت سنه ٥٦٥هه ۽ وفات سنه ٦٢٦هه لکيل آهي. ("بزم صوفياء" - صفحو ١٠٤)

Marfat.com

چون ببلده رسيده شرفِ حضور دريافت ، بعد اداي پيغام طلب جام شير پيش نهاد . حضرت قطب الاقطاب مشتي ازهار از زير مصلاي نماز بر آورده بالائي آن جام گذاشت ، يعني 'جاي ما خاليست' . و در خصوص طلب جوابي بداين مضمون بشيخ فرستاد "كه شما از اولادِ حضرت ابابكر صديق و من از اولادِ حضرت پيغمبرم ، ابابكر صديق رض هر روز ، بخدمتِ پيغمبر رفتي و پيغمبر درخدمت وي بضرورت تشريف بردي ، در اين صورت بر سنتِ اسلاف شما را آمدن مي سزد ، نه ما را ."

بعد وصولِ اين اجوبه فرستادهٔ شيخ معاودت كرد ، و حقيقتِ حال را من وعن بعرض شيخ رسانيد ، و آن جام را بمعه ازهار بجنسه در نظرِ پير روشن ضميرِ خود درآورد . گويند ازهار كه از غايتِ نزاكت بساعت چند پزمان شوند ، بعد ورودِ آو به ملتان همچنان تازه و طراوت پذير بودند . آوردند كه شيخ را جاذبهٔ ملاقات آن جناب دامن گيرِ دل شد وعنقريب واردِ بلده و كامياب دولتِ مواصلت گرديد ، و فيما بين ايشان صحبتِ محققانه دست داد .

منقول است كه روزي آن هر دوشه سوارِ مضمارِ حقيقت براي اداي نماز جمعه به مسجد كلان (۱) كه به 'وليءِ نعمت'

---

(۱) ٺٽي جي جامع مسجد، جنهن جي باري ۾ "تحفة الكرام" جي مصنف جو بيان آهي تہ 'اها مسجد سمن حاڪمن ٺهرائي هئي، ۽ ان کي مسجد "مسجد ولي نعمت" بہ ڪري چوندا هئا.'

("تحفة الكرام" - ص ۱۹۰ - جلد ۳)

Marfat.com

اشتهار دارد تشريف مي بردند، گربه مرده در عين راه افتاده بود ، شيخ فرمود ''قُم باذنِ الله''۔ درحال زنده شد۔ آنحضرت بجانب وي نگريست و ساکت ماند ، بعد ورود بمسجد هر چند برائي امام انتظار کشيدند بنابر سببي حاضر نه شد ، حضرت قطب زمان خادمي را فرمود : برو '' از اثناي راه يکي را بطلب۔'' گويند هرگاه وي از مسجد برآمد ، نظرش بر برهمن سال خورده افتاد که عمرش بکفر و بُت پرستي بسر آمده بود۔ وي را گفت ''ترا قطبِ زمان مي طلبد''۔ او اجابت کرد و بمسجد درآمد۔ آنحضرت برقع از روي مبارک خود برگرفت ، هم يک نظرِ وي بروئيتِ شريف افتاد ، درحال زنّار را بگسست و به قال الله و قال الرسول مشغول گشت ، و بعد اداي خطبه و نماز جمعه بمنبر برآمد، کلمهٔ بسم الله را چهارده معنیٰ بيان ساخت ، آن گاه حضرت قطبِ زمان به شيخ فرمود که ''مرده را زنده کردن بدعت است ، دل را احيا کردن سنتِ مسائخ است۔'' شيخ فرمود ''تو مرادِ مشائخاني ، و از تو مرادها حاصل''۔ از آن باز بلقبِ ''مراد'' شهرت يافت ۔

از آثار وي معبد[1] صفحه است که در اصل معبدِ سترگ هنود بود ، هرگاه آن جناب بانهدامِ آن امر فرمود، جام نظام الدين عرف جام ننده[2] که واليِ آن عهد بود ، بنابر استغاثهٔ کفار،

(۱) ''تحفة الڪرام'' جي صاحب جو بيان آهي ته شروعات ۾ اها مسجد جام نظام الدين جي ديوان لکي مل جـو بت خانو هئي، جنهن کي سيد مراد، پنهنجي زماني ۾ مسجد ۾ بدلائي ڇڏيو. جڏهن آءو بت خانو مسجد ۾ تبديل ٿي رهيو هو، تڏهن ديوان لکي مل

Marfat.com

جام مارک خواهر زادهٔ خود را بغیظِ شدید فرستاد که رفته مانع شود. وي مشرف خدمت بمشاهدهٔ جمالِ با کمال آنحضرت جام معرفت درکشید، و رخت نفیس که در بر داشت بفقرا داد و مقیمِ آستان کرامت نشان وي گشت.

جام نندا شیخ نتهر را که از خاصانش بود، متعاقب روان ساخت، او نیز بمساعدتِ بختِ ارجمند بمجرد مشاهدهٔ رویت شریف بر معارجِ تحقیق عروج نمود و روي از دنیا برتافت.

جامِ مذکور بیشتر در ورطهٔ حیرت رفت و شیخ ماله را که در بارگاهِ وي قرب منزلت داشت فرستاد، چون اختر طالعِ او نیز در صعود بود، نظرش بر روي مبارک وي افتاد، مستِ

سید مراد جي مخالفت ڪرڻ ۽ ڪيس اِنهي اِرادي کان باز رکڻ جي لاءِ هڪدم آچي حاضر ٿيو؛ پر جيئن هو سيد صاحب جي سامهون آيو، تيئن سندن حقيقي رعب جي ڪري، سندن برخلاف هڪڙو اکر به واتان نه ڪڇي سگهيو. پر بجاءِ ان جي، سيدصاحب جي خدمت ۾ پنهنجي ڌوهٽي مولي مل کي پيش ڪري دعا ڪرڻ لاءِ عرض ڪيائين. پاڻ دعا ڪندي فرمايائون ته ''تو هان شهر جي آنرئين ڀاڱي ۾ وڃي رهو. خدا گهريو ته اِهو پاڙو تنهنجي ڌوهٽي جي نالي تي "نت مولو" مشهور ٿي ويندو." ٿيو به ائين، ۽ اهو پاڙو پنهنجي زماني ۾ گهڻو آباد ۽ نهايت پر رونق هو. (''تحفة الڪرام'' - صفحو ۱۹۰، جلد ۳)

(۲) جام نظام الدين نندو سمن جي گهراڻي جو پويون خود مختيار بادشاه، پنهنجي پيءُ جام سنجر جي مرڻ کان پوءِ، ۲۵ ربيع الاول سنه ۸۶۶ع ۾ سنڌ جو حاڪم ٿيو. انهيءَ جام نندي، ۴۸ سال حڪومت ڪرڻ کان پوءِ سنه ۹۱۴ هه ۾ وفات ڪئي.

("تاريخ معصومي" - صفحو ۷۳ ۽ ۷۴)

Marfat.com

بادهٔ حقیقت گشت، و دست از دنیا بشست. جام از ممانعت درگذشت، و بمقامِ ارادت درآمد، و در تعمیر آن مسجد لوازمِ سعي بکار برد.

گویند آنحضرت پیوسته برقع بر روي مبارک خود داشتي، احیاناً هر که رویتِ شریف دیدي بدرجهٔ ولایت رسیدي. آورند که دوازده هزار کس دستِ ارادت بآنجناب داده بودند و کساني که از خدمتِ لازم البرکت وي فیض یاب حقیقت و جرعه نوش معرفت گردیدند از پانصد نفر متجاوز اند.

عمرِ شریفش شصت و سه سال بود، اوصاف سجیه و شمائلِ رضیه از حوزهٔ تحریر بیرون و از احاطهٔ تسطیر افزون است، الهي ببرکتِ سید مراد، پیرِ پیران مولفِ این صحیفه را بمرادِ دل برسان.

(۲)

ذکر میان سید علی، کلان شیرازی

آن قدوهٔ اربابِ عرفان، برادرِ حقیقي و مرید حضرت پیر مُراد است.

گویند قطبِ زمان در حقِ وي و اولادِ وي دعاي خیر و برکتِ وُسعت رزق و معرفتِ بسیار فرموده، بیمنِ دعا آن

---

(۱) پاڻ، سيدپير مراد جاسڳا ياءَ ۽ پهريان خليفا هئا. سندن ولادت سنہ ۷۹۵ھ ۾ ٿي؛ ۽ ۳۰ صفر سنہ ۸۷۷ھ ۾، جمعي جي ڏينهن وفات ڪيائون؛ ۽ پهرين ربيع الاول تي، پنهنجي والد جي پيرانديءَ اوڀر پاسي دفن ٿيا. سندن وفات جو سال ”جنة و حريرا“ مان نڪري ٿو.

مرشدِ کاملبدرجهٔ ولایت رسید ، صاحبِ کشف و کرامات گردید .

ولدِ ارشدِ وي سید ۱ جلال علیه الرحمة صاحبِ رشد و هدایت بود ، طالبان را بمنزلِ تحقیق و توحید رهبري مي فرسود .

کرامات و خوارقِ عادات آن ذاتِ قدسي صفات از حیّزِ شمار بیرون است .

(۳)

ذکر میان سید علی ثانی شیرازی قدس سره

آن صاحبِ مقاماتِ علیّه نبیرهٔ میان سید علي کلان و نواسهٔ حضرت قطبِ زمان است .

اول از حقائق و معارف آگاه درویش راجر علیه الرحمة

---

(۱) پاڻ حضرت سید علي جا وڏا پٽ هئا. پنهنجي والد سڳوري جيوفات کان پوءِ، حضرت پیر مراد جو پیونمبر خلیفو مقرر ٿیا. ظاهري علمن ۾ به سندن شمار، ان وقت جي چوٽيءَ جي عالمن ۾ ڪیو ویندو هو. خاص طرح ڪین تفسیر، حدیث ۽ فقہ ۾، تمام گھڻوڪمال حاصل هو، ۽ پاڻ انهن علمن جو درس به ڏیندا هئا. ”آداب المریدین“ جو مصنف، سید علي پیو، سندن صاحبزادو هو. پاڻ ٩٦ سالن جي ڄمار ۾، سنہ ۹۰۳ھ ۾ وفات ڪیائون. ”وجعلنا للمتقین اماما“ مان سندن وفات جو سال نکري ٿو سندن تربت شریف، سندن والدحضرت سید علي وڏي جي پیرانديءَ ، ۽ سید محمد جعفر جي قبر جي لڳو لڳ، الهندي پاسي ڏانهن آهي. ("معارف الانوار")

Marfat.com

نظرِ فيض يافته، ثانياً بجناب فيض مآب حضرت پير ولايت صاحبِ ارشاد و هدايت، پيشواي اهل عرفان، سر دفتر اصحابِ ايقان، مصباحِ مكانِ روح، مفتاحِ خزاينِ فتوح، مخدوم نوح[1]، قدس سره العزيز رسيده، باوجِ عرفان تصاعد نمود، و از مقام فنا في الله گذشته، بدرجه بقا بالله و اصل گرديد. منقول است كه هر گاه وي بزيارتِ روضهٔ مطهره حضرت سيد الرسل عليه الصلوة و السلام مشرف گرديد. اشرافِ مدينه از سيادتِ او انكار كردند، و گفتند "سيد تا باين حد سبز فام نمي باشد." وي بر دروازهٔ حجرهٔ شريفه بايستاد وگفت "يا جدي!" از اندرونِ روضهٔ منوره آواز آمد "لبيك يا ولدي!" اشراف هر همه بقدمش در افتادند و از گستاخي هاي خود معذرت خواستند.

آورده اند كه سيد علي در حينِ معاودت از جنابِ اطهر رخصتِ سماع حاصل نموده مراجعت فرمود، در آن حين مخدوم نوح قدس سره ببلده تشريف داشت، باهم ملاقات

---

(١) سندن نسب جو سلسلو هن ريت آهي: مخدوم نوح بن نعمت الله، بن اسحاق، بن شهاب الدين، بن مخدوم سرور، بن شيخ فخرالدين، بن شيخ عزالدين، بن شيخ فخرالدين، بن شيخ ابوبكر كتابي - ويٺل كوٽ كروڙ، بن شيخ اسماعيل، بن شيخ عبدالله. "تحفة الكرام" جي مصنف جي چوڻ موجب، سندن وفات ٢٧ ذوالقعد سنه ٩٩٨ هه ۾ ٿي، پر "حديقة الاولياء" جو مصنف لکي ٿو ته سنه ٩٩٩ هه ۾ وفات ڪيائون ۽ هالن ۾ دفن ٿيا.

("تحفة الكرام" صفحو ١٥ - جلد ٣؛ ۽ "حديقة الاولياء" - تذكره مخدوم نوح)

Marfat.com

محققانه کردند ، سید علي فرمود که "براي شما تحفهٔ سماع آورده ام ." هر دو صاحبِ کمال برخواستند، بسماع درآمدند ، و حالتي عجیب و کیفیتي غریب بهم رسانیدند ، از رُواتِ ثقات منقول است که آن شیرانِ بیشهٔ حقیقت تا هفت روز در وجد بودند و از وجودِ خود خبر نداشتند .

گویند لکهي نامي که صاحبِ مکنت و مال بود ، مسجدي بغایت زیبا از خشتِ پخته نزدیک دروازهٔ مکلي بنا نهاد ، و معمارانِ چابک دست را مقرر فرمود ، تا بحدِ تمام از کارِ تعمیر فراغت یافتند . چون نیک نظر کردند ، محرابِ مسجد بقدریک ذرع از سمتِ قبله منحرف واقع شده بود . لکهي مذکور از بنایان خرچِ تعمیرِ مسجد مطالبه مي‌نمود ، آنها از ره گذرِ عدم استطاعت در اداي وجه مذکور حیران ماندند . اتفاقاً مخدوم نوح و سید علي قدس سرهما به ارادهٔ زیارتِ مکلي از آن راه مي‌گزشتند ، معماران از غایتِ اضطرار بدامنِ آن احرار بیاویختند ، و چارهٔ بیچارگیهاي خود درخواستند . ایشان را رقتي در دل پدید آمد . از یک طرفِ مسجد مخدوم و از سمتِ دیگر سید زور کردند ، وبقوتِ بازوي کرامت مسجد را گردانیده بسمتِ کعبه راست نهادند ، تا الان مسجدِ مذکور موجود ، و این کرامت از ایشان اظهر من الشمش و ابین من الامس است .

گویند آن عیسیٰ دم ، علي کرم ، بمقتضاي علوِ همم در بذل و ایثار یدِ بیضا داشت ، و از مائدهٔ احسان خود محتاجان

Marfat.com

را ناکام نمي گذاشت .

رساله "آداب المريدين" ۱ در غايتِ عذوبت و سلاست کلام از نتائج طبعِ وقاد او ست . صاحبِ کرامات و مستجاب الدعوات بود ، از آثارِ شريفش گنبدِ پُر نور و ضيا است که گنبدِ چرخ بر آستانش جبه سا است .

در سال نه صد و هشتاد و يک (۹۸۱ھ) از اين سراي بنز هتگاهِ جاوداني خراميد . نور الله مرقده .

(۴)

ذکر سيد عبد الصمد

وي پسر سيد حسين بن سيد منصور بن قطب الاقطاب سيد مراد شيرازي قدس سره است ، صاحبِ تصرفات و خوارقِ عادات بود .

منقول است که زني عقيمه که عمرش از يک صد سال، و عمر شوهر وي را از صد و ده تجاوز کرده بود ، آوازهٔ کراماتِ اوشنيده ، بخدمتش رسيدند، و براي حصولِ فرزند که خلاصهٔ متمنياتِ انسانيست مسئلت نمودند . آن بزرگوار بعد تقرر نذر آنها را بر تولد سه فرزند بشارت داد . گويند چون آن زن و مرد بخانهٔ خود رفتند، بقدرتِ اللهِ تعالیٰ

---

(۱) پاڻ هيءَ ڪتاب ۶۴ سالن جي عمر ۾ لکڻ شروع ڪيائون، ۽ سنہ ۹۵۴ھ ۾ لکي پورو ڪيائون. ("معارف الانوار" - قلمي، مصنف - محمد صالح ٺٽي وارو)

Marfat.com

قوتِ جواني از سر نو در وجود خود معاينه نموده، بعيش و طرب مشغول گشتند، تا آن که در مدتِ سه سال فرزند از ايشان بوجود آمده، سيد خادمي را براي ايصالِ نذرِ معهود بجانب ايشان روان ساخت. آنها بنابر خستِ طبع و قساوت قلب پا بدامنِ تجاهل پيچيده از آن چه اقرار كرده بودند، انكار نمودند، و فرستاده را بهزل و تمسخر پيش آمده تهي دست بر گردانيدند. سيد بعد اصفاي اين ماجرا فرموده: ''با كي نيست، ما هم امانتِ خود را باز مي ستانيم.'' بقدرت اللهِ تعالىٰ در همان شب وجعي شديد به شكم فرزندانش بهم رسيد، در حال جان بحق تسليم نمودند.

(۵)

ذكر شيخ حسين صفائي[۱] رحمة الله عليه

در ''تذكرة المراد'' مذكور است كه روزي حضرت سيد مراد قدس سره وضو مي فرمود، و بقيه آبِ وضو بخوردن وي داد. شيخ را حالتي غريب روي نمود، همان دم بدرجهٔ ولايت رسيد، و از زمرهٔ اولياءُ الله گشت.

گويند يكي از خدامِ وي شعبه از كيميا مي دانست. بر

(۱) سندن والده، پيرمراد جي بيبي سگهو ريءَ وٽ نوكرياڻي هئي. استغنا ۽ بي نيازي سندن خاص خوبيون هيون، جنهن جو اندازو هن منجهان لڳائي سگهجي ٿو ته سنڌ جي حاڪم - شاه حسن ارغون پيرا ساڻن ملاقات جي خواهش ظاهر ڪئي، پر پاڻ ٻئي پيرا انكار كيائون. سندن وفات سنه ۹۳۱هه ۾ ٿي، ۽ " هو خيرالبقا " مان سندن وفات جو سال نكري ٿو. پاڻ حضرت پير مراد جي پيرانديءَ كان دفن ٿيل آهن.
(" معارف الانوار ")

Marfat.com

عسرتِ حال شيخ رحم آورد، وطريقِ ساختن آن بخدمتش بيان كرد، تا رفاهيت در كار وي پديد آيد. بعد از چندگاه بخدمت شيخ رفت، و آو را باز در همه حال يافت ،رنجيد و گفت : "چيزي را كه‌آموختم، بنابر آن بود كه مرفه‌الحال‌باشند." شيخ فرمود : "يكي در بيت‌الخلا برو و تماشا كن." آن شخص در مبرز رفت، انبار انبار زر وسيم بنظرش درآمد. چون برگشت، شيخ فرمود : "اي بي‌خبر ديدي كه دنيا در چشمِ مردانِ خدا چه قدر خوار و ذليل است، چيزي را كه شما درونِ دل جاي داده ايد، ما آن را از پيش خود رانده‌ايم ،و بمبرز سپرده‌ايم."

گويند شيخ در جناب حضرت قطب الاقطاب بمنصب عرض بيگي سرافراز و بكامِ روائيِ اهلِ حاجت ممتاز بود. قبر وي طرفِ پائينِ مرقدِ متبركه حضرت پير مراد واقع- نور الله مرقده.

(٦)

ذكر شيخ عيسىٰ لنگوتي ١ رحمة الله عليه

آن غواصِ بحر عرفان ، بوضعِ قلندران لنگوته بند بودي ،

---

(١) هنن جو اصلي وطن برهان پور هو- آتان ئي سنڌ ۾ آيا ۽ ساموئي ڳوٺ ۾ رهائش اختيار ڪيائون. آنهيءَ هنڌ "مدرسہ ارشاد و هدايت" جو پايو وڌائون ، ۽ آنهيءَ مدرسي ۾ پير مراد شيرازيءَ جي والد سڳوري اچي سائن ملاقات ڪئي، ۽ پاڻ ، سندن مريد بہ پير مراد جي ولادت سڳوريءَ کان پوءِ ٿيا. عجب اتفاق جي ڳالهہ آهي ، جو مريد ٿيڻ کان ٽي ڏينهن پوءِ سنہ ١٣١ ه ۾ وفات ڪيائون . "من اطيع الله بقلب سليم" مان ، سندن وفات جو سال نڪري ٿو. سندن تربت شريف ، مڪليءَ تي حضرت پير مراد ۽ حضرت سيد علي جي قبرستان جي ويجهو اڄ بہ موجود آهي. ("تحفة الڪرام"، صفحو ١٨٣، جلد ٣؛ "معارف الانوار" ۽ "مقالات الشعراء")

86724

Marfat.com

و مجرد و حصور بسر بردي . گاه گاهي با صاحب هدايت و ارشاد شيخ جمال قدس سره ، ملاقات و مقالاتِ محققانه كردي ، و آن بزرگوار جانبِ تعظيم وي نگاه داشتي و گفتي: "مردي است كه كلاهِ گوشهٔ افتخار بسرش ميسايد."

در اواخرِ ايام از ولادتِ با سعادت حضرت قطب الاقطاب سيد مراد شيرازي قدس سره ، خبر داده و روزِ ولادت آنحضرت رسيده مريد شد و بعد سه روز متوجهٔ عقبان گرديد - نور الله سرّ قده .

(۷)

ذكر ملا عبد الرحمان عباسي ۱

المعروف باسم لٽر رحمته الله عليه

وي اجلّ مشائخ و اكملِ اولياءٔ است ، بس كه طيبت

---

(۱) "تحفةالكرام - جلد ۳ صفحي ۱۸۴ - ۾ لکيل آهي ته "هن پنهنجي حال لڪائڻ لاءِ ڪُل چرچي ڪي پردو بنايو هو. ملا جون ڪُل چرچي جهڙيون ڳالهيون ، جنهن جو ميناج هونديون هيون ، ۽ انهيءَ ڪري ، 'ملا لٽر' جي لقب سان مشهور ٿي ويو .

"ملا عبدالرحمان جو وطن ، ساموئي نديءَ جي ڪپ تي ، ڪينجهر ڳوٺ هو. وفات ڪان پوءِ ساموئي جي ڪنڌيءَ تي دفن ٿيو - ۽ سندس اولاد جو سلسلو به اڃا تائين قائم آهي."

جهڙيءَ ريت آردوءَ جي مزاحيه ادب ۾ ملا دو پيازو ۽ بيربل ، ۽ پارسيءَ ۾ ملا نصيرالدين پنهنجن چرچائي ٽوٽڪن جي ڪري مشهور آهن ، تهڙيءَ ريت سنڌي ادب ۾ به ملا لٽر جي ڀڳڪن چٽڪن کي هڪ خاص اهميت حاصل آهي. سنڌ جي اوليائن سڳورن جي تاريخ ۾ به اهو اڪيلو بزرگ آهي ، جنهن کي ولايت سان گڏ ظرافت جي ڏات به عطا ٿيل هئي .

ملا لٽر جي وفات جي تاريخ جي ڪا به خبر نٿي پوي ، پر آن جي تربت پير مراد جي قبرستان کان ٿورو پر پرو ، اُتر اولهه جي ڪنڊ ۾ موجود آهي .

دوست بود باين لقب شهرت يافت. جاماں سمه (۱) اكرام او بغايت مي كردند، و تعظيم او بنهايت بجا مي آوردند.

گويند اگر مشكلي كسي بخدمتِ او بردي، آن بزرگوار مزاح فرمودي، مشكلِ وي آسان گشتي: منقول است كه زني را بعد انقضاي ايامِ ولادت خونِ نفاس همچنان جاري بود، و بهيچ دارو تسكين نمي يافت. شوهرِ وي حال كثير الاختلال بخدمت آن صاحب كمال باز گفت. فرمود: "برو، بازنِ خود بگو كه هر گاه مرا ختنه كردند، بيك دم خون باز ايستاد، و ترا خونِ نفاس تا هنوز جاري است." آن شخص همچنان كرد، خون از سيلاب باز ماند.

از رواتِ ثقه منقول است كه اگر كسي بزيارتِ آن بزرگوار برود و بمشاهدهٔ مرقد وي كه دم دار است خود را از خنده نگاه دارد، مراد وي حاصل شود. نور الله مرقده.

---

(۱) سنڌ ۾ سومرن جي گهراڻي جي حڪومت پوري ٿيڻ کان پوءِ، سمن جي گهراڻي جي حڪومت جو بنياد پيو. سمن جي گهراڻي جو پهريون حاڪم ڄام اُنڙ، ۽ پويون حاڪم سلطان نظام الدين جو پٽ ڄام فيروز هو، جنهن کان سنه ۹۲۸ هه ۾ شاه حسن ارغون آخري طرح حڪومت ڇني ورتي، ۽ سنڌ تي پوريءَ ريت قبضو حاصل ڪيو. هن گهراڻي جا ڪل پندرهن حاڪم ٿيا ۔ ۽ اٽڪل هڪ سو ٽيانوي سال حڪومت ڪيائون.

("تاريخ معصومي". صفحي ۶۲ کان ۶۹ تائين)

(۸)

ذکر درس بهنبهه علیه الرحمة

وي بخدمتِ حقایق و معارف آگاه میان سید علي شیرازي قدس سره رسیده، کسبِ سعادت مي کرد، و بتصفیهٔ باطن مي کوشید، و ریاضاتِ شاقه مي کشید.

روزي سید آب خوردن از وي بخواست، و تا او جام را پُر کرده آورد، سید در بحرِ مکاشفه و استغراق فرو رفت، وي برهنمونئ توفیق، جام بر کف همچنان ایستاده ماند، تا بانگِ نمازِ ظهر بسامعهٔ سید رسید، چشم را بکشود، و نظرِ کرامت در وي فرمود، در حال دیدهٔ دلش وا شد، و مستِ جامِ حقیقت گردید.

مرقدي وي طرف شرقي مقبرهٔ میان سید علي واقع- نور الله مرقده.

(۹)

ذکر سید قائم شاه پنجابي رحمة الله علیه

وي صاحبِ حال و متشرع و خداوندِ تصرفات بود.

یکي از مشاهیرِ بلده نقل مي کرد که بمرضِ فتق مبتلا بودم، و چندان که اطبا بمعالجهٔ آن مي پرداختند، نتیجه برعکس روي مي‌نمود، و آن مرض یوماً فیوماً صورتِ تزائد داشت، از اشتداد وجع و کثرت ورم کارِ من بجاي رسید که مرگ خود را بدعا مي‌خواستم. هم در آن ایام، آن قدوهٔ انام واردِ بلده شد، بخدمتش رفتم و حال خود را بگفتم، و زارزار

Marfat.com

بگريستم. بر بيقرارئ من رحم آورد، و جام آبي طلبيد، و بخوردنِ من داد. بحال خود نظر کردم، نه از درد نشاني بود، و نه از آماس اثري، آب خوردن همان بود، و صحت يافتن همان.

مزارِ فيض آثارش در جوار ميان سيد علي شيرازي واقع - نور الله مرقده.

(١٠)

ذکر سيد نير نکوتي ١ رحمة الله عليه

گويند اسبابِ معيشت وافر داشت، هر هفته يک بار بگلهٔ گاؤميشان خود رفتي. روزي درويشي از آن جا عبور کرد، وي بارادتِ تمام درويش را نزد خود خواند، و کاسهٔ ملبب از شير باو داد، تا تناول نمود. شب در واقعه ديد که درويشِ مذکور جامي پُر از شراب بدستش داد، و گفت: "اين بهاي آن شير است که بکامِ من ريختي." بامداد چون از خواب بيدار شد، تعبير آن بازجست، گفتند: "شراب عبارت از معرفتِ الٰهي است." بيک بار آتش بکانونِ سينهٔ وي اشتعال يافت، هرچه داشت براهِ خدا داد، و در وادئ سلوک پويه زد، و از اهل الله همت مي خواست، تا مستِ جامِ ميکدهٔ تجريد گشت، خوارقِ وي از حيّزِ شمار بيرون است.

(١) "نسخهء الف" جي عنوان ۾، "سيد نيرن کونيءَ" جي بدران "شيخ حماد نيرن کوٺي" لکيل آهي. "تحفة الکرام" ۾ آن جو بيان صفحي ٢٤٥ تي اچي ٿو.

Marfat.com

مزارِ فيض آثارش در جوارِ مقبرهٔ ميان علي شيرازي واقع- نور الله مرقده.

(۱۱)

ذكر سيد يعقوب مشهدي رحمةالله عليه

در "تحفةالكرام" مسطور است كه وي از مشهدِ مقدس نقل نموده در سنه احدي و تسعمائة (۹۰۱) در زمانِ ايالت جام ننده واردِ سند گرديد. گويند آن غضنفرِ بيشهٔ حقيقت شير سوار آمده بود، در سنه اثني و عشرين و تسعمائة (۹۲۲) بر رياضِ قدس آرميد- نور الله مرقده.

(۱۲)

ذكر شيخ جمال [۱] المعروف به جمال درويش

آن كشافِ غوامضِ حقيقت، داناي رموزِ معرفت، غواصِ بحرِ تحقيق، فارسِ مضمارِ توفيق، عالمِ حقائقِ شريعت، مشعله‌دارِ شبستانِ طريقت، محبوب ذوالجلال، يعني شيخ جمال بن شيخ رشيد الدين جمال عليه الرحمة، پيوسته

---

(۱) حقيقت ۾ اهو بيان، "شيخ حماد بن شيخ رشيد الدين جمالي" جو آهي، ۽ ڪتابت جي غلطيءَ جي ڪري، هڪ ٻئي پٺيان نقل ٿيندڙ نسخن ۾، "شيخ جمال" جو عنوان لکجي ويو آهي. شيخ حماد، شيخ جمال اَچ واري جي ڏيءَ جو ڏهٽو هو. اهو سڄو احوال، جو هتي شيخ جمال جي عنوان سان بيان ڪيو ويو آهي، سو "حديقة اولالياء" ۽ "تحفة الكرام" ۾، شيخ حماد جماليءَ جي سوانح حيات جي سلسلي ۾ ڄاڻايل آهي.

Marfat.com

برقع بر روي مبارک داشتي ، و در خلوت صومعه منزوي بودي و طلبهٔ علم را که در خانقاه بیرون صومعه جمع مي گشتند ، از آن جا هدایت فرمودي. گویند هر روز صد هزار تلامیذ از خدمت آن مهر سپهر ولایت اقتباس انوار علوم ظاهري و باطني مي نمودند.

در ''حدیقة الاولیا'' مذکور است که در عهد خلافت جام جونه و جام تماچي و پسرش جام صلاح الدین که از بني اعمام وي بودند ، حلقهٔ ارادت آن بزرگوار در گوش و غاشیهٔ عقیدت آن زبدهٔ احرار بر دوش کشیده ، بنده وار بجاروب گرئ آن آستانهٔ راستان اقدام نمودندي، و بخاک روبئ سدهٔ سنیه اش دست مایهٔ سعادت بکف آوردندي. مردم فساد پیشه این معني را بنقوش شرارت مطرز ساخته ، بسمع جام جونه رسانیدند که جام تماچي مي خواهد که بوسیلهٔ خدمات آن والئ ملک ولایت بر مدارج سلطنت عروج نماید ، و ابواب دولت بر روي خود وا کشاید. جام جونه راي اندیشید ، و بصواب دید حاشیه نشینان بساط مملکت آن بیگناهان را خفیه بدارالخلافت دهلي فرستاد ، تا در قید حبس و زندان فرو ماندند. بعد انقضاي مدت مدید روزي آن ولایت کیش جاروب گر آستانهٔ خویش یاد آورد ، و خادمي را بتفتیش حال بخانهٔ شان فرستاد. وي بر چگونگئ حال اطلاع یافته بعرض شیخ رسایند. آن بزرگوار از غیرت بجوشید ، و در حجرهٔ معبد جولاني زد ، و بیتي چند بشوق تمام متضمن طلب جام تماچي برخواند. ظاهرا شمهٔ ازین ماجرا بجام جونه رسید ، سوارشده بخانقاه آن ولایت پناه

Marfat.com

درآمد، ودر حلقهٔ تلامیذ وي بنشست و گفت: ''درويشان را باموړ سلطنت دنيوي چه تعلق؟'' شيخ ازين حرف گستاخانه بغايت رنجيد، و فرمود: ''اين پارچهٔ زمين را بما دادند، وما اين متاع كثيف را طوق گردن جام تماچي ساخته ايم.''

جام جونه از استماع اين كلام بصامت تمام برخواست. گويند همه‌شب آن بزرگوار خود را در واقعهٔ خواب به‌جام‌تماچي بازنمود، و ببرآمدن از آن محبس اجازت فرمود. پاسي از شب باقي بود كه از آن خواب كامياب بيدار شدند و زنجيرها از پاي خود كشاده ديدند. يقين دانستند كه بامداد پير دستگير شب محنت را صبح مسرت دميد، راه بر آمدن پيش گرفتند، و بهر دروازهٔ مغلق كه مي رسيدند آسان مفتوح ميگشت، تا از شهرستان بر آمدند، و روي براه نهادند.

صبح كه‌اين‌خبر ببادشاه دهلي رسيد، لشكري جرار بتعاقب شان فرستاد و آنها بسبک عناني از باد مسابقت و از برق مسارعت جسته بسراغ قدم مي تاختند، تا بيک مرتبه ايشان را از دور بشناختند. نزديک بود كه بدام دشمن درافتند، بقدرت الله تعالى در طرفة العين گردبادي تيره پيدا شد، كه روز نوراني را چون شب ديجور ظلماني ساخت. سپاه بحال تباه از هم ديگر نپرداخته، دل بر هلاک نهادند و اسپان را در رفتار مختار داشتند، تا بعد رفع حجاب ظلمت خود را برجعت سير در سواد دهلي ديدند، وجام تماچي و پسرش همچنان در روز روشن مي‌رفتند. بهرمنزل و مقام زنبيل طعام و آب خوش

Marfat.com

آشام از آسمان بر ایشان نازل مي شد. برین نسق مي آمدند تا محاذئ بلده ساموئي آنروي دریا رسیدند. دیدند که هنوز کوکب سلطنت جام جونه در اوج و دریاي حکومتش در موج است. جام تماچي همان جا ماند، و جام صلاح الدین از دریا عبور نموده بخدمت آن صاحب ولایت پیوست و سرگذشت را منه و عنه بعرض شیخ رسایند، و صلاح کار خواست. شیخ تاري از مصلاي با صفائي برکند، وبوي داد، تا آن را بر سر چوبي وضع نموده، بر فرق جام تماچي نصب سازد که نوبت سلطنت اوست. جام صلاح الدین مطابق ارشاد فیض رشاد وي کار بند گردید، و بقدرت بدیع العجائب هزار در هزار علم نمودار شد، غلغله در شهر افتاد، جام جونه که بدآن طرف نگاه کرد، لشکري زیارده از مور و ملخ بنظرش درآمد. تاب مقاومت درخود ندید و فرار گزید. جام تماچي با شکوه فراوان، و بتجمل بي پایان از دریا عبور نمود اول بتقبیل سدهٔ سنیه آن مهر سپهر معرفت نقد سعادت ابدي و سرمایهٔ دولت سرمدي بکف آورده، و از آن جا رخصت یافته بر اورنگ خلافت برآمد، و بنفاذ امر فرمان داد، و در غایت عظمت و جلال سلطنت راند.

(۱۳)
ذکر مخدوم بلال

وي عالم عامل و عارف اهل دل بود، با حقائق و معارف آگاه مخدوم جمعه علیه الرحمة ملاقات محققانه و مقالات

Marfat.com

موحدانه داشت، همواره بتسبيح و تهليل مشغول مي بود، و عمرِ خود را بصوم و صلٰوة مصروف مي نمود، مقاماتش عاليست۔

مزارِ متبرکهٔ او در جوارِ درگاهِ شيخ جمالي عليه الرحمه واقع ـ نور الله مرقده۔

(١٤)

ذکر شيخ طاحه ١ عليه الرحمة

وي از نبائر حضرت قطب الاقطاب شيخ بهاؤ الدين زکريا قدس سره است۔

گويند اسبابِ غنا حسب الخواهش مهيا داشت۔ اتفاقاً شخصي مالدار درقرب و جوار آن بزرگوار فوت کرد، چون ولد نه داشت، وارثانش در قسمتِ مال باهم تنازع نمودند، و مناقشه از حد گزرانيدند، و براي رفعِ خصومت شيخ را حکم گرفته بخدمتِ وي رسيدند، وصورتِ حال به معرضِ بيان درآوردند۔ شيخ را بر بيوفائئ دهر رقتي در دل پديد آمد، و لختي باند يشه فرو رفت، و گفت: ”چون عاقبت از دنيا رفتن و مال و متاع گذاشتن است، چرا در فکرِ کارِ خود بناشم۔“ اين بگفت، و دست از دنيا بشست، و قدم در وادئ سلوک نهاد، تا بيمنِ آگاه دلانِ ملکِ معني ذخيره اندوزِ عرفان گرديد۔

و چون در آن ولا آوازهٔ فيض و ارشاد حضرت پير مراد

---

(١) سندن تفصيلوار احوال، ”تحفة الکرام“ جلد ٣، صفحي ٢٤٩، ۽ ”تذکرة المراد“ منجهان ڏسڻ گهرجي۔

Marfat.com

قدس سره در اطراف و اکناف عالم رسيده بود، بخدمت آن قطب زمان نيز رسيده بهرهٔ وافي اندوخت.

(۱۵)

ذکر قاضي عبدالله ۱ عليه الرحمة

وي قافله سالار ارباب حال و مشعله‌دار اصحاب قال بود. گويند انوار فضل الٰهي نوعي بر مرات جنانش پرتو انداخت که علوم ظاهري و باطني در لوحهٔ ضمير وي معلوم و اشعهٔ تجليات نامتناهي بدان سان در آئينه جانش تافته که اسرار غيب در صفحهٔ دلش مفهوم بود. ارباب استفاده از خدمت وي باندک تحصيل سرمايهٔ بلاغت بچنگ مي آورند، و طالبان راه هدايت بيک نظر فيض اثر بي بحقيقت مي‌بردند.

و تا اکنون چنان معمول است که هر طفلي که از يکشنبهٔ اول ماه بزيارت آن بزرگوار آغاز نمايد، و بتواتر هفت يکشنبه بمرقد وي بشتابد، و شرف زيارت در يابد، اگر کودن طبع باشد هم از فوائد علمي بهره‌مند گردد.

---

(۱) "تحفة الڪرام" - جلد ۳- صفحي ۲۱۶ ۾ لکيل آهي، ته "قاضي عبدالله بن تاجو، سيوهڻ جي قاضن منجهان هو؛ جام نظام‌الدين 'نندي' جي زماني ۾ وفات ڪيائين."

قاضي‌عبدالله جي تربت، مڪلي ٽڪري تي، حضرت‌شيخ حمادجمالي جي پڇاڙين پاسي آهي. گهڻو ڪري شاگرد خميس جي ڏينهن سندس تربت تي وڃي، ذهن ۽ عقل جي واڌاري لاءِ دعا گهرندا آهن.

Marfat.com

(١٦)

ذكر سبع حفاظ قدس سرهم

ايشان صاحب حال واهل كمال بودند. قدوهٔ اهل توحيد، خليفه محمد سعيد زاد بركاته، نقل مي كرد كه "طفل بودم، روزي همراه آخوند محمد باقر (١) نام أستاد خود كه از علوم ظاهري و باطني نصيبي وافي داشت، بزيارت ايشان رفتم. وي نزد مراقد متبركهٔ آن بزرگواران بنشست، و بتلاوت كلام الله مشغول گشت، ومن بغايت ادب او بفاصلهٔ چندقدم دور نشستم. هر گاه آخوند ساكت مي شد، آواز تلاوت قرآن از قبور آن اولياءُ الله بيرون مي آمد، و تا ديري بهمين نهج قرآن بنوبت مي خواندند، و من آن را بگوش خود مي شنيدم."

ازجمله قبور ايشان شش مرقد درجوار شيخ جمالي عليه الرحمه يك جا بر سكوچه و قبر هفتم عليحده بزير آن واقع - نور الله مرقده.

---

(١) آخوند محمد باقر جي والد جو نالو آخوند عبدالواسع هو. هيءُ حاجي حمزي جي اولاد منجهان هو، جو مخدوم حمزو "واعظ" جي نالي سان مشهور هو.

آخوند محمد باقر درويشي، فقيري، علم ۽ فضيلت ۾ وڏي درجي جو صاحب هو. خاص ڪري فقه ۾، آن زماني ۾ جهڙس ڪو به ڪونه هو. حافظو به بي نظير هوس. ڪيترائي ماڻهو وٽائس علم ۽ فيض حاصل ڪندا. ("تحفةالڪرام" جلد ٣- صفحو ٢٣١)

Marfat.com

(۱۷)

ذکر شيخ مغل [۱] چاچک عليه الرحمة

وي صاحبِ وجد و حالات، و مظهرِ کشف و کرامات بود، اوقاتِ شبان روزي صرفِ عبادتِ الٰهي مي فرمود، و يک لحظه بر بسترِ فراغت نمي آسود.

در "حديقته الاولياء" مذکور است که شخصي از رؤساي نصر پور [۲] مدتِ دراز درقيدِ حبس مرزا شاه حسن [۳] ارغون فروماند. عزيزانِ وي هرچند در استخلاص آو دست و پاي کردند صورت نگرفت، بنابر سبقتِ ارادت آن جماعه زن و مرد بخدمت قدوهٔ احرار شيخ [۴] برکيه کاتيار قدس سره بشتافتند.

---

(۱) هنن جي احوال لاءِ ڏسو " تحفة الڪرام "، جلد ۳، صفحو ۴۹ .

(۲) ڪنهن زماني ۾ واپار ۽ علم جو وڏو مرڪز هو. ننڍي الهيار جي ويجهو هي ڳوٺ اڃا تائين موجود آهي، پر ڪيس آها علمي رونق ۽ تجارتي ترقي حاصل نہ آهي .

(۳) ارغونن جي خاندان جو ٻيو نمبر بادشاهہ هو، سنہ ۹۲۸ ھ ۾ سنڌ جو بادشاهہ ٿيو هو. شاهہ حسن ارغون جي ولادت، سنہ ۸۹۳ ھ ۾ ٿي ۽ ڇاهٺ سالن جي عمر ۾ ربيع الاول مهيني ۾ سومر جي ڏينهن علي پوٽن جي ڳوٺ ۾ وفات ڪيائين . ("تاريخ معصومي" - ص ص : ۱۸۷، ۱۹۲ ۽ ۱۹۴)

(۴) " تحفة الڪرام " جلد ۳، صفحي ۱۵۹ ۽ ۱۶۰ ۾ سنڌس والد جو نالو شاهو - ڪاتيار ڄاڻايل آهي. اهو بزرگ، مخدوم نوح هالن واري جي صاحبزادن مخدوم احمد ۽ مخدوم محمد جو هم عصر هو. سنڌس تربت حيدرآباد ضلع جي ڪاتيا ڳوٺ ۾ آهي .

شيخ ٻرڪئي ڪاتيار جو تفصيلوار احوال، " تحفة الڪرام "- جلد ۳، صفحي ۱۶۰ ۽ ۱۶۱، ۽ " حديقة الاولياء " منجهان معلوم ٿئي ٿو .

Marfat.com

و از یمنِ انفاس وي مدد خواستند۔ شیخ باحضارِ یک راس گاؤ میش شیردار امر فرمود۔ ایشان از خدمتِ وي مرخص شده بشهر رسیدند، و از آن جا گاؤ میش همراه کرده عازمِ دربارِ آن بزرگوار گشتند۔ در اثناي راه از برابر کولاب مردم ناهیان گزر آوردند، شیخ مغل علیه الرحمه که در آن سبزه زار بعبادتِ پروردگار مشغول بود، خادمي را فرمود تا از آنها خبري باز آرد۔ خادم پیش رفت، و استفسارِ حال نمود۔ آنها جوابِ باصواب ندادند، و زبان بفحش کشودند، و ناسزا گفتند۔ شیخ از غیرت بجوشید، و سکوت ورزید۔ هرگاه آن جمعي لایعقل گاؤ میش را در ملازمتِ شیخ برکیه حاضر ساختند، فرمود: ”طلسمي را که ما بسته بودیم، مردي که در راهِ شما را دید، و از کیفیتِ حال باز پرسید، بنظرِ خویش آن را بشکست، اکنون سر رشتهٔ کار از دست رفت۔“ گاؤ میش را برگردانید، و بایشان داد، و مرزا در همان روزها آن رئیس محبوس را بقتل رسانید۔

(۱۸)

ذکر میان (۱) احمد کتابي رحمة الله علیه

وي صاحبِ علم و فضیلت و کشف و کرامت بود۔ منقول

(۱) سندن والد جو نالو محمد اکرم هو، جو گجرات کان ٺٽي ۾ اچي رهيو هو، ۽ پنهنجي علم ۽ عمل جي لحاظ سان تمام گهڻي شهرت حاصل ڪئي هئائين. محمد اکرم کي ٻه پٽ هئا: هڪڙي جو نالو ميان احمد، ۽ ٻئي جو نالو ميان عباس هو. ميان احمد،

Marfat.com

است که يکي از مشاهيرِ بلده بخدمتِ وي ارادتِ صادق و اعتقادي واثق داشت ، اتفاقاً پسر آورا عارضهٔ صعب روي نمود ، چندان که در حالتِ سکرات افتاد ، و مشرف بموت گرديد. دوان بخدمتِ آن مسيحِ زمان رفت ، و گفت : ”در دنيا همين يک پسر دارم که حالتِ نزع افتاده، من زندگئ خود را بي او نمي خواهم.“ اين مي گفت و زار مي گريست. آن بزرگوار را بر حال وي رقت آمد، فرمود : ”از کنيزکانِ مملوکهٔ خود يکي را مشخص کن که عوض آو مي تواند شد.“ او کنيز را نام برد ، و براي مبادله پسرِ خود مقرر نمود ، و از خدمتِ وي مرخص شده بخانهٔ خود شتافت. بقدرتِ الله تعالیٰ در شکمِ آن کنيز وجع پيچيد ، در حال مرغِ روحش از آشيانهٔ جسم پرواز نمود ، و پسرِ او مهمان ساعت شفا يافت.

گويند آن قدوهٔ احرار بعد اين ماجرا فرمود که ”حالا بودنِ ما قرين صلاح نيست،“ و عنقريب بروضهٔ رضوان خراميد. مزارِ فيض آثارش در جوارِ درگاه حقائق و معارف آگاه ، شيخ جيه عليه‌الرحمه طرفِ شمال واقع - نور الله مرقده.

کماليت جو صاحب ۽ حال وارو بزرگ هو . کيس جناب رسالت ماب صلي الله عليه و سلم جي بارگاه مان "کتابي" جي لقب جي بشارت ملي هئي، تنهن کري انهيءَ لقب سان مشهور ٿيو . ٺٽي جو مشهور عالم مخدوم عنايت الله به سندس ئي شاگرد هو .

(" تحفة الکرام " - جلد ۳، صفحه ۲۲۴)

Marfat.com

(۱۹)

ذکر شیخ جنید و شیخ جیند علیهما الرحمه

آن هر دو بزرگوار، برادر حقیقي و صاحبِ کرامات و مستجاب الدعوات بودند، زبانِ شان سیفي بود مسلول، بهرچه مي‌راندند کارگر مي شد.

منقول است که در ایامِ حیاتِ خود مکرر مي گفتند که "هر کسي از میان مرا قدِ ما بگزرد، بلا حساب داخلِ جنّت گردد." اکنون مزارِ هردو بزرگوار طرفِ شمالي درگاهِ شیخ جیه قدس سره عیان، و راهِ مرورِ مردم از میان. نورالله مرقده.

(۲۰)

ذکر میان لال علیه الرحمه

گویند وي برادر یا بني عم مخدوم[۱] لعل شهباز قدس

---

(۱) سندن تربت سیوهڻ ۾ عام خاص ماڻهن جي زيارت گاهه آهي. سندن تفصيلوار احوال ڪتابن ۾ ڏنل آهي. رڳو هيٺين تذڪرن مان ڏورو گهڻو احوال معلوم ٿئي ٿو:

(۱) "تحفة الڪرام"- جلد ۳، صفحو ۱۳۶، ۱۷۷، ۱۷۸؛ (۲) "روز روشن"- صفحو ۳۶۴؛ (۳) "ماثرالڪرام"- جلد پهريون، صفحو ۲۸۶؛ (۴) "مقالات الشعراء" (سيد حسام الدين شاهه راشدي ۽ وارو نسخو) صفحو ۱۵۰؛ (۵) "حيات قلندر"- مولانا فتح محمد مرحوم؛ (۶) "لب تاريخ سنڌ"- صفحو ۶، ۱۰؛ (۷) "تاريخ معصومي"-

Marfat.com

سره است، و اجل اولياء الله بوده است.

سمتِ مشرقي درگاه شيخ جيه مدفون است، زيارتش مثمرِ برکات، و منتجِ سعاداتِ ديني و دنيوي است. نورالله مرقده.

(۲۱)

ذکر شيخ جيه، ولد شيخ نعمت الله عليه‌الرحمة

آن صدر نشينِ محافلِ روحاني، مهر سپهر معارفِ سبحاني، خداوندِ بمناقبِ عليه، متصف بکراماتِ جليه يعني شيخ جيه

صفحو ۴۰، ۵۰، ۱۹۸، ۱۹۹؛ (۸) "برکات الاولياء"- مصنف سيدامام الدين- صفحو ۱۴، ۱۵؛ (۹) "تاريخ الاولياء" جلد پهريون- مصنف امام الدين، صفحو ۳۲۶، ۳۲۷؛ (۱۰) "تذکره الانصاب"- مصنف سيد امام الدين- صفحو ۱۰۱؛ (۱۱) "رياض اولا لياء"؛ (۱۲) "خزينة الاصفياء" جلد ٻيو، صفحو ۴۶، ۴۷؛ (۱۳) "بزم صوفياء"- صفحو ۱۱۱، ۱۱۲؛ (۱۴) "تاريخ فرشته"- جلد پهريون، صفحو ۷۱۰؛ (۱۵) "تاريخ فيروز شاه"- صفحو ۶۸ ۽ ۶۹؛ (۱۶) گزيٽيئر ضلع لاڙڪاڻو- صفحو ۲۸؛ (۱۷) "اخبار الاخيار"؛ (۱۸) اورينٽيل ڪاليج ميگزين نمبر ۲، سنه ۱۹۳۵ع؛ (۱۹) "معارج الولايت"؛ (۲۰) "اخبار الاولياء"؛ (۲۱) "سلسلة السادات" (۲۲) "حديقة الاولياء"، (۲۳) "تذکره مشائخ سيوستان"؛ (۲۴) "قلندر نامه" فارسي.

(۱) سندن ڏورو احوال "تحفة الڪرام"- جلد ۳، صفحي ۲۴۸ پر ڏنل آهي. سندن والد شيخ نعمت الله، حضرت بهاءُالدين زڪريا ملتانيءَ جي اولاد مان هو، جو سمن جي حڪومت جي زماني پر ٺٽي پر آيو ۽ آتيئي وفات ڪيائين. ("تحفة الڪرام"- جلد ۳، صفحه ۲۴۸)

Marfat.com

قدس سره ، وي اجلِ اولیاءٔ کرام ، و اقدمِ مشائخ عظام بوده، بوفورِ نورِ هدایت او را "چراغِ مکلي" گویند. انوارِ معرفت از جبینِ وي تابان ، و اشعهٔ هدایت از ناصیهٔ وي درخشان بود ، بسا مردم از فیضِ تربیتِ او راه بحق بردند ، و بسیار کسان بیمنِ همت او بملک معني رسیدند.

منقول است که یکي از خدامِ آن قدوهٔ انام راضعفِ بصر طاري شد ، چندان که غشاوهٔ ظلمت بر بیاضِ دیده اش دوید ، و نورِ نظر پوشید ، بیک بار از بینائي عاطل ماند و درین مدت بوقت معتادِ هم چنان بخدمت شیخ مي رفت ، و بمقتضاي فحواي 'علمُه بحالي حسبي عن سوالي' گاهي لب بمدعا نکشود ، و اظهار ماجرا نفرمود ، و مُهرِ سکوت بر زبان داشت. روزي شیخ از وي حال باز پرسید. گفت : "از فقدانِ بصارت غم ندارم ، اندوه من از آنست که دیدهٔ دلم نابینا است." کلامِ او در دلِ شیخ بغایت اثر کرد ، و در وجد درآمد و نظر کیمیا اثر در وي فرمود ، هم دیدهٔ دلش وا شد ، و هم چشمِ جهان بینش روشن گردید.

(۲۲)

ذکر میان مته و میان رته علیهما الرحمه

آن هردو بزرگوار برادرِ اعیاني بودند ، مناقب و محامدِ ایشان زیاده از اندازهٔ تحریر و تقریر است ، در وادئ طاعات و عبادات قدمي بلند داشتند ، و صاحب کرامات و تصرفات بودند . در حینِ حیات خود اکثرها مي فرمودند که "روزِ

Marfat.com

(۲۴)

ذكر شيخ احمد ۱ بغدادي عليه الرحمة

وي صاحبِ معرفت، و خداوند تحقيق بود. مطابق امر حضرت غوث الثقلين ۲ قدس سره العزيز باين ديار تشريف آورده، گويند چهل نفر خادم همراه داشت، هر همه صاحبِ حال و اهلِ كمال بودند.

منقول است كه از دجلهٔ بغداد يک كوزه بدست خود پُر ساخته بود كه در تمام راه خود از آن كوزه آب مي خورد و بابهائي ديگر ميل نمي فرمود، حتيٰ كه دوبار كه درجاي منزل واقع شد كه آب بهم نرسيد، خدام وي از همه كوزه آب مي خوردند، و طعام مي پختند، و آن كوزه خالي نمي شد.

حقايق و معارف آگاه شيخ محمد برادرش كه عارفِ اهلِ دل بود، و همراهِ وي از بغداد آمده، برابر مزارش آسوده است ـ نور الله مرقدهما.

---

(۱) شيخ احمد بغدادي ۽ سندس ڀاءُ شيخ محمد جو ٿورو ذڪر، "ميان احمد ۽ ميان محمد" جي عنوان سان " تحفةالڪرام " ـ جلد۳، صفحي ۲۵۱ ۾ ڄاڻايل آهي.

(۲) سندن نالو عبدالقادر، لقب محيالدين، ڪنيت ابو محمد عرف غوث اعظم آهي. پاڻ نسب جي لحاظ سان، حسني ۽ حسيني سيد آهن. پاڻ سنه ۴۷۶ هه ۾، طبرستان جي پرڳڻي پاسي، گيلان ڳوٺ ۾ پيدا ٿيا، ۽ سنه ۵۶۱ هه ۾ ايڪانوي سالن جي ڄمار ۾ وفات ڪيائون. سندن روضو مبارڪ بغداد شهر ۾ آهي.

تصوف جو قادري طريقو به سندن ذات سان نسبت رکي ٿو.

Marfat.com

(۲۵)

ذکر میر میرزا علیه الرحمة قدس الله سره

وي صاحبِ حال و استغراق بود ، برکات وافي داشت ، سقیمان را بیک نظر شفا بخش از آلامِ زحمت و رنج رهانیدي . در ایامِ محرم بکمال سوز و الم لباس قیرگون در بر کردي ، و تعزیت گرفتي ، و بر بسترِ ماتم خفتي ، و اشکِ ارغواني از دیده فرو ریختي .

منقول است که حاکمِ آن وقت مطابق امر بادشاه ، دین پناه اورنگ زیب بهادر ، از وضع نمودن تابوت در صدد ممانعت درآمد . اهلِ تعزیت فرمانِ اولوالامر پذیرفتند ، و گردن باطاعتِ حکم نهادند . وي چون از تکلف و تصنع مبرا و از اختیارِ خود معرا بود ، فرمان پذیر نگشت . حاکم کوتوال را بقهر روان ساخت ، تا اورا متنبه سازد ، و از وضعِ تابوت بازآرد . این خبر بسمع شریف وي رسانیدند ، فرمود که "اگر این جا رسیدن بتواند ، گو بیاید ." آوردند که هرگاه کوتوال نزدیک تعزیه گاه بفاصله یک تیر پرتاب رسید ، اسپ وي هروني کرد و اورا بر زمین زد ، پایش شکست ، و لنگ شد ، دیگر کسي مانع وي نگردید .

(۲۶)

ذکر شاه درویش رحمة الله علیه

آن بزرگوار از هند تا باین دیار تشریف آورده ، در جاي که مدفون است ، بعبادت الهي مواظبت مي داشت . صاحبِ عرفان و خداوندِ ایقان بود ، کراماتِ وي بسیار و بي شمار است.

Marfat.com

(۲۷)

ذکر شیخ جمن [۱] جتي رحمة الله عليه

وي از خدمتِ شاه درويش نظر فيض يافته ، صاحبِ حال و اهلِ کمال بود ، مجرد و حصور زندگاني مي‌نمود .

نقل است که سالي آب از جوفِ سحاب بيرون نجوشيد ، و سدي از آسمان بزمين نرسيد . از عدمِ افاضهٔ باران انواعِ سبز و گياه پژمرده گشت و فريادِ العطش وحش و طير از فلک الافلاک برگذشت . خلائق از بس اضطراب بخدمت وي رجوع آوردند ، و براي نزولِ باران که رحمتِ عامهٔ الٰهي است التماس کردند . وي دست بدعا برداشت ، و گفت : "الٰهي اگر من درمدتِ عمر خود هيچ زني را عور نديده و گردِ مباشرت نگرديده ام، بر صدق دعوئ من بر حالِ بندگان خود مرحمتي کن ، و بارانِ رحمت بفرست." گويند هنوز آن بزرگوار دست بدعا داشت که ابر نمودار شد ، و آوازِ رعد بگوشِ حاضران رسيد ، مردم بوثاقِ خود شتابان گشتند ، و بمجردي که درخانهاي خود رسيدند ، ابر متراکم گرديد ، و چندان باران باريد که دشت دريا گشت ، انواعِ نبات سرمايهٔ حيات يافتند ، و اصنافِ ناميه طراوتِ وافيه پذيرفتند . مزار فيض آثارش در جوارِ شاه درويش واقع. نور الله مرقده .

---

(۱) ڏسو " تحفة الکرام " جلد ۳- صفحو ۲۵۰ . " تحفة الکرام " جي صاحب ، انهيءَ ڳالهه کي چٽيءَ طرح بيان ڪيو آهي ، ته اهو بزرگ سمن جي زماني ۾ هو.

Marfat.com

(۲۸)

ذکر میان محمد قاسم ۱ مجذوب، رحمة الله علیه

گویند بعضي اوقات آن مستِ جام وحدت را جذبهٔ شدید روي مي داد، بنا بر آن پاي او را در چوبي بغایت بزرگ و سطبر مي کردند، وي در حالتِ جذبه با وجود آن راه مي رفت. منقول است که شخصي عنّین مادرزاد بود، و بسنِ کهولت رسیده، اتفاقاً پدرش درایام خورد سالي بجهتِ وي زن خواسته و او را متاهل ساخته، بعد از آن که وي بحد شباب رسید، خانهٔ عیش خراب دید. همواره با دلِ نمناک و دیدهٔ غمناک نفسِ عمر مي شمرد، و بر حالِ تباه خویش تاسف مي خورد. از آن طرف زن نیز جان کباب و چشمِ پر آب هردم حیاتِ خود را بتلخئ سکرات حساب مي نمود، و ناگزیر پا بدامنِ عفت پیچیده هم آغوشِ حسرت مي بود. یگان روزي از راه مي گذشت، سید را دید طرفِ شرقي جامع فرخ ۲ نشسته، پیش رفت و مقابلِ وي بایستاد. سید فرمود: "قران خواندهٔ؟"

(۱ "تحفة الکرام"- جلد ۳، صفحي ۲۵۷ ۽ سنڌ تو ر و احوال ملي ٿو.

(۲) هيءَ مسجد، میر فرخ ارغون تیار کرائي هئي. هو ارغون گهرڻي جو هڪ امیر هو، ۽ ان جي لاڳاپي جي ڪري، اها مسجد "جامع فرخ" جي نالي سان مشهور ٿي ويئي. هن مسجد کي شاه جهان وري بيهر نهرايو هو- پر هن وقت ان مسجد جو، ڪٿي به نشان نظر نٿو اچي.

("تحفة الکرام"- جلد ۳، صفحو ۹۰)

Marfat.com

گفت: "حافظ قرآنم." فرمود: "سورهٔ بقر بخوان." وي متامل گشت، و گفت: "سورهٔ کوچک توانم خواند، این سورت بغایت کلان است." سید فرمود: "مرد شدن مگر آسان است." و وي شروع بخواندن کرد و بالحانِ حزين سورهٔ بقر با تمام رسانید. سید دو عدد خرما بدستِ او داد، و فرمود: "تخمِ آن را باحتیاج نگاه خواهی داشت." وي خرما بخورد، و خسته ها را در گوشهٔ دستار بست و روان گردید. بقدرت الله تعالیٰ در اثناي راه بیک بار بختِ خفتهٔ او بیدار گردید، یعني قوتِ رجولیتش در اهتزاز آمد، و با خود گفت ـ مصرع:

"این که مي بینم ببیداریست یا رب یا بخواب!"

قدم از مقصد بر تافت، و رو بخانه نهاد. راوي گوید راه بارام رفتن نتوانست، از اشتدادِ نعوظ عرق ریز، شتاب و دوان بخانه در آمد، طلسم از سر گنج بشکست، و یک ران امید را در فضای عیش و عشرت جولان داد، و کامیاب مراد گردید. گویند دو پسر ازو بوجود آمد، اتفاقاً بعد از مدتي آن دوخسته خرما از وي گم شدند، و هر دو پسرش برحمتِ حق پیوستند.

(۲۹)

ذکر میان لتله رنگریز علیه الرحمة

وي صاحبِ حال و اهل کمال بود، کرامات و خوارق عاداتش زائد البیان است.

از کلماتِ اوست که اگر مردم از مناجات نیم شبي و اجابتِ آن هنگام مطلع شوند، هرگز بدرویشان رجوع نیارند،

Marfat.com

و بي وساطتِ اهل الله بر مرادِ خود دست يا بند .

(۳۰)

ذكر سيد منبه ۱ رحمة الله عليه

وي صاحبِ معرفت و خداوند تحقيق بود . از وي منقول است كه "در بدايتِ حال كه آتش عشق الـٰهي در كانونِ دل شعله زن گشت ، سر بكوهستان نهادم ، و سه شبان روز بيخودانه مي رفتم . روز چهارم از فرطِ تشنگي پيچشي در امعا پديد آمد ، بهر جانب كه دويدم آب نيافتم ، چندان كه بي طاقت گشتم ، و از رفتار بازماندم ، گفتم ظاهرا تقدير الـٰهي مرا اين جا آورده تا ببي آبي هلاک شوم . در اين حال بودم كه شخصي از دور پيدا شد ، چون نزديک رسيد ، كوزهٔ آب و نانِ گرم پيشِ من نهاد ، و گفت : ' تو پنداري كه حق سبحانه و تعالىٰ تشنه لبانِ وادئ عشق را ناكام مي گزارد، هيهات هيهات ! ' من بنشستم و از آن مائدهٔ غيبي ناشتا را بشكستم، و بوي گفتم : 'بحق آن خداي كه ترا

---

(۱) " تحفة الكرام " ۾ آهي ته "سيدشاه منبو حضرت غوث الثقلين (پير دستگير) جي اولاد مان هو. شاه بيگ ارغون جي زماني ۾، هي۽، سيد كمال شيرازي ۽ سيّد عبدالله شاه حسيني شكر الله شيرازي سان گڏ ٺٽي ۾ آيا هئا . انهن چئني ڄڻن جو پاڻ ۾ تمام گهڻو پيار ۽ محبت هئي. هن جي تربت هن وقت به عام خاص ماڻهن لاءِ كشش جو سبب آهي." (' تحفة الكرام ' جلد ۳، صفحو ۲۴۵)

Marfat.com

این جا فرستاد ، حال خود را بازگو ، و از نام ِ خود خبرده.' گفت : 'نام من خضر است ، و مرا مامور ساختند که یکي از ره نوردان ِ عشق در این کوه از تشنگي جان بلب دارد ، حال اورا دریاب. من آمده ، و ترا دریافتم.' این بگفت، و از نظر ِ من ناپدید گشت."

(۳۱)

ذکر بي بي تاري عليها الرحمة

گویند آن نیک زن از نژاد مردم ِ سومره بود ، و خوف الٰهي بحدي داشت که وي از گریه فارغ نبودي ، و همواره پاي خود را بدامن پیچیده نشستي. گاهي دراز نخفتي ، و هرگاه خوابش در ربودي ، پشت بدیوار غنودي، وچون بیدار شدي جانب ِ آسمان نگریستي، و زار زار بگریستي و گفتي "الٰهي تو آن کریمي که مرا از جمیع ِ آفات مصئون داشته، و من آن بندهٔ غافلم که همه وقت ترا فراموش دارم."

منقول است که بعد سه روز بنیم کاسهٔ آش روزه افطار مي کرد ، و در حین خوردن آب در وي مي ريخت ، و آن را بي ذائقه مي‌ساخت ، و تناول مي‌فرمود .

از اهل ِ حاجت هر که بخدمتش مي رسید ، دست بر دعا مي‌داشت ، در حال حاجت او روا مي گشت .

(۳۲)

ذکر خلیفه عثمان رحمة الله علیه

وي شرف ِ حج دریافت ، صاحب ِ حال و اهل دل بود.

Marfat.com

منقول است که شیخ محمد مرتضیٰ و شیخ محمد شجاع منصب‌داران طرف شمالي مقابر آباي خود در قطع زمین خارج وضع باغیچه نمودند، و در پهلوي آن حوضی کنده چرخهٔ دولاب بروي بستند، و معماران را مقرر نمودند، تا دیوار خشتي طرف شمالي آن باغیچه تعمیر نمایند. گویند معماران هر قدر که روزانه در آن دیوار کار مي کردند، شبانه منهدم مي‌شد. در مقام حیرت ماندند، و این معنیٰ را بر ناخواهئ کسي محمول داشته، دو نفر پاسبان را تعین کردند که تمام شب در کمین بوده هادم آن جدار را بشکنجهٔ گرفتاري کشند. صبح آن شب نیز بر قرار سابق آن دیوار را منهدم یافتند، در ورطهٔ تعجب فرو رفتند، و انگشت عبرت بدندان گزیدن گرفتند. آن طائر ریاض قدس که مزار پر انوار او متصل دیوار مذکور طرف شمالي واقع بود، در عالم رویا خود را بایشان بازنمود، و گفت: "این چه انصاف است که شما ناظر این تختهٔ گل باشید، و ما از تماشاي آن محرم مانیم، زنهار دست از تعمیر این دیوار کوتاه سازید که خاطر ما نیز بنظارهٔ آن چمن متعلق است."

تصرفات و کرامات آن بزرگوار بسیار و بیشمار است.

(۳۳)

ذکر درویش اسحاق المعروف به‌اسحاق پهوتره علیه‌الرحمه

وي صاحب حالات و خداوند کرامات بود. هرچه داشت

Marfat.com

براهِ خداتعالیٰ مي‌داد ، حتیٰ که اگر بچیزي دیگر دسترس او نبودي چادرِ تهبند را نیز از مساکین و محتاجین دریغ نداشتي ، و ایشان را محروم نگذاشتي. در آخرِ عمر وقتِ شام با یک کفِ دست اجوائن روزه افطار مي‌کرد ، و از جنسِ اطعمه هیچ نمي‌خورد.

هنگامِ نمازِ فجر در حین سجده جان بحق تسلیم نمود - نورالله مرقده.

(۳۴)

ذکر قاضي سید شکر الله (۱) شیرازي علیه الرحمة

آن بزرگوارِ نامدار از شیراز بزئ تاجران با شکوهِ فراوان همراهِ مرزا شاه بیگ ارغون بملکِ سند تشریف آورده. بس که صورتِ حال بپیرایهٔ فضل و کمال محلي داشت ، مرزا وجود آورا مغتنمات شمرده ، در تعظیم و تکریم وي

---

(۱) سنڌ جو مشهور مورخ ''میر علي شیر قانع'' سندن خاندان مان هو . هنن ٺٽي ۾ هميشه لاءِ رهائش اختيار ڪئي ، ۽ هنن منجهان ٺي "شڪر الاهي" سيدن جو سلسلو شروع ٿيو .

سيد شڪرالله شيرازيءَ جي نسب جو سلسلو هن ريت آهي :

سيد شڪر الله ، بن سيد وجيه الدين ، بن سيد نعمت الله ، بن سيد عرب شاه ، بن امير نسيم الدين محمد المعروف ميرڪ شاه ، بن امير جمال الدين - عطاء الله - محدث ، بن فضل الله الحسيني الدشتڪي الشيرازي .

(''مقالات الشعراء'' قلمي- صفحو ۲۰۵- ''قانع'' جي عنوان هيٺ؛ ۽ ''تحفة الڪرام'')

Marfat.com

باقصي الغايت توجه مي فرمود ،و مرزا شاه حسن ارغون در عهد دولتِ خود قامت فیض اقامت آورا بتشریفِ منصبِ قضا بیاراست .

منقول است که شخصي از عوام الناس در محکمهٔ شریعت بر مرزا شاه حسن استغاثه نمود ، قاضي باحضارِ وي اعلام کرد . مرزا از غایت دین داري انقیادِ امر شرعي واجب دیده تخلف نورزید و در محکمهٔ شریعت حاضر گردید . قاضي امر فرمود تا در ایوانِ قضا بامدعئ بي سروپا برابر بایستاد . بعد رفعِ معاملات و احقاقِ حق آن طراز آستینِ شریعت از جاي خود برخاست، و مرزا را بر فرازِ مسند جا داد و مراسمِ آداب بتقدیم رسانیده فراخور رتبهٔ خویش بنشست ، و مرزا دست بقبضهٔ شمشیر کرد ، و گفت : "قسم بربالعزت که اگر در اجراي حکم شرعي طرف دارئ خود معائنه مي کردم، باین شمشیر کارِ شما بانجام مي رسانیدم ."

قاضي نیز از گوشهٔ مسند تیغي بر کشید ، و گفت : "من هم این را براي آن متوازي ساخته بودم که اگر مرزا از حکمِ شرعي انحراف ورزد ، دست از جانِ خود بشویم ، و کاري دست بسته بظهور رسانم ."

گویند در آخر عمر از قضا استعفا نمود ، و بارتقاي مدارجِ معنيِ توجه فرمود ، و از زمرهٔ اولیاء الله گردید . مناقبِ شریف و محامدِ منیفش زیاده از حوزهٔ تحریر و تقریر داشت .

Marfat.com

مرقدِ متبرکهٔ وی در جوارِ شیخ اسحاق پهوتره واقع.
از اولادِ امجادِ آن قدوهٔ احرار، اکثري اهل کمال و صاحبِ حال برخاسته اند، و همه وقت خود را از آوازهٔ شهرت مختفي و مستور داشته اند. دنیا در دیدهٔ بصیرتِ شان خوار، و اسبابِ تجمّل در نظرِ همتِ ایشان بي اعتبار بود، زهد و تقویٰ پیرایهٔ حال، و قال الله و قال الرسول حلیهٔ مقال خود داشتند.

مقابرِ متبرکهٔ ایشان علحده بمقامِ معین، در جوارِ جمن‌جتي کام رواي محتاجان و شفابخشِ دردمندان.

از راوئ ثقه منقول است که "مرا مهمي صعب پیش آمد، بعد از نمازِ عشا بزیارت آن بزرگواران رفتم، و تمام شب باوراد و اذکار مشغول بودم. آخرِ شب خوابم در ربود، دیدم که جمعي با لباسِ فاخره در آن مقام، فیضِ التیام صف بسته نشسته اند. یکي از آن میان به‌آواز بلند مرا نزدِ خود خواند، و گفت: 'چه حاجت داري؟' گفتم: 'هم چنان مشکلي روي نموده.' گفت: 'خاطرِ خود راجمع دار که مشکل تو فردا آسان مي شود.' گفتم: 'اسبابِ ظاهري درنهایت تعذر، مشکلِ من در یک روز چگونه آسان گردد؟' وي قدحي پر از شیر بدستِ من داد، و گفت: 'اندیشه مکن، و بخانهٔ خود باز گرد که اسباب بر وفقِ خواهشِ تو مهیا خواهد شد.' چون بیدار شدم بکمالِ امید واري رو بخانه نهادم. شخصي را دیدم که بهمان صورت برسرِ راه ایستاده است، و جام در دست دارد. چون مرا دید، گفت:

Marfat.com

'دیر است که انتظارِ تو می کشتم، بشتاب و این قدحِ شیر درکش.' من آن کاسهٔ شیر را تناول نمودم، و بخانهٔ خود رسیدم. بقدرت الله تعالیٰ در همان روز، آن چنان امرِ خطیر که تمشیتِ آن بحسبِ ظاهر در یک روز امکان نداشت، صورت انصرام پذیرفت."

(۳۵)

ذکر میان پنجن شاه علیه الرحمة

آن بزگوار، قدوهٔ زهادِ نامدار، و سرآمدِ عبادِ روزگار بود. شب را احیا داشتی و بعباداتِ پروردگار مشغول گشتی. صاحبِ کراماتِ جلیّه و مناقبِ علیّه بود. از سخنانِ اوست 'که اسمِ اعظم عبارت از خوفِ الٰهی است، خائف زود بکامِ دل رسد و شهدِ مراد چشد'.

(۳۶)

ذکر سید حاجي علیه الرحمة

وي اصل از ساداتِ بخارا است، صاحبِ حال و سرآمدِ اهلِ کمالؑ بود، در علمِ فقه و حدیث دستگاهي عالي داشت، و همواره بصوم مي گذرانید.

منقول است که یکي از خدامِ آن قدوهٔ انام در اثناي راه همیانئ زر یافت، بغایت شاد شد، بخانه‌رفت، و آن را در جاي مستحفظ نگاه داشت. در حینِ معتاد که بخدمتِ مرشدِ خود رسیده، در حلقهٔ خدام بنشست، آن سالک آگاه بجانبِ وي

Marfat.com

نگریست، و گفت: "شخصي مفلوک الحال بجهت کار خیر عاجزه خود مبلغي قرض کشیده، درعرض راه آن زر از وي گم شده و بدست تو افتاده، تو ميخواهي که آن را بمصرف خود آري، و او را در عذاب و اندوه وا گذاري. زنهار از آه آتش بار او پرحذر باش، مبادا شرارهٔ آن در تو آویزد، و خانمانت را پاک بسوزد." از گفتار وي لرزه بر اندامش افتاد، بترسید، و بر تقصیر خود معترف گردید. آن بزرگوار فرمود: "اکنون اندیشه مکن، خانهٔ او فلان جا هست، برو، و آن مبلغ را بوي بسپار، و ترا خداي تعالیٰ همه مقدار مبلغ از وجه حلال خواهد داد." وي بخانهٔ آن شخص رفت، دید که از فقدان آن زر بحال تباه نشسته، و مردم از چپ و راست نزد وي گرد آمده، بر احوال پرملال او تاسف مي خوردند. او بیک بار آن همیاني را از بغل بر آورد، و تسلیم وي کرد. هر همه در مقام حیرت ماندند، و بر امانت و دیانت او آفرین خواندند، گویند یکي از اهل جاه بر این حال اطلاع یافت، بر صدق و راستئ او تحسین نمود، و همان مقدار مبلغ از سرکار خود بوي مرحمت فرمود.

مزار فیض آثارش در جوار میان پنجن شاه واقع. نورالله مرقده.

Marfat.com

(۳۷)

ذکر سید محمد هاشم علیه الرحمة

وي نبیرهٔ حقائق و معارف آگاه سید حاجي است که مذکور شد. در زهد و تقوی و ریاضت و مجاهده قدمي بلند داشت، و صاحب کرامات بود.

منقول است که یکي از خدام بخدمتِ وي عرض کرد که "چهار دختر دارم، اکنون دلم در آرزوي پسر مي سوزد. دعا کن که دیدهٔ امیدِ من بدیدارِ فرزندِ نرینه روشن گردد." آن بزرگوار دست بدعا برداشت، و اورا بر حصول مامول امیدوار ساخت. بعد از چندگاه درخانهٔ آو آثارِ حمل ظاهر گشت. هم در آن ایام درویش موسیٰ ساکن موضع آسري [1] واردِ بلده گردید. آن شخص بخدمتِ وي نیز رسیده، براي پسر مسئلت نمود. درویش در بارهٔ او دعا کرد، و بر تولدِ پسر مطمئن القلب گردانید. خاطر آن شخص بیش از بیش تسلي پذیرفت، و گمانش بیقین انجامید. اتفاقاً مدتِ یک سال و چهار ماه از حمل منقضي گشته آثارِ تولد صورت نگرفت. وي از غایتِ اضطراب بخدمت آن معرفت نصاب رسیده چگونگیٔ حال را شرح داد. سید فرمود: "یک پسر دعاي دو درویش بر نمي تابد. ما نطفهٔ پسر از صُلبِ تو برحم مادرش منتقل کردیم، درویش موسیٰ اگر بتواند گو آن پسر را از شکم بیرون آرد."

---

(۱) هيءُ ڳوٺ، دادو ضلع ۾ ڪوٽڙي - دادو لائين تي ريلوي اسٽيشن آهي.

Marfat.com

آن شخص از صدق دل تائب گشت ، و اعتقاد خود را بجانب وي يكسو گردانيد ، و بر قدمش افتاد و معذرت خواست . سيد فرمود : "اگر ميان هردو ابروي پسرت خالي باشد ، يقين بدان كه آن نشان اجابت دعاي ما است . اكنون بخانه برو ، و ديدهٔ خود را بديدار فرزند دلبند منوّر ساز ." وي بخانه رفت ، بقدرت الله تعالى همان ساعت آن پسر متولد گرديد ، و ميان ابروانش خالي هويدا بود .

مرقد متبركهٔ وي برابر مزار جد بزرگوارش واقع - نور الله مرقده .

(۳۸)

ذكر شيخ اسحاق تكاري رحمة الله عليه

وي صاحب كرامات و تصرفات بود ، در علوم ظاهري نيز بهرهٔ وافر داشت .

از كلمات اوست كه 'مرغ تا در بيضه مي باشد ناقص است ، هرگاه بيضه را بشكند و بيرون آيد بكمال رسد ، و بر اوج هوا پرواز نمايد : انسان نيز تا قدم از سراي طبيعت بيرون نگذارد ، بكمال نرسد ، و از حضيض جزويت باوج كليّت عروج نه نمايد' .

Marfat.com

(۳۹)

ذکر سید عبدالله قدس سره العزیز

آن غواص دریای وحدت، شه سوار مضمار معرفت، مخزن اسرار لاهوتی، مطلع انوار ملکوتی، مرکز دائرهٔ ولایت، شمع شبستان هدایت، حقائق آگاه معارف پناه یعنی سید عبدالله وی از اولاد حضرت غوث الثقلین قدس سره العزیز است.

در عهد مرزا شاه بیگ ارغون از گجرات وارد تته گردید، و در مکلی گوشهٔ عزلت گزیده، مجرد و حصور بعنوان اختفا بیاد خدا اشتغال داشت، تا پیمانهٔ عمر شریفش لبریز گشت. او را در همان جا که بعبادت مواظبت می نمود مدفون ساختند.

(۱) سندن تربت هن وقت عام خاص ماڻهن جي لاءِ ڪشش جو سبب آهي. ٻاڻ عبدالله صحابيءَ جي نالي سان مشهور آهن. مڪليءَ ۾ سندن تربت جي عمارت، نئين سر ٺاهي ويئي آهي. نئين عمارت، سنه ۱۳۵۰ھ مطابق سنه ۱۹۳۱ع ۾ ٺهي راس ٿي. هن ۾ هڪ ننڍڙي مسجد به آهي، جنهن ۾ سنه ۱۰۹۳ھ جو ڪتبو موجود آهي. ڪتبي جا شعر هن ريت آهن.

زهي فیض مسجد که از یک دعا
شود حاجت مستمندان روا
بتاریخ هفدهم و ماه صفر
...... ختم با الخیر و الظفر
۱۰۹۳ھ

Marfat.com

از اتفاقات بمرورِ از سنه قبرش نیز مندرس گردید. بعد انقضای ایام و انصرافِ عوام، جناب هدایت نصاب یگانهٔ درگاه صمدیت مقربِ بارگاه احدیت، محرمِ اسرارِ لاهوتي شاه حافظ الله گجراتي بموجب امرِ حضرت غوث الثقلین قدس سره شیخ محمد یعقوب و خلیفه ابوالبرکات که اجلِ اهل کمال و اکملِ مریدان وي بودند، از گجرات براي ظهور مرقدِ متبرکهٔ وي روانهٔ سند گردانید. ایشان در بلده رسیده با قدوة المحققین، زبدة الواصلین محرمِ اسرارِ خفي و جلي سید علي ثاني شیرازي ملاقات نموده، کیفیتِ حال باز گفتند. سید علي سر بمراقبه فرو برد، و در عالمِ مکاشفه، سید عبدالله را صدرنشینِ محافلِ روحاني یافت. بلا توقف برخاست، و همراهِ ایشان روان گردید، و در مکلي رسیده مرقدِ آن قبلهٔ حاجات و کعبهٔ مرادات بظهور آوردند. گویند شیخ محمد یعقوب و خلیفه ابو البرکات سنگ مي آوردند، و سید علي آن سنگها را بدستِ خود بر مرقدِ وي مي داشت.

مقرر است که سائلانِ درگاه فیض بارگاهش زود بکامِ دل رسند، و عروس مراد در آغوشِ تمنا کشند.

Marfat.com

(۴۰)

ذکر شیخ محمد ۱ یعقوب علیه الرحمة

وي مريدِ شاه حافظ الله گجراتي است، بکرامات معروف، و بخوارقِ عادات موصوف بود. حسبِ فرمودهٔ مرشدِ خود، همراهِ خلیفه ابو البرکات از گجرات به‌تته آمده، مرقد سید عبدالله علیه الرحمه ظاهر کرد.

مزارِ فیض آثارش در مقصورهٔ سید عبدالله طرف پائین در گوشه واقع ـ نور الله مرقده.

(۴۱)

ذکر پیر ۲ آسات علیه الرحمة

در "تحفة الکرام" مذکور است که آن سالکِ مجذوب، واصلِ محبوب، برادر مخدوم عربي دیانه ۳ هاله کندي

(۱) ڏسو " تحفة الڪرام" جلد ۳- صفحو ۳۳۴.

(۲) " تحفة الڪرام" جلد ۳، صفحي ۳۴۹ ۾، پير آسات جي تذڪري جي سلسلي ۾، سندن اولاد جي باري ۾ هن‌ءَطرح لکيل آهي ته "سندن ٻه صاحبزادا هئا- هڪڙي جو نالو احمد، ۽ ٻئي جو محمد هو. سندن تربت ڪليءَ تي موجود آهي."

("تحفة الڪرام" جلد ۳- صفحو: ۳۴۹ ۽ ۳۵۰)

(۳) مخدوم عربي ديانو، شاه حسن ارغون جي زماني جو بزرگ آهي. مخدوم نوح جهڙو وڏو ۽ ولارو بزرگ به سندس شاگرد هو. قرآن شريف جي تلاوت ڏاڍي مٺي آواز سان ڪندا هئا.

Marfat.com

است. از خدمتِ سيد ميران محمد مهدي جونپوري قدس سره نظرِ فيض يافته.

منقول است كه آن آفتابِ اوجِ عرفان بعد نماز خفتن سر بجيبِ مراقبه فرو بردي، و چون صبح صادق دميدي سر بر آوردي، در آن حين نظرِ فيض اثر وي بر هر كه افتادي صاحبِ ولايت گشتي.

(۴۲)

ذكر ميان متهه عليه الرحمة

وي از جناب حضرت پيرِ ولايت، صاحبِ ارشاد و هدايت مخدوم نوح قدس سره فيضِ وافي اندوخته، بمقامِ فنا في الله رسيده.

عمر شريفش در جامعِ فرخ كه تعمير ثانيش بعهدِ شاهجهان (۱) بادشاه وقوع يافته بپايان رسانيد.

خداوندِ بركاتِ وافره و كراماتِ متكاثره بود. از كلماتِ اوست كه "اگر سرم برفع گرايد مغضوب باشم، يعني 'متهه'، واگر بنصب اعتلا نمايد ناسره وكم عيار باشم، يعني 'متهه'، من بكسر نفس شيرين شده ام، تا نامِ من در كامِ مردم

مخدوم عربي سنه ۹۸۰هـ ۾ وفات ڪئي. هن بزرگ جو تذڪرو "تحفة الڪرام" جلد ۳- صفحي ۱۵۰، ۽ "تاريخ معصومي" صفحي ۳۰۵ ۾ ذڪر ڪيل آهي: ۽ "حديقة الاولياء" ۾ سندس احوال وڌيڪ وضاحت ۽ تفصيل سان ملي ٿو.

(۱) تخت نشيني- سنه ۱۰۳۷هـ؛ وفات- ۱۰۶۸هـ.

Marfat.com

ذائقه و حلاوت بخشد ، و مرا 'میتهه' مي گويند .
مزارش پائين نردبان پير آسات واقع - نور الله مرقده .

(۴۳)

ذكر بهاء الدين [1] گودريه عليه الرحمة

وي از اجلِ مريدان حضرت مخدوم نوح است - قدس سره، صاحبِ وجد و حال و استغراق بود . اكثر اوقات با سيد علي ثاني شيرازي عليه الرحمة صحبتِ محققانه مي داشت .
گويند هر گاه در حلقهٔ سماع در آمدي ، از اختيارِ خود بيرون رفتي ، و آو را طرفه حالتي روي دادي كه كسي بگردِ وي گرديدن نتوانستي .
منقول است كه روزي از راه مي گذشت ، جواني را ديد ، بعشق كسي مبتلا شده ، و از كارِ دنيا بازمانده . مردم از چپ و راست ملامتش مي كردند ، و سرزنش مي فرمودند . وي مي گفت : "اي عزيزان! دستِ زجر و تعدي از من كوتاه داريد ، و مرا بحالِ من واگذاريد ، كه عنانِ اقتدار از كفِ اقتدار من بيرون است ." درويش را از كلام او حالتي روي داده ، نعره بركشيد ، و بيهوش افتاد ، و تا سه روز در استغراق بود . گويند درحيني كه درويش نعره بزد ، آن جوان از مجاز بحقيقت پي برد ، و از زمرهٔ اهل الله گشت .
مرقدِ وي برابر مزارِ مياں متهه فقير واقع - نور الله مرقده .

---

(۱) سندن ٹورو احوال ، " تحفة الكرام " جلد ۳- صفحي ۲۵۰ تي ملي ٹو .

Marfat.com

(٤٤)

ذكر درس امين محمد١ عليه الرحمه

وي ازخدمتِ شيخ محمد يعقوب گجراتي نظرِ فيض يافته ، صاحبِ معارف و خداوندِ مناقب بود ، يمن و بركات وافي داشت ، طالبان را بسرِ منزلِ تحقيق مي رسانيد .

گويند شيخ عثمان بقول ٢ رحمة الله عليه پسرِ خود را اكثر بصحبتِ وي ترغيب فرمودي و گفتي "با من چه نشيني، كه يک دانه بصد محنت بر گيري ، آن جا رو كه بي محنت فيض بخروار مي بخشد ."

(٤٥)

ذكر سبع حفاظ عليهم الرحمة

آن واصلانِ كامل ، و كاملانِ اهلِ دل ، فارسانِ مضمارِ تحقيق ، شهسوارانِ عرصهٔ توفيق ، سماي معرفت را

(١) هن بزرگ جو احوال ، " تحفة الكرام" جلد ٣، صفحي ٢٣٤ ۾ به سلي ٿو. " تحفة الكرام" جي صاحب چئيءَ طرح بيان كيو آهي ته " هن جي قبر مكليءَ جي جامع مسجد جي دروازي جي ٻاهران موجود آهي ."

(٢) شيخ عثمان ، درس آمين جو پير ڀائي ۽ شيخ محمد يعقوب گجراتيءَ جو مريد هو. سندس وڏا ، بادشاهن وٽ 'بقاولي' جي نالي سان سڏيا ويندا هئا. هن جڏهن تصوف ۽ معرفت ۾ كمال حاصل كيو ، تڏهن كيس 'بقاولي مشائخ' جو خطاب مليو ۽ انهيءَ خطاب سان مشهور ٿي ويو. (" تحفة الكرام " جلد ٣، صفحو ٢٣٤)

Marfat.com

بمنزلِ سبع سیاره بودند، ودر موانستِ قلبی گوی سبقت از اصحاب می ربودند. روزها باهم می‌نشستند، و بتلاوتِ قرآنِ کریم اشتغال می داشتند، و شبها بر کوهِ مکلی تشریف می بردند، و از صحبتِ محققانه لذائذِ روحانی حاصل می نمودند. تا شبی از شبها جمعی قطّاع الطریق بر سرِ ایشان ریختند، و پیمانهٔ عمر آن کنوزِ عرفان بزلالِ شهادت پر ساختند، و عروسِ کوه را بگلگونهٔ خونِ شهیدان هر هفت کردند.

از بیدار دلانِ شب زنده دار که شبها بر مکلی می روند، و بیمنِ زیارتِ اولیاءُ اللّٰه گوهرِ مقصود فراچنگ می آرند، چنین منقول است که بعضی اوقات آوازِ تلاوتِ قرآن از مراقدِ منورهٔ ایشان مسموع می شود ـ نور اللّٰه مراقدهم.

(٣٦)

ذکر میان جمعه رحمة الله علیه

وی از مریدانِ حقائق و معارف آگاه شیخ عثمان بقول علیه الرحمة است، صاحبِ کراماتِ وافره، و برکاتِ متکاثره بود. زیارتِ آو دافع بلیات و موجبِ حصولِ مراد است.

Marfat.com

(۴۷)

ذكر عبدالقدوس عليه الرحمة

وي از ساداتِ كرام لكي[۱] علوي است. در عهدِ دولتِ ترخانيه[۲] بزيارت حج رفت، و سوي مبارك حضرت شاه ولايت كرم الله تعالىٰ وجهه از جاي بدست آورد، و حينِ مراجعت در بلدهٔ تته بارِ اقامت كشود، و توطن فرمود. ساداتِ شهر بنابر ناخواهي از سيادتِ وي انكار مي كردند.

---

(۱) لكي اسٽيشن، ڪوٽڙي ۽ دادو جي وچ ۾ آهي. ان جي ويجهو هڪ جبل آهي، جتي هن خاندان جو وڏو ڏاڏو حضرت سيد علي، سامره مان اچي هتي رهڻ لڳو؛ ۽ سندس نسبت سان هيءُ جبل ”لكي علوي“ يعني عليءَ جو جبل سڏجڻ لڳو.

حضرت سيد عليءَ مان جيڪو خاندان شروع ٿيو، تنهن كي ’لك علوي‘ يا ’لكياري‘ سادات چوندا آهن. هن خاندان كي شروع كان وٺي اج تائين، سڄي سنڌ ۾ عزت ۽ احترام جي نظرن سان ڏٺو وڃي ٿو.

لكي اسٽيشن جي لڳو لڳ، هن خاندان جي هڪ ٻئي بزرگ سيد صدر جي تربت آهي. پير پاڳارو صاحب جن به انهيءَ خاندان منجهان آهن. ”تحفة الكرام“ ۾ حضرت سيد علي ۽ سندس اولاد جو تذكرو موجود آهي.

(۲) هيءُ شاه بيگ ارغون جو امير ۽ مائٽ هو، ۽ ان سان گڏ جي سنڌ ۾ آيو هو. شاه حسن جي بنا اولاد فوت ٿي وڃڻ كري، هن خاندان جي حصي ۾ سنڌ جي حڪومت جو اڌ آيو. هن جو پهريون حاكم مرزا عيسيٰ ترخان هو، جو سنہ ۹۶۲ھ ۾ تخت تي ويٺو. سندس وفات سنہ ۹۷۴ھ ۾ ٿي، ۽ ان كان پوءِ سندس پٽ مرزا

Marfat.com

منقول است که آن بزرگوار در ماهِ محرم تعزیت مي گرفت، و انواعِ اطعه مي‌پخت، و بفقرا مي‌داد، نوبتي در ایام عاشوره غله موجود داشت، اما از ممرِ بیخرچي و روغن و شکر و سامان نمي‌یافت، خدام را گفت " بروید و آن درختِ تمرهندي را که در حینِ ورودِ بلده بدستِ خود نشانیده‌ام از من سلام رسانید، و بگوئید که روغن و شهد مطلوب داریم." آنها بپاي آن درخت رفتند، و ابلاغِ سلام و پیام نمودند بقدرتِ اللّٰه‌تعالیٰ از تنهٔ آن درخت روغن و شهد جاري گردید. آن قدوهٔ انام، بساداتِ کرام پیغام فرستاد که حضرات خود را صحیح النسب مي‌خوانند، و از سیادتِ ما انکار دارند، اکنون ما بثبوت دعواي خود روغن و شهد از درخت جاري ساخته‌ام، کسي از شما بیاید، وآن را ازسیلان بازدارد. سادات زبان بمعذرت کشودند و سیادتِ وي اعتراف نمودند. آن درخت تا اکنون پائدار، و این کرامات از آن قدوهٔ ابرار یادگار است.

محمد باقي (وفات ٩٩٣هه) تخت تي ويٺو. مرزا محمد باقي جي وفات کان پوءِ سندس پٽ مرزا جاني بيگ سنڌ جو حاڪم ٿيو، جنهن کان اڪبر جي سپہ سالار خانخانان سنہ ١٠٠٠هه ۾ حڪومت حاصل ڪئي ۽ مرزا جاني بيگ اڪبر جي درٻار ۾ رهڻ لڳو. سنہ ١٠٠٨هه ۾ مرزا جاني بيگ برهان پور ۾ وفات ڪئي. هن کان پوءِ سندس پٽ مرزا غازي بيگ، مغلن جي هڪ گورنر جي حيثيت ۾ سنڌ تي حڪومت ڪندو رهيو. سنہ ١٠٢١هه ۾ مرزا غازي بيگ لاڏاڻو ڪيو، ۽ اهڙيءَ ريت هن خاندان جي حڪومت جو سلسلو ختم ٿي ويو.

(" تاريخ معصومي": صفحو ٢٠٧، ٢١٤ ۽ ٢٥٧)

Marfat.com

(۳۸)

ذکر ملا محمود راهوتي رحمة الله عليه

آن مورد تجليات الٰهي، گنجينهٔ معارف نامتناهي، نظر فيض از مخدوم اسحاق اربعائي يافته، در شفا بخش معلولان عيسیٰ دم و در وادئ معرفت و سلوک پيش قدم بود، هر بيماري و رنجوري که بخدمت آن طبيب قلبي التجا آوردي، و سورهٔ فاتحه خواندي، و بر وي دميدي، در حال شفا يافتي.

در "تحفة الکرام" مذکور است که مخدوم اسحاق عليه الرحمه باسر حضرت غوث الثقلين قدس سره چيزي نوشته در دستار وي نهاد هر که اورا مي ديد، دست بمريدي مي‌داد، تا کار بجاي رسيد که از ازدحام انام و هجوم عوام بتنگ آمد، آن نوشته را از دستار برکشيد، مجدداً کسي دست بمريدي وي نداد.

(۳۹)

ذکر مخدوم[۱] آدم بن مخدوم اسحاق عليه الرحمه

وي اجلّ اولياي کرام و اکمل علماي عظام، صاحب کرامات و خداوند برکات بود.

منقول است که هرگاه بشرف زيارت کعبة الله هم قرين سعادت گرديد، که اناث و ذکور يکجا داخل حرم اطهر مي شوند، اين معني در نظر فيض اثر وي بغايت ناپسند نمود، باشراف مکهٔ معظمه فرمود که داخلئ مردان و نسوان

---

(۱) وڌيڪ احوال لاءِ ڏسو "تحفة الڪرام" جلد ۳، صفحو ۲۰۵.

Marfat.com

بیک زمان و یک اوان صورت رجحان ندارد ، برای هردو صنف روزهای جداگانه مقرر نمایند که هر آئینه قرینِ صواب خواهد بود ، ایشان متامل ماندند ، شب در واقعه خواب بود از جناب حضرت رسالت پناه علیه الصلوة وسلم ماسور شدند که مطابق گفتهٔ مخدوم بعمل آرند ، از آن باز برای داخلی این هردو فرقه روزها علٰحده مقرر شد .

(۵۰)

ذکر مخدوم ۱ جمعه علیه الرحمة

وی اجلِّ اولیاء و اکملِ اتقیا ، و عالم عامل و فاضل کامل بود ، معاصرِ سید علی شیرازی و شیخ اسحاق اربعائی است .

منقول است که شخصی بخدمتِ وی رسید ، و معنیٔ این آیهٔ کریمه پرسید : ”و فی انفسکم افلا تبصرون .“ مخدوم معنیٔ آن را بیان فرمود، وی گفت ”ای مخدوم! این را میدانم، اما چه حاصل که می گویم و نمی بینم.“

یار در خانه و من گردِ جهان می گردم
آب در کوزه و من تشنه لبان می گردم

مخدوم را از گفتارِ وی حالتی پدید آمد ، خود را ضبط کردن نتوانست برمی خاست و می نشست ، و در وی می نگریست. گویند در همان مجلس بیمنِ نگاه آن خدا آگاه حجاب از

(۱) سندن ذکر ”تحفة الکرام“ جلد ۳، صفحي ۲۵۰، بر بیان ٹیل آهي .

Marfat.com

پیش چشمش مرتفع گردیده ، و جانانِ خود را در کاشانهٔ خود دید و از زمرهٔ اولیاالله گشت.

(۵۱)

ذکر میان ابو الحسن علیه الرحمة

وي کاملِ وقت ، و صاحبِ علم و عمل بود ، در "تحفة الکرام" مذکور است که چون در ایامِ پیري بسببِ ضعفِ قویٰ انحناٴ یافت ، میانِ(۱) عبدالله واعظ عرف میان موریه را که پسر خواهرِ منکوحه‌اش بود ، بعد نمازِ فجر نزد خود خواند ، و دست بعذارِ وي سود ، و گفت 'اي پسرش ریش برآر ، و بجاي من امامت کن ، که من از بس انحناٴ طاقتِ قیام ندارم.' گویند آخر آن روز کاتبِ قدرت ، سرخطِ جواني بدستش داد، یعني خط برآورد ، و خطِ امامتِ او بفتواي شرعي مسجل گردید.

---

(۱) عبدالله واعظ عرف میان موريي جو احوال "تحفة الڪرام" جلد ۳، صفحي ۲۲۸ ۾ ملي ٿو. هيءُ ڏاڍو سياڻو، دل جو پاڪ ۽ ڪامل بزرگ هو. پنهنجو گهڻو وقت وعظ ۽ خدا جي ذڪر ۾ گذاريندو هو. سنه ۱۱۳۷ هه ۾ وفات ڪيائين. سنڌ سپٽ عبدالقادر به هڪ سٺو واعظ هو. "تحفة الڪرام" جي صاحب جلد ۳، صفحي ۲۳۵ ۾ سندس هڪ ٻئي شاگرد جو به ذڪر ڪيو آهي، جنهن جو نالو ميان شيخ محمد هو ۽ ميان ملوڪ شاه جي مسجد ۾ ڏهن ٻارهن سالن تائين وعظ ڪيو هئائين.

Marfat.com

(٥٢)

ذكر شاه اسد الله المعروف بشاه اسمعيل صوفي عليه الرحمه

آن عارفِ محقق ، مجذوبِ حق ، سرمستِ خمخانهٔ محبت ، غواص دریاي وحدت ، باریافته مجامعِ قدس ، محرمِ سراپردهٔ انس ، خداوندِ مناقبِ جلیل یعني شاه اسمٰعیل - قدس سره - وي از خدمت حقائق و معارف آگاه ، ولایت پناه شاه۲ عاشق الله نظرِ فیض یافته ، همواره محو تجلیات الٰهي بودي ، طرفه حالي و غرایب احوالي داشت - و بس که آن شمعِ شبستانِ معرفت در آتشِ محبت گداز یافته بود ، پیوسته اشک از چشمانش روان گشتي -

کلامِ فیض التیامش بدآن مرتبه قبولیت داشت که در امراضِ مرکبه و مفرده سهل چیزها تجویز مي‌فرمود - بقدرتِ الله تعالیٰ ازالهٔ زحمت بان مي‌شد ، و هر سقیمي که اطباي روزگار در تداوئ او اعتراف بعجزِ خود مي نمودند ، بخدمت آن مسیحِ وقت مي‌شتافت ، و صحت مي‌یافت - مظهر برکات و مظهرِ کرامات بود -

---

(۱) ڏسو ''تحفة الڪرام'' - جلد ۳ ، صفحو ۲۳۳ .

(۲) هيءُ بزرگ هندوستان مان آيو هو . تفصيل لاءِ ڏسو ''تحفة الڪرام'' - جلد ۳ ، صفحو ۲۳۳ .

Marfat.com

(۵۳)

ذکر سيد طالب الله عليه الرحمة

وي از خدمتِ فائض البرکت، شهسوارِ مضمارِ ترک و فنا، مبارزِ ميدانِ نفس و هوا، جانبازِ معرکهٔ تجريد، يکه تازِ عرصهٔ تفريد، عارفِ خدا آگاه شاه عنايت الله ۱ صوفي

(۱) شاه عنايت‌الله صوفي کي تاريخي حيثيت سان سنڌ جي صوفين ۾ هڪ خاص اهميت حاصل آهي. سندس نسب جو سلسلو هن ريت آهي: شاه عنايت‌الله صوفي بن مخدوم فضل‌الله بن ملا يوسف بن ملا شهاب‌الدين بن ملا آجب بن مخدوم صدهو لانگاه.

شاه عنايت صوفي، فقيريءَ جي شروعات ۾ معرفت الاهي حاصل ڪرڻ لاءِ دور ديسن جو سفر ڪيو. ڪافي مدت ڪانپوءِ دکن ۾ وڃي شاه عبدالملڪ جو مريد ٿيو. پنهنجي مرشد جي هدايتن موجب رياضتن ۽ مجاهدن کانپوءِ هڪ اهڙي بلند مرتبي تي وڃي پهتو جو ”تحفة‌الڪرام“ جي مصنف جي چوڻ موجب ’زبان کي سندس بيان جي طاقت نه آهي‘.

شاه عنايت صوفي ظاهري علمن جي تڪميل شاه غلام محمد وٽ ڪئي، جو پوءِ سندس مريد به ٿي ويو هو. شاه عبدالملڪ وٽان خلافت حاصل ڪرڻ کان پوءِ سندس اجازت سان سنڌ ۾ آيو، ۽ ميرانپور ڳوٺ (جو جهوڪ جي نالي سان مشهور آهي) ۾ اچي رهڻ لڳو. سندس ارشادن ۽ هدايتن جو سلسلو به جهوڪ منجهان جاري ٿيو ۽ حق جا طالب پري پري کان اچي سندس خانقاه تي گڏ ٿيڻ لڳا. ايتريقدر جو بلڙيءَ جي ساداتن جا معتقد ۽ مريد به ٽولن جا ٽولا ڪري، سندس خدمت ۾ اچي حاضر ٿيڻ لڳا، ۽ سندس خانقاه درويشن ۽ فقيرن سان پرپور نظر اچڻ لڳي. فقيرن جو اهو سيڙ بلڙيءَ جي ساداتن کي نه وڻيو. تنهن ڪري هنن اتان جي زميندارن کي شاه عنايت جي برخلاف ڀڙڪائڻ شروع ڪيو. زميندار به انهيءَ هلت جي مخالف هئا ته ڪو شاه عنايت جي خانقاه جا ڪي فقير سندن زمين ۾ کهمندا ڦرنداوتن. هڪدم گڏجي جهوڪ تي حملو ڪيائون، جنهن ۾ ڪيترائي درويش ۽ فقير شهيد ٿي ويا. مقتولن

Marfat.com

قدس سره فیضِ وافي اندوخت. همواره از گلشنِ دل ازهارِ انوار مي چید، و در سراتِ ضمیر اشعهٔ تجلي مي دید.

بعد شهادتِ مرشد خود بر کوهِ مکلي گذرانیدي و محوِ استغراق بودي، صاحبِ وجد و حال و اهلِ کمال بود.

جي وارثن بادشاه وٽ وڃي انصاف جي ـگهر ڪئي، جنهن شاه عنايت جي خانقاه ۽ ان جي آس پاس واري زمين فقيرن جي حوالي ڪئي، ۽ فقير ۽ شاه عنايت جا پيا ماڻهو اتي آباد ٿي ويا.

بلڙيءَ جي ساداتن ۽ زميندارن وري هڪ ڀي نئين ائڪل وڙهائي: چاڪيائون جو ٺٽي جي ناظم، اعظم خان کي (جو سنه ۱۱۲۸ هه ۾ مغلن جي پاران ٺٽي جو ناظم مقرر ٿي آيو هو) شاه عنايت ۽ سندس فقيرن جي برخلاف وڃي پڙ ڪايو. اعظم خان باقاعدي، بادشاه کي درخواست ڪئي، ته هي فقير باغي آهن ۽ هنن مان حڪومت کي زبردست خطرو آهي. بادشاه جي پاران سنڌ جي حاڪم ميان يار محمد ڪلهوڙي ڏانهن حڪم جاري ٿيو، ته "توکي اعظم خان جي آنهيءَ لشڪر جي مدد ڪرڻ گهرجي، جيڪو شاه عنايت صوفي ۽ ان جي فقيرن کي سيکت ڏيڻ لاءِ موڪليو وڃي ٿو." نواب اعظم خان، شاه عنايت جي گهر ۽ سندس خانقاه کي گهيرو ڪيو ۽ پورا چار مهينا گهيري ۾ لڳا. فقير جڏهن ڏاڍا تنگ ٿيا، تڏهن لاچار ٿي لشڪر تي شب خون شروع ڪري ڏنائون. اهو شب خون ڪامياب ٿي وڃي ها، پر رڳو هڪڙي فقير کان غلطي ٿي ويئي- يعني ان زورسان وڏي الله اڪبر جو نعرو هنيو ۽ آن جي پٺيان ٻين فقيرن به نعرا بلند ڪيا- انهيءَ تي اعظم خان جو لشڪر خبردار ٿي ويو ۽ ڪيترائي فقير شهيد ٿي ويا. تنهن هوندي به اعظم خان جي لشڪر کي فتح حاصل ڪرڻ ڏکي نظر آئي، ۽ شاه عنايت ۽ سندس فقيرن کي صلح جو دوکو ڏيئي گرفتار ڪري ورتائون. اهڙيءَ ريت ڪجهه وقت ٺٽي ۾ قيد رکڻ کان پوءِ سنه ۱۱۳۰ هه ۾ شاه عنايت کي شهيد ڪيو ويو.

("تحفة الڪرام" جلد ۳، صفحو ۱۰۰، نواب اعظم خان- صفحه ۱۶۹ ۽ ۱۷۰)

Marfat.com

(۵۴)

ذكر درويش (۱) اجر رحمة الله عليه

آن بزرگوار، قدوهٔ احرار اصل از نخود پزانِ تته است، حقائق و معارف آگاه سيد علي (۲) ثاني شيرازي قدس سره اول نظر فيض از وي يافته.

گويند سيد علي برهنمونئ سعادتِ ازلي خدمتِ درويش بسيار كردي، و با وجود شرفِ سيادت و خاندانِ كرامت از طعن مردم باک نداشته بنده وار فرمان پذير و خدمت گذار وي بودي، و ناصيهٔ ارادت، بر آستانِ فائض البركت وي سودي و اشرافِ بلده بخوف اين كه مبادا فرزندانِ ايشان نيز بدرويش بياميزند، و از كارِ دنيا باز مانند، او را اخراج كردند، وي جانبِ گجرات رفت. سيد علي از دردِ مفارقتِ او نعل در آتش گشت، متعاقب وي گرديد، و در گجرات بخدمتش رسيد. درويش در حالتِ احتضار بود، امانتِ كلي بسيّد تفويض فرمود، و از دنيا رحلت نمود. از خدمتِ غفران مرتبت رضوان منزلت سيد مير محمد سجاده نشين حضرت پير مراد قدس سره منقول است كه "نعشِ درويش بطريقِ اخفا در كوهِ مكلي منتقل است۔ نور الله مرقده.

(۵۵)

ذكر ميان جعفر المعروف بشيخ وريه عليه الرحمة

وي در اولِ حال پيشهٔ خود سرقت داشت. روزي شيخ محمد يعقوب قدس سره رخت را بكنارِ دريا گذاشته،

(۱) ڏسو " تحفة الكرام " جلد ۳، صفحو ۲۵۰.

(۲) درويش اجر جي وفات كان پوءِ پاڻ مخدوم نوح جا معتقد ٿيا. (ڏسو "تحفة الكرام" جلد ۳، صفحو ۲۵۰ ۽ ۲۵۱).

Marfat.com

بجهتِ غسل درون آب درآمد، وي فرصت یافته رخت را برداشت و بگریخت، شیخ نظرِ توجه بحالش برگماشت، درحال بدرجهٔ ولایت رسید.

و از جمله مریدانِ او منقول است که شیخ محمد یعقوب درحینِ رحلت وصیت مي‌فرمود که "مرا در مقصورهٔ سید عبدالله بیک گوشه مدفون سازند." شیخ عثمان بقول در آن وقت عرض نمود که "من نیز آرزوي دارم که بعدِ فوت نزد قدمگاهِ شما مدفون شوم." وي فرمود "تو پیشِ قدمگاهِ محمد جعفر مدفون خواهي‌شد، و سعادتي که ترا نزدِ من حاصل شود، به از آن جا میسر گردد."

(٥٦)

ذکر شیخ عثمان بقول علیه الرحمة

در "تحفة الکرام" مذکور است، که آبایش در خدمتِ اُمرا بعهدهٔ بقاولي نان در تنورو حلاوت موفور داشتند. وي را چون استعدادِ ذایقهٔ عرفان در ضمیرِ جان ودیعت بود، دیگ محبتش بجوش آمد، و اوجاعِ شوقش افروخته شد، در طلبِ مرشد افتاد، تا بیمنِ نظر فیض اثر شیخ محمد یعقوب گجراتي قدس سره، از مائدهٔ عرفان سیر گشت، و مذاقِ جانش بذائقهٔ ولایت شیرین و شکرین گردید، و از خدمتِ مرشدِ خود بخطابِ بقاولئ مشایخ سرافرازي یافت.

کراماتش از اندازهٔ تحریر بیرون، و از احاطهٔ تسطیر

Marfat.com

افزون است .

اکنون مطابقِ وصیت خود طرفِ پائین مرقد میان محمد مدفون است - نور الله مرقده .

(۵۷)

ذکر میان ملوک [۱] شاه علیه الرحمة

وي از خدمتِ پدرِ بزرگوارِ خود یعني شیخ عثمان بقول علیه الرحمة نظرِ فیض یافته ، در وادئ معرفت یوماً فیوماً تزائد و بمعارجِ ولایت آناً فاناً تصاعد مي نمود ، تا از مقام فنا في الله گذشته بدرجهٔ بقا بالله رسید ، صاحبِ کرامات و خوارقِ عادات بود .

منقول است که روزي از راه مي گذشت ، هندوي را دید ، که طشتِ جغرات بر سر ، و از نیرنگیهاي زمانه بیخبر شتابان مي رود . پرسید "کجا مي روي و این جغرات را براي که مي بري ؟" گفت "این را بدکانِ خود مي برم ، تا بتدریج فروشم و انتفاعي بهم رسانم ." آن خداوندِ کرامات قیمتِ جغرات تسلیمِ وي کرد ، و فرمود تا "طشت را بر زمین زند ." ماري سیاه مرده و مضمحل شده از میانِ جغرات پدید گشت ، فریاد از نهاد حاضرآن بر آمد . هندو بقدم آن بزرگوار در افتاد ، و شکرِ جان بخشي بتقدیم رسانیده .

جلوه گاهِ امامین کریمین بالاي عیدگاه وي بظهور آورد .

---

(۱) ذ سو " تحفة الکرام " جلد ۳، صفحو ۲۵۷.

Marfat.com

(۵۸)

بیان ظهورگاهِ (۱) امامین همامین علیهما التحیة و التسلیم

گویند شبّاني برسمِ مستمره هر روز گلهٔ گوسفندان را بجهتِ چرانیدن بر کوه مکلي بردي، و در حین رفتن و برگشتن از آنجا گذار آوردي. گوسفندانِ وي چون برابر آن ارضِ مقدس مي رسیدند، رم مي خوردند، و کناره مي گرفتند، و اصلاً در آن خاکِ پاک قدم نمي گذاشتند، شبان ازین معني همواره در ورطهٔ حیرت مستغرق بود، چندان که در انکشافِ این راز قدمِ سعي مي افشرد، و جهد بلیغ بکار مي‌برد، حقیقتِ حال جلوهٔ بروز نمي بخشید.

روزي دید که یکي از بندهاي خدا در آن مقام بر پا ایستاده، و دست بدعا برداشته، روحِ پر فتوح امامین کریمین را در جنابِ احدیت وسیلهٔ انجاحِ مطالب خود ساخته، مسئلت مي‌نماید. چون از مناجات فارغ شد، شبان دست بدامنش آویخت و گفت "راست بگو این جاي چه اسرار است که گوسفندانِ مرا از آن خوف و اضطرار است؟" وي گفت "این جاي پاکان و برگزیدگانِ الٰهي است، که عالمِ ملک و ملکوت گردنِ اطاعت بزیرِ حکمِ ایشان نهادند، زنهار پرحذر باش و گستاخانه ازین راه میا، و از دور بگذر، و الا نخلِ هستئ تو بصرصرِ نیستي از پا درافتد.

ع - آهسته که ره بردم تیغ است قدم را

بیت

باش آگاه که ناگاه قفاي نخوري

واقفِ کشتئ خود باش که پاي نخوري

---

(۱) مکليءَ تي اِمامین جو جلوه گاه اچا تائین موجود آهي.

Marfat.com

از رواتِ ثقات منقول است، که جناب ولایت ماب حضرت مخدوم احمد ۱، و مخدوم محمد ولدانِ مخدوم اسحاق ۲ علیهما الرحمه ساکن قصبهٔ هاله‌کندي در عهدِ دولت جام نندہ ببلدہ آمدہ و بالاي این کوہِ پرشکوہ تشریف بردہ بودند. هر گاہ نزدیک به‌آن مکانِ هدایت بنیان رسیدند، پاي برهنه بکمالِ خضوع و خشوع درآمدند، و نفل خواندند، و مناجات کردند. یکي از خدام کیفیتِ آن مقام استفسار نمود، فرمودند "این جاي است که بر عرشِ مجید تفوق دارد، این جا جلوهٔ جمالِ جهان آراي حضرت اماسین کریمین روشني بخشِ دیدهٔ اهلِ ایقان و نور افزاي باصرهٔ اصحاب عرفان است."

آوردہ اند که حقایق آگاہ، معارفِ دست گاہ ملوک شاہ قدس سرہ روزی از آن راہ گذر کرد، بیک بارظهورِ تجلئ آن نیّرین منوّرین صفر افزاي حساب بصیرت وي گشت، درسجدهٔ تحیّت افتاد، و جبینِ حال را مملوي نور و ضیا گردانید، و حدودِ آن قطعهٔ مینو رشک را بسنگ چیده، هر چهار جهت آن را معین ساخت، و بجا روب‌گرئ آن آستان

(۱) مخدوم احمد برگزیده اولیائن سکورن مان هو. همیشه اکیلائيءَ ۾ زندگي گذاریندو هو، ۽ باطني علم مخدوم عبدالرشید وٽان حاصل کیو هئائین. ("تحفة الکرام"- جلد ۳، صفحو ۱۴۸ ۽ ۱۴۹).

(۲) مخدوم اسحاق ذات جو پٽني هو. هالکنديءَ جو ویٺل هو ۽ حضرت شیخ بهاءالدین زکریا ملتانيءَ جي خاندان جو مرید هو. فضیلت ۽ کمالیت ۾ پنهنجو مٽ پاڻ هو.

("تحفة الکرام"- جلد ۳، صفحو ۱۴۷ ۽ ۱۴۸)

Marfat.com

علمِ مباهات بر افراخت. نواب سيف الله خان ١ در عهد ايالتِ خود جلوه‌گاه را سکوچه بسته، و مبدءُ سنگين بر کنارهٔ آن زده، ديوارِ محوطه بنا نمود و صاحب زاده خدا داد خان ٢ عباسي گنبذي فلک فرسا بر آن سکوچه مرتب فرمود.

سبحان الله اين چه جاي ست مهبطِ انوار الٰهي، و اين چه مکانيت موردِ تجليات نامتناهي، لمعانِ هدايت از در و ديوارش پيدا، و اشعهٔ عنايت از ايوانش هويدا، شاهانِ روزگار جبه ساي اين آستان و گردن کشانِ نامدار جاروب کشِ اين سدهٔ رآستان، زحمت کشان را ازين درگاه صحتي حاصل، و سائلان را ازين بارگاه عنايتي واصل، کو بيدار بختي که گرم بشتابد و وقتِ سعادت دريابد، اين جا نقدِ فيض رايگان، و متاعِ جود ارزان ست. الٰهي بيمنِ همت زائرانِ اين درگاهِ رفيع المنزلت و بصدقِ نيت سائلان اين بارگاهِ منيع مرتبت، مؤلفِ اين صحيفه را بکامِ دل برسان، و از جامِ معرفتِ خود سرشار گردان.

---

(١) سنه ١١٣٧ هه ۾ ٺٽي جو گورنر ٿي آيو. هن سنه ١١٤٠ هه ۾ اماهين جي جلوه‌گاه کي پکي چوديواري ڏياري. سنه ١١٤٣ هه ۾ ٺٽي جي بيماريءَ ۾ مبتلا ٿي وفات ڪيائين ۽ مکليءَ تي اماهين جي جلوه‌گاه ۾ دفن ٿيو.

("تحفة الڪرام" جلد ٣، صفحو ١٠١ ۽ ١٠٢)

(٢) حڪومت جو زمانو: سنه ١١٣٠ هه کان سنه ١١٦٧ هه تائين.

(٥٩)

ذکر درس لله (١) عليه الرحمه

در "تحفةالکرام" مذکور که آن بزرگوار از خدمتِ شيخ محمد يعقوب گجراتي رحمة الله عليه نظرِ کرامت يافت، و روي توجه از غيرِ حق برتافت، صاحبِ حالات و مصدر کرامات بود.

(٦٠)

ذکر مخدوم آدم (٢) نقشبندي

المعروف

بمخدوم آدو عليه الرحمة

وي معاصر مخدوم آدم بن مخدوم اسحاق است، که مذکور شده گويند با وجود علوِ مراتبِ حقيقت و افزونئ مدارجِ

(١) هيءَ شيخ بايزيد ويٺل رسول آباد (پرڳڻو ساڪرو) جي اولاد منجهان آهي. درس لله، حضرت غوث الثقلين جي حڪم سان ٺٽي ۾ آيو ۽ خوجن جي قوم جي گهڻن ماڻهن کي مسلمان ڪيائين. هيءُ انهيءَ پاڙي ۾ رهڻ لڳو، جتي خوجا رهندا هئا ۽ سندن پاڙو نورسيه جي نالي سان مشهور هو. سندس رهڻ جي جاءِ، حاجي محمد قائم واري مسجد هئي، جا پير مسڪين واري ميدان جي لڳولڳ هئي. شيخ محمد يعقوب، شيخ عثمان ۽ درس امين سان سندس گهرا تعلقات هوندا هئا، ۽ انهن سڀني بزرگن جون ملاقاتون انهيءَ ميدان ۾ ٿينديون هيون. ("تحفة الڪرام" جلد ٣، صفحه ٢٣٤)

(٢) تفصيل لاءِ ڏسو "تحفة الڪرام" جلد ٣، صفحو ٢٣٥.

معرفت جانبِ تعظيم آن بزرگوار بغايت مرعي مي داشت، و يكسر نفس خود راضي بود ،خدا، را مي فرمود كه "مرا آدو گفته باشيد."

صاحبِ مقامات جميل و كراماتِ جليل بود، و تاريك دلان را بمشعلِ هدايت، و تيره درونان را بچراغِ معرفت راه مي نمود. خلقي كثير بيمنِ نگاهِ آو پي بحقيقت بردند، و جمِ غفير ببركتِ هدايت آو گوهرِ عرفان بچنگ آوردند.

(٦١)

ذكر مخدوم ابراهيم (١) نقشبندي رحمة الله عليه

وي ستوده صفات وصاحب بركات بود، و خلائق را بشغل ذكرِ خفي از ظلمتِ جهل مي رهانيد، و بسرِ منزلِ تحقيق مي رسانيد، خوارقِ عادات آن ذات ملائك صفات از حيز شمار بيرون است.

(٦٢)

ذكر ميان ابابكر نقشبندي رحمة الله عليه

وي خلفِ ارشد مخدوم ابراهيم نقشبندي است، قدس سره. منقول است كه آن بزرگوار هركه را بذكر خفي مشغول فرمودي، در اولِ تلقين انوار الٰهي در مراةِ فواد مشاهده نمودي، و از غايتِ لذت تا ديري مست و بيخود بودي.

(١) سندس اصلي وطن روهڙي هو. پوءِ ٺٽي ۾ اچي رهڻ لڳو. سندس صاحبزادو ميان ابوبكر عرف نالي چڱو ۽ وڏين منزلن جو مالك هو. سندس پڙ پوٽو صاحبزادو مخدوم گل محمد، سنه ١١٨١ هه ۾ زنده موجود هو. ("تحفة الكرام" جلد ٣، صفحو ٢٣٦)

Marfat.com

گويند چون به نداي 'ارجعي الى ربک راضية مرضيه' رهگراي سلکِ بقا گرديد، بعد ادائي مراسمِ غسل و تکفين هرگاه جنازهٔ اورا بدوش گرفته روان گشتند، بقدرتِ صانع بي سانع هزاران هزار طيور از تتق غيب پديد گشته، بالاي جنازهٔ آن سليمان کردار پر در پر بافتند.

از رواتِ ثقه منقول است که هجومِ طيور بحدي بود که اکثر مردمِ شهر بتشيعتِ جنازهٔ وي همراه بودند، و تا مکلي در زيرِ سايهٔ مرغان مي رفتند، و هرگاه نعشِ آورا از دوش فرو آوردند، و تهياي نمازِ جنازه کردند طيور ناپديد گشتند، اما صفوفِ نماز بر تعدادِ مردم مضاعف گرديد.

(٦٣)

ذکر ميان ابوالقاسم نقشبندي ۱ رحمة الله عليه

آن مصدرِ فيوضاتِ غيبي، مظهرِ مکاشفاتِ لاريبي

---

(۱) سندن والد جو نالو درس ابراهيم آهي. هن خاندان جا بزرگ شروعات کان ئي حضرت شيخ بهاءُالدين زکريا ملتانيءَ جا معتقد هئا. سندن والد درس ابراهيم، سيد کان اڳ ٺٽي ۾ آيا ۽ ٺٽي ۾ ئي وفات ڪيائون. هن کان پوءِ ميان ابو القاسم سندن جانشين ٿيو ۽ ان جي فيض ۽ برڪت مان تمام گهڻن ماڻهن کي فائدو پهتو. هيءُ عالم به هو ۽ نسبت جو مالڪ درويش به. سندس معتقدن مان، ميان محمد زمان ۽ سندس جو مشهور عالم ۽ درويش مخدوم محمدمعين خاص شهرت رکن ٿا. ميان عبدالباقي واعظ به کانئس فيض حاصل ڪيو هو. سندس قبرستان مکليءَ تي موجود آهي. سندس ڪماليت جو تفصيلوار احوال ''مقالات الشعرا'' منجهان معلوم ٿئي ٿو.

(''تحفة الکرام'' جلد ۳، صفحو ۱۹۵، ۱۷٦ ۽ ۲۲۹)

Marfat.com

مقداري خداپرستان، قدوهٔ اهلِ عرفان، كاشفِ غوامضِ عالمِ رموزِ معرفت، عارف معارفِ ديني، سالک مسالکِ يقين، مخزن تجلياتِ خداوندي يعني ميان ابوالقاسم نقشبندي قدس سره. قلم را چه طاقت، و زبان را چه يارا كه شمّه از مناقبِ شريف و محامدِ منيفِ وي بمعرضِ بيان درآرد.

آن ذات، ملک صفات خورشيدِ مرحمت بود، كه بر خلق مي‌تافت، و سحابِ رحمت بود كه عالم از رشحهٔ عنايتش فيض مي‌يافت. هزاران مردم بيُمنِ نظرِ فيض اثر وي بملک دل راه بردند، و بشغلِ ذكرِ خفي بدرجهٔ تحقيق رسيدند، كراماتش اظهر من الشمس.

منقول است كه يكي از مقربانِ نواب سيف‌الله خان با غفران منزلت مخدوم محمد معين[1] در رنگِ ناخواهي نقاري

---

(١) پاڻ پنهنجي علمي تبحر، فقر ۽ درويشيءَ ۾ ممتاز درجي جي شاعريءَ جي ڪري سڄي سنڌ ۾ حد ڪان وڌيڪ شهرت ۽ عظمت جا مالڪ هئا. پارسي شاعريءَ ۾ "تسليم" ۽ هنديءَ ۾ "بيراڳي" تخلص ڪم آڻيندا هئا. سندن نسب جو سلسلو هيءُ آهي: مخدوم محمد معين بن مخدوم محمد امين بن مخدوم طالب الله. پاڻ ميان ابوالقاسم نقشبنديءَ جا معتقد ۽ شاه عنايت الله جا شاگرد هئا. سندن وفات سنه ١١٦١ هه ۾ ٿي.

سندن تذڪرو "مقالات الشعراء"- قلمي، صفحو: ٦٠، ٧٢ (تسليم جي بيان جي سلسلي ۾) ۽ "تحفة الڪرام" جلد ٣، صفحي: ١٧٤، ٢٠٦، ٢٣٧، ٣٣٩، ٣٢٩ ۽ ٣٣٠ ۾ چڱيءَ طرح ملي ٿو.

سندن تربت مخدوم ابوالقاسم جي پيرانديءَ جي پاسي موجود آهي. انهيءَ قبرستان جي قبرن تي ڪتبا موجود ڪينهن؛ تنهن ڪري اسين سنڌس نقشو (جو ابراهيم خليل پنهنجي بياض ۾ ڏنو آهي) صفحي ٨٢، ٨٣ تي ٿا ڏيون؛ جنهن منجهان هرهڪ قبر جي نشان جو پورو پتو پئجي سگهندو. هن بياض جو نقل سنڌي ادبي بورڊ جي لئبريري ۾ موجود آهي.

(ڏسو صفحو ٨٢)

که دیگر روي به‌آبادي نیارد. مخدوم از غایتِ اضطراب بخدمتِ آن ولایت مآب رسیده، در حالتي که بتوضي اشتغال داشت، حقیقتِ حال بعرض رسانید. آن بزرگوار را از کمالِ اضطرابِ وي دل بدرد آمد، و کوزهٔ گلي که بدآن وضو مي‌فرمود، از دستش بیفتاد، و بشکست. آن گاه روي بسوي مخدوم کرد، و گفت: "خاطرِ خود جمع دار، که حال آن بدسگال نیز هم چنان خواهد شود." گویند هر گاه وي از خدمتِ نواب بفوجدارئ سرکارِ مذکور سرافرازي یافته، روان گردید، و بگهاتِ بلده رسید. اسپ وي شوخ پا شد، و او را بر زمین زد، یک پایش برکابِ زین بند گردید، و اسپ مي دوید، و آورا بر زمین مي کشید، تا استخوانش سفال آسا خورد بشکست و مرغ روحش از آشیانهٔ جسم بدر جست.

Marfat.com

(٦٤)

ذکر سید برخوردار علیه الرحمة

وي از اولادِ کرام حضرت غوث الثقلین قدس سره است. منقول است که هرگاه از بغداد باین دیار تشریف آورد، سادات بلده از نسبِ وي انکار مي کردند، و خدام او را مي رنجانیدند. نوبتي آن بزرگوار از راه مي گذشت، خدامِ وي مطابقِ قانونِ این سلسلهٔ علیه دو علم را که یکي موسوم باسمِ قادري، و دیگر مسمیٰ بنامِ حضوري بود پیشاپیش مي بردند، کسان سادات آن علمهارا بتحکم از دست ایشان ربوده، بخانهٔ خود بردند، و آن را در جاي مستحفظ نهاده دروازه را مقفل کردند. آن بزرگوار حقیقتِ حال را بخدمتِ نواب (۱) عزت خان بمعروف بعزت پیر ابلاغ نمودند. نواب او را بحضورِ خود طلبیده باحضارِ سادات امر فرمود. بعد انعقادِ مجلس، سادات از نسبِ وي انکار کردند، و گفتند: "اگر دعویٰ سیادت صادق است، آن علمها را که بنام قادري و حضوري موسوم نمودست درحال حاضر گرداند." گویند آن بزرگ از غیرت بجوشید، و رنگِ

---

(۱) هيءُ عزت پير جي نالي سان مشهور هو. پهريائين بکر جو فوجدار هو ۽ سنہ ۱۰۷۸ھ ۾ ٺٽي جو گورنر مقرر ٿيو. ۾ سال انهيءَ عهدي تي قائم رهيو ۽ پوءِ ڪنهن ٻئي صوبي ڏانهن موڪليو ويو. سعادت خان کان پوءِ هيءُ وري پيهر ٺٽي جي گورنري تي موٽي آيو ۽ ڇهن سالن جي عرصي تائين رهيو.

("تحفة الکرام"- جلد ۳، صفحو ۹۷)

Marfat.com

رويش متغير گرديد، و برخاست و بانگ زد که "اي قادري و حضوري خود را زود برسانيد!" بقدرتِ الله تعالیٰ همان دم آن علمها از دروازه مقفل سر کشيده پرواز آمدند، و نزدِ وي حاضر گرديدند. ساداتِ کرام سر بجيبِ انفعال کشيده عذرِ مبادرتهاي خود خواستند.

خلفِ ارشدِ وي بري شاه عليه الرحمه نيز اهلِ دل و خداوندِ کرامات بود، و برابر مزارِ پدر بزرگوار خود آسوده است - نور الله مرقدهما.

(٦٥)

ذکر درويش اللهدنه زرگر عليه الرحمة

وي از مريدانِ نوبادهٔ بوستانِ کرامت، نخل بندِ گلستان هدايت، مظهرِ لطفِ عميم سيد، عبدالکريم قدس سره هست.

منقول است که پيرزادهاي قريشي ساکن موضع کهاره درويشانِ اين سلسلهٔ عليه را از روي حقد و حسد مي رنجانيدند، و هر درويشي که از برابر موضع مذکور گذر نمودي، کمال اذيت بوي مي رسانيدند. درويشان از جور و تعدي ايشان

(۱) هنن جو اصلي نالو سيدعبدالڪريم ۽ والد جو نالو سيد لله آهي. هنن جو خاندان متعلوي ساداتن منجهان آهي. پاڻ سنڌ جي مشهور ولي ۽ عظيم مرتبي واري شاعر، شاه عبداللطيف ڀٽائي جا پڙ ڏاڏا آهن. سندن درگاه بلڙي شريف ۾ عام خاص ماڻهن جي زيارت گاه آهي. سندن ولادت سنه ۹۵۳ هه ۾ ٿي ۽ سنه ۱۰۰۰ هه ۾ وفات ڪيائون.
("تحفة الڪرام" جلد ۳، صفحو ۱٦۰، ۱٦۹، ۱۷۳، ۱۹۳، ۲۰۴، ۲۳۸)

Marfat.com

بجان آمدند ، و ترکِ آن راه نمودند. اتفاقاً آن بزرگوار را بدآن جانب گذر افتاد ، پیرزادها از درویش خبر یافتند ، و باراده بی‌حرمتي بشتافتند. چون بفاصلهٔ ضربِ چوب رسیدند ، درویش بجانبِ ایشان نگاه کرد ، و بحکم مالک القلوب آن جماعه خون‌خوار که از درویشانِ این سلسله ننگ و عار داشتند ، کلهم چوبها از خود درافگندهٔ درعقبِ درویش روان گشتند و در موضع بلري رسیده، سرِ ارادت بهآستانِ درگاه فلک بارگاه سید عبدالکریم علیه‌الرحمه سودند ، و خود را در سلسله علیهِ ایشان منسلک نمودند. از آن باز مطابق نذر هر سال در ایامِ مجمع سروپا برهنه بچراغ افروزي این درگاه سرگرم میشوند. مزار فیض آثارش طرف جنوبي مصلیٰ واقع - نور الله مرقده.

(٦٦)

ذکر محمد یوسف مهدوي رحمة الله علیه

آن صاحبِ معارفِ قدسیه ، مهبطِ انوارِ الٰهیه ، قطب سماي معرفت ، مرکزِ دائره کرامت ، شمع شبستانِ نبوي ، فروغِ خاندانِ مرتضوي ، سالارِ قافلهٔ اهل‌الله ، سرِ دفتر واصلانِ حق‌آگاه مقبولِ جناب صمدي یعني سید محمد یوسف مهدوي قدس سره.

در "تحفة الکرام" مذکور است که وي نظرِ فیض از جناب مبارک‌شاه یافته ، و از مبارک‌شاه فیض اندوخته ، و این از اجلِ مریدانِ سید میران محمد مهدوي جونپوري است قدس سره ، از بهکر بهتته آمده اغلب اوقات بر مکلي در مقامِ

Marfat.com

ورودِ میران مهدوي که اکنون جاي شاديانه سرائيان است. بعبادتِ الٰهي اشتغال داشت، صاحبِ کرامات و مظهر تجليات بود.

و از حقائق و معارف آگاه سيد عبدالکريم قدس سره منقول است که "درويشي هندي صاحبِ حال و اهلِ کمال واردِ موضع بلري شد، و در مسجد اقامت نمود. هر روز وقتِ صبح بخدمتش مي رفتم، روزي احوال اولياء الله سکنهٔ بلده که در قيدِ حيات بودند، از من پرسيد. من شمّه از مناقب و محامدِ هر يک بمعرضِ بيان درآوردم. فرمود: 'ازينها که تو گفتي سيد محمد يوسف بمعارجِ ولايت و مدارجِ معرفت افزون مي‌نمايد'. فرادي آن روز که بعادتِ معهود نزدِ وي رفتم، درويش را نيافتم، بخاطرم گذشت که اغلب در بلده بخدمت سيد محمد يوسف رفته باشد، متعاقب روان گشتم، درويش را ديدم که در خدمتِ آن عزيزِ مصر معرفت بکمالِ ادب در صفِ نعال نشسته، من هم بگوشه فرا نشستم. سيد نعلينِ مبارک خود را تبرکاً بوي کرامت فرمود، درويش بغايت شادمان گشت، و فلک را بکامِ خود يافته از خدمتِ فيض منقبتِ وي مرخص شد، و مرا گفت: 'ازين نعلين براي من کلاهي بساز'. من رفتم و از آن نعلين براي وي کلاهي ساختم، وي آن را بسر کشيد، و روان کعبته الله گرديد."

Marfat.com

(٦٧)

ذکر میان آسو بودله علیه الرحمة

وي از مریدانِ مهر سپهر هدایت ، مرکزِ دائرهٔ ولایت سید محمد یوسف مهدوي است ۔ بنابر وفورِ خدمت و کثرت حضور از جنابِ مرشد بهرهٔ وافي اندوخته ، صاحبِ حالات و کرامات بود ۔ مزارِ متبرکه‌اش در جوارِ مرشد واقع ۔ نورالله مرقده ۔

(٦٨)

ذکر سید محمد قاسم ۱ رحمة الله علیه

آن بزرگوار ، از خدمتِ غواصِ بحرِ تجرید ، شهسوار عرصهٔ تفرید سید عبدالکریم علیه الرحمه نظرِ فیض یافته ، صاحبِ معرفت و یقین و خداوندِ ارشاد و تلقین بود ۔ زیارتِ آن بزرگوار ، منبع سعاداتِ دنیوي و مثمرِ درجاتِ آخروي است ۔ هر که از صدقِ نیت در حین مشکلات بوي رجوع نماید ، مرادِ وي به‌آساني برآید ۔

خلفِ ارشد وي سید لطف‌الله زیاده بر پدر بزرگوارِ خود بمدارجِ عرفان تصاعد نمود ، و صاحبِ حال و کرامات بود۔

منقول است که "آن قدوهٔ انام ، هنگامِ نمازِ شام هرچه از اذوقه درخانهٔ خود مي‌یافت ، صرفِ فقرأ و مساکین مي‌نمود ، و مي‌فرمود که 'روزئ فردا را روزي رسان متکفل است' ۔"

قبورِ ایشان درجوارِ سید محمد یوسف مهدوي واقع ۔ نورالله مرقدهما ۔

---

(۱) ذ ـ و " تحفة الکرام " جلد ۳، صفحو ۱۲۳ .

Marfat.com

(٦٩)

ذکر شیخ [١] ابابکر عليه الرحمة

وي از اولادِ حضرت قطب الاقطاب شيخ بهاء الدين زکریا ست قدس سره، صاحبِ فیض و برکت بود.

گویند: شخصي بخدمتِ وي آمد و گفت "هفت سال است که تاهل کرده‌ام و فرزندي ندارم، از ملامتِ مردم در آزارم، که گاهي مرا عِنّين مي خوانند، و گاهي زوجهٔ مرا عقیمه مي دانند. دعا کن خدا تعالیٰ فرزندي بمن کرامت فرماید، اگرچه دختري باشد." آن بزرگوار این آیهٔ کریمه بوي آموخت، که بعد اداي فریضهٔ صبح ده بار مي خوانده باش، 'یهب [٢] لمن یشاء اناثا ویهب لمن یشاء الذکور'. بعد چندي آن شخص باز آمد، و گفت: "دعاي بندگان موقعِ قبول یافت، آثارِ حمل پدید گشته است، اکنون بصدقِ نیت آمده‌ام نظر همت برگمار، تا فرزندِ نرینه بمن روزي گردد." آن حقائق آگاه تبسم نمود، و فرمود: "هرگاه خاطر تو بفرزندِ نرینه تعلق دارد نصف آخر از آیهٔ مذکور مي خوان." آن شخص همچنان کرد، بعد انقضاي مدتِ حمل خدا تعالیٰ پسر بوي

---

(١) "تحفة الکرام" جي روایت موجب، پاڻ سید میران محمد جونپوريءَ جا مرید ۽ فیض یافتہ هئا. سندن تربت ٺکر تي آهي.
("تحفة الکرام" جلد ٣، صفحو ٢٥١)

(٢) ترجمو: 'جنهن کي چاهي ٿو، ڌیئر عطا فرمائي ٿو ۽ جنهن کي چاهي ٿو، پٽ عطا فرمائي ٿو'. (پارو ٢٥، سوره الشوریٰ، رکوع ٥.)

Marfat.com

کرامت فرمود، و دیدهٔ امید آو بدیدار فرزند دلبند روشن گردید.

مزار فیض آثار وي علیحده بر کوهچه موسوم باسمش واقع - نور الله مرقده.

(۷۰)

ذکر بي بي فاطمه المعروف بیبي حاجیاني علیها الرحمة

وي فاطمه نام داشت، چون از زیارت بیت الله مراجعت نمود، باین اسم موسوم گردید.

گویند: وي قرآن بر زبان داشت، در عزیمت کعبة الله هر شبان روز ختم قرآن مي کرد، و ثواب آن را بروح مطهر حضرت رسالت علیه الصلواة و السلام مي فرستاد.

منقول است که بعد از فراغ زیارت حرمین شریفین زادهما الله تعظیماً و تکریماً چون در کشتي بنشست، و روان گردید، در اثناي راه بادي تیره پیدا شد، و طوفاني عظیم برخاست. اهل کشتي دست از جان خود بشستند، و مایوس گشتند، از غایت اضطراب بهآن رابعهٔ زمان رجوع آوردند. وي دست بدعا برداشت، و گفت: "الٰهي من برضاي تو راضیم، و بقضاي تو تن دادم، امّا این ضعیف و جمعي مضطر که تکیه بر کرم تو دارند، و از طوفان نجات ميخواهند بر حال ایشان رحم کن."

راوي گوید: وي در مناجات بود، که طوفان بنشست، و باد مخالف برطرف گردید.

Marfat.com

(۷۱)

ذکر میان شیخ عالي قدس سره

آن مست جام توحید، نهنگ لجهٔ تفرید، مصباح مکامن روح، مفتاح خزاین فتوح، نیّر اوج معرفت، دریاي پرموج حقیقت، مبارز میدان مجاهده، محو تجلیات مشاهده، خداوند اوصاف معاني یعني پیر شیخ عالي رحمة الله علیه.

وي ارشد اولاد حضرت شیخ بهاؤالدین ملتاني ست قدس سره.

در "تحفة الکرام" مذکور است، که آن بزرگوار در عهد ترخانیه بزي اهل فقر وارد تته، و در باغ میان سید علي شیرازي علیه الرحمه که امروز اولاد کرام شیخ در آن جا سکونت دارند، فرود آمده، در سایهٔ درختي بنشست، و بس که آواز چرخه دولاب مرغوب خاطرش افتاد، همان جا مقام کرد. هنگام شام باغبان بعادت معهود گاؤ از دولاب بکشود، و بخانه رفت. چون خاطر شیخ بصداي دولاب تعلق پیدا کرده بود، بقدرت الٰهي تمام شب چرخهٔ دولاب بي گاؤ در گردش بود. باغبان که وقت صبح بباغ در آمد، دید که تمام شب دولاب گردیده، و از کثرت آب اشجار نقصان پذیرفته، بخدمت میان سید علي بشتافت، و استغاثه نمود که فقیري تمام شب دولاب گردانیده، و باشجار اذیت رسانیده. سید علي فرمود تا اورا از باغ بیرون نمایند. شیخ بمجرد منع از باغ بیرون خرامید. گویند: آن درخت که در سایهٔ او منزل

(۱) ڈسو "تحفة الکرام" جلد ۳، صفحو ۲۱۳.

و آن چمن ِ گل که بتماشاي آو حظ دل داشت ، حالي هم پاي فقير روان گرديد. باغبان در ورطهٔ حيرت در افتاد و سر بقدم ِ وي نهاد ، و زبان ِ معذرت بكشاد ، و خبر به سيد علي فرستاد. آن قدوهٔ احرار از جاي خود دويده آمد ، و ملاقات محققانه كرد ، و تمامي باغ نثار مقدمش فرمود. گويند : آن بزرگوار عالي مقدار در تمام عمر خود از جنس ماكولات چهارده تو يه جو خورده بود.

(۷۲)

ذکر میان لاکهه علیه الرحمة

وي صاحب ِ حال و اهل ِ كمال بود. در هر چهار موسم بيک ته بند چرمي كه از ناف تا زانو مي پوشيد ، قناعت داشت ، و در تغلق آباد[1] عرف كلان كوٹ تنها مي گذرانيد. كرامات و خوارق عادات او بسيار است.

گويند : شخصي در ايام زمستان شبانه بنا بر طلب شتري

(۱) هيءُ شهر مڪلي - ٺٽي ءَ جي ڏکڻ ۾ هندن جي زماني جو هڪ آڳاٽو شهر هو ، ۽ آتان جي راجا جي نالي پٺيان ڪلاڪوٽ مشهور ٿي ويو . بعد ۾ جدا جدا زماني ۾ هن شهر ۽ قلعي جي مرمت ٿيندي رهي . جدا جدا تاريخن ۽ تذڪرن ۾ سندس نالو ، تغلق آباد ، طغرل آباد ۽ ڪلاڪوٽ به ملي ٿو . هنوقت به قلعي جا پڳل ٽٽل نشان ، جامع مسجد جون ديوارون ۽ پٽي تلاءَ ، آنهيءَ شهر جي عظمت ۽ وڏائي جا شاهد آهن.
('' لب ِ تاريخ سنڌ'' - قلمي صفحو ۲۵۶ ، ۽ '' مڪلي نامہ '' قلمي ملڪيت - سنڌي ادبي بورڊ)

که گم شده بود، از آنجا مي گذشت. بس که افسردهٔ سرما بود، چون ويرا که ديد گفت: "اي درويش! اگر آتشي داري، بنما که ساعتي خود را در تابِ آن فراهم آرم." آن بزرگوار گفت: "بيا بپهلوي من بنشين." وي رفت و بپهلويش بنشست، چندان حرارت در وي اثر کرد که تاب نياورد و برخاست، و يک قدم دورتر نشست.

مزارِ فيض آثارش در جوارِ ميان شيخ عالي عليه الرحمه واقع - نورالله مرقده.

(۷۳)

ذکر درويش موسیٰ المعروف بموسیٰ مهربان عليه الرحمة

ويؒ صاحبِ کرامات بود. گويند: هر حاجت مندي که بخدمتِ آن کريم الاخلاق رجوع آوردي، در سلام بروي سبقت فرمودي، و هرگاه وي مطلبِ خود عرض کردي، بکمالِ عجز و نياز آورا بر حصولِ مقصد اميدوار نمودي، بنا بر آن بلقبِ مهربان اشتهار يافت.

از مردمِ معتبر مسموع است که آن بزرگوار، مستجاب الدعوات بود، گاهي تيرِ دعاي آو از هدف رد نگشت، و سائل از خدمتِ وي هيچ گاه محروم بر نگرديد.

مزارِ فيض آثارش در جوارِ درگاه ميان شيخ عالي عليه الرحمه واقع - نورالله مرقده.

Marfat.com

(۷۴)

ذکر شیخ محمد غوث علیه الرحمة

گویند: آن بزرگوار روزي نشسته بود، بیک بار برخاست، و نعره بزد، و حملهٔ چند بکار برد. بعد از ساعتي تسکین یافت، و بجاي خویش قرار بگرفت. از خدمتِ وي حقیقتِ حال استفسار نمودند، فرمودند: "یکي از خدامِ ما در بیابان مي رفت، دزدان بروي ریختند، و خواستند تا سرش ببرند، و مالش را بغارت ببرند، وي مارا یاد کرد، برخاستم، و اورا از دزدان نجات دادم."

بعد انقضاي ایامِ چند، آن شخص درآمد، و شکرِ دستگیري و اعانتِ مرشد بتقدیم رسانید. از وي چگونگیٔ حال باز پرسیدند، گفت: "درهمان تاریخ دزدان بر سرم تاخته بودند، من شیخ را یاد کردم، آن بزرگوار بصورتي که دارد، خود را در آن جا ظاهر کرده بر دزدان حمله آورد، و مرا از دستِ آنها نجات بخشید."

مزارِ وي برابر میان موسی‌ٰ مهربان واقع ـ نور الله مرقده.

(۷۵)

ذکر پیر غیب رحمة‌الله علیه

گویند: در زمانِ سابق که زمینها زیر دریا بود، این جا کشتي غرق شده، و در آن کشتي یکي از اولیاءُ الله تشریف داشت، که اهلِ آن سفینه را قبلاً ازین واقع آگاه ساخته، بتصدیقِ نصفِ مال امر فرمود. ایشان سخنِ آن اهل دل را

Marfat.com

لا يعني انكاشتند، و بهزل و تمسخر پرداختند، تا آن که سفينهٔ وجودِ شان بهواي سالِ دنيا غرقِ بحر فنا گرديد.

منقول است که آن بزرگوار در آن روز بذکر جلي مشغول بود، و در حينِ غرق شدنِ کشتي هم چنان بذکر مواظبت داشت، و بعد از آن که بلجهٔ رحمتِ الٰهي فرورفت، تا سه روز آواز ذکر از آن جا بيرون مي آمد.

آورده اند که بعد اين واقعه بالاي کوهچه در جاي که اکنون مزار متبرکهٔ او واقع است، بعضي اوقات شخصي نمودار مي‌شد. هرگاه دريا اين زمين را فرو گذاشت، ديگر کسي در آن‌جا بنظر نيامد.

(٧٦)

ذکر ميان ١ لال عليه الرحمة

وي صاحبِ مقامات و خداوندِ کرامات بود، با حقائق آگاه شيخ محمد و اصل ٢ سجاده نشين حضرت پير شيخ عالي قدس سره صحبت محققانه داشت. تصرفات وي بسيار و بيشمار است.

گويند: مرقدِ متبرکهٔ آن بزرگوار گاهي پيدا و گاهي ناپيدا است. والعهدة علي الراوي.

---

(١) سندن تربت شيخ جيئي جي تربت جي اپرندي پاسي ڏانهن آهي. (" تحفة الکرام " جلد ٣، صفحو ٢٤٨)

(٢) پاڻ ترخانن جي زماني جا بزرگ آهن. سندن تذکرو " تحفةالکرام " جي جلد ٣، صفحي ٢١٣ پر ذکر ڪيل آهي.

Marfat.com

(۷۷)

ذکر سید محمد غوث علیه‌الرحمة

وي پیشواي اهلِ عرفان، و قدوهٔ اصحابِ ایقان بود. منقول است که: "شخصي دختري داشت، بغایتِ خوبروي، و پسندیده خوي، اما گرانیٔ گوش مادرزاد داشت، و بحدي اصم بود که آوازِ رعد هم بسامعه وي نمي رسید، و بنا بر این علت کسي از ابناي جنس بخواستگاریٔ او رغبت نمي فرمود. آن شخص ازین سمر همواره اندوهناک مي بود، روزي بخدمتِ آن غوثِ زمان بشتافت و عجز و زاري و تضرع و بیقراري از حد گذرانید. آن بزرگوار را بر حالِ وي ترحم پدیدِ آمد، فرمود: "برو، و در هر گوشِ او اذان برخوان." وي بخانه رفت، و هم چنان کرد، بقدرتِ اللّٰه تعالیٰ همان دم دخترِ او از آن علت نجات یافته، و شنوا گردید.

گویند: از آن بعد قوتِ سامعه او بحدي رسید، که اگر کسي بفاصلهٔ بعید سخن باهستگي مي گفت، وي مي شنفت، و مردم از آن تعجب مي کردند.

(۷۸)

ذکر شاه جنید قدس سره

وي صاحبِ حال و اهلِ کمال بود، در جاي که اکنون مدفون است، بعبادتِ حق مواظبت مي‌داشت، و تنها مي گذرانید. هر سقیمي که بخدمتش رفتي، از کوزهٔ خود مقدار آب بخوردن وي دادي، در حال شفا یافتي.

Marfat.com

گویند: در غاري که بکوهِ سکلي جانبِ سیکرا واقع است، مدتِ دو سال بعبادتِ پروردگار مشغول بود، و در آن مدت بیک گردهِ نان و یک کوزهٔ آب که همراه خود برده قناعت داشت.

منقول است که: روزي خفته بود، ماري عظیم ظاهر شد، و قصدِ وي نمود، چون نزدیک رسید، و خواست که به‌آن ذات فائض البرکات گزندي رساند، در حال سنگها از جاي خود برجستند، و سرِ آن مار را فرو کوفتند. شخصي از دور معائنهِ این حال نمود، ببالینش آمد، و از خوابِ شیرینش بیدار کرد، وآن عجوبه را بوي باز نمود. گفت: "درگاه لطفِ الٰهي در بارهٔ همچو من بندهٔ غافل تا باین قدر باشد، فضلِ او تعالیٰ و تقدس در حقِ بندگانِ خاص خود که دمي بي یاد او نباشد، تا چه حد خواهد بود."

مزارِ فیض آثارش نزدیک به‌تغلق‌آباد واقع - نور الله مرقده.

پوشیده نماند که هر چند اولیاء الله بمسافتِ دور و نزدیک بسیار برین کوه آسوده اند، اما چون معمول زائرین رحمهم الله علیهم اجمعین چنان است، که از درگاهِ عرش اشتباه حضرت پیر مراد قدس سره، تا مزار فیض آثار شاه جنید علیه الرحمه از یک سر ابتدا و تا سرِ دیگر انتهاي زیارت مي کنند، بنابر آن مؤلف این صحیفهٔ شریفه یک ران قلم را ازین جا منعطف نموده، در وادئ شرح و بیان آسودگانِ بلده گرم شتاب مي سازد.

Marfat.com

باب دویم

در ذکر اولیاء اللّٰه که در عینِ بلده تته آسوده اند.

فصل اول

در ذکر اولیاء که در محله غله بازار آسوده اند.

(۷۹)

ذکر حضرت سید شاه مسکین قدس سره

آن شهبازِ فضاي لاهوت، یکه تازانِ میدانِ جبروت، سرِ دفترِ اولیاء کبار، سالارِ قوافلِ ابرار، صاحبِ مناقبِ علیه، مظهرِ کراماتِ جلیه، گل دستهٔ بوستانِ اصطفا، گلِ سرسبد حدیقهٔ ارتضا، شهسوارِ مضمارِ معرفت و یقین، یعني سید شاه مسکین علیه الرحمه.

وي در فترتِ فرنگیان ۱ که در عهد دولت مرزا عیسیٰ

(۱) شاه حسن جي وفات کان پوءِ، اتر سنڌ جي حڪومت سلطان محمود جي حوالي ٿي، ۽ ڏکڻ سنڌ تي مرزا عيسيٰ ترخان حڪومت ڪرڻ لڳو. پنهنجي پنهنجي حصي تي قبضي ڪرڻ کان پوءِ ٻنهي ڌرين ۾ اختلاف پيدا ٿيو ۽ جنگ تائين نوبت اچي پهتي. سنه ۹۶۳ھ ۾ مرزا عيسيٰ ترخان پنهنجون فوجون وٺي سلطان محمود جي گاديءَ جي هنڌ بکر ڏانهن وڌيو. هن پنهنجي مدد لاءِ گوا جي پورچوگيزن کي گهرايو؛ پر اهي اڃا آيا ئي ڪين ته هو اڳي بکر ڏانهن روانو ٿي ويو. هن بکر پهچي شهر کي گهيرو ڪيو ۽ سلطان محمود قلعي ۾ بند ٿي ويو. اهو گهيرو اٽڪل پندرهن ڏينهن تائين هليو ۽ انهيءَ عرصي ۾ ٻنهي ڌرين جي وچ ۾ هڪ به ڀيرو چٽاڀيٽي نه ٿي. مرزا عيسيٰ

Marfat.com

ترخان وقوع یافته، و شرح آن در احوالِ گنج شهیدان ۲ مرقوم گردد، بشهادت رسیده.

از رواتِ ثقات منقول است که آن بزرگوار بعالمِ

خان بکر ۾ ئي هو ته گويا جي پورچوگيزن جون فوجون ٺٽي ۾ اچي پهتيون. انهن جڏهن ميدان خالي ڏٺو تڏهن خيال ڪيائون ته جنهن صورت ۾ مرزا عيسيٰ هتي ڪونهي ۽ هينئر اسان کي جنگ جو فائدو به حاصل ٿي نٿو سگهي، تڏهن ڦرلٽ ڪرڻ جو اهو سڀ کان بهترين موقعو آهي. بس، انهن سڄو ملڪ بادشاهه کان خالي ڏسي ڦرلٽ مان خوب هٿ ڌاريا، ۽ ٺٽي ۾ قتلعام ڪري سڄي شهر کي باهه ڏيئي ڇڏيائون، جنهن جي ڪري ٺٽيجون وڏيون وڏيون عاليشان عمارتون سڙي رک جو ڍير بنجي پيون. چون ٿا ته اهو درد ناڪ حادثو جمعي جي ڏينهن ٿيو هو.

پورچوگيزن انهيءَ ڦرلٽ منجهان جيترو ڌن دولت هٿ ڪئي، تنهن جو مثال ايشيا جي ڪنهن به ڦرمار ۾ نٿو ملي سگهي. اهڙيءَ ريت اهي ماڻهو رڻ ڀاري واپس هليا ويا. مرزا عيسيٰ کي جڏهن انهي ڳالهه جي خبر پيئي، تڏهن هڪدم گهرو ڇڏي ٺٽي موٽيو. سلطان محمود سندس پيڇو ڪندو سيوهڻ تائين آيو، پر انهيءَ زماني جو مشهور بزرگ مير ڪلان اچي وچ ۾ پيو ۽ ٻنهي ڌرين جو صلح ڪرائي ڇڏيائين. تنهن ڪانپوءِ سلطان محمود بکر ڏانهن روانو ٿيو ۽ مرزا عيسيٰ ٺٽي واپس موٽي آيو، ۽ اينديءَ شرط اڌ سڙيل جاين جي مرمت ڪرايائين.

(''تاريخ معصومي'' صفحو ۲۰۷، ۲۰۸ ۽ ''تحفةالڪرام'' جلد ۳، صفحو ۶۷)

(۲) پورچوگيزن جي انهيءَ ڦرلٽ ۽ خونريزيءَ ۾ جن جامع مسجدن جي اندر مسلمان شهيد ٿيا، تن کي انهن مسجدن جي ڀرسان دفن ڪيو ويو. اهي هنڌ جتي انهن شهيدن کي دفن ڪيو ويو هو، تن کي گنج شهيدن (شهيدن جا پڙ) چئجي ٿو ۽ اهڙا پنج شهيدن جا پڙ ٺٽي ۾ موجود آهن.

Marfat.com

روحانیت در محافل اولیاء الله بمنصب جانشینی حضرت غوث الاعظم قدس سره، سر افرازی دارد. زیارت فیض اشاعت او، گره کشای کار فروبستگان، و سرهم بند ناسور دل خستگان است، هر که از صدق ارادت به‌آستانش رسید، بکام دل آرمید.

مروی ست از جناب هدایت نصاب میان ابو القاسم نقشبندی علیه الرحمه که 'از اولیاء الله کسی باین شکوه در عین بلده نیا سوده.'

نقل است از راوی ثقه که وی از جمله اوراد و اذکار صلواة مبارک را بسیار دوست، و صلواة خوان را بغایت عزیز دارد، و حاجات اورا زود بانجاح رساند، در حین حیات خود بسیارکسان را بمقام صدق و صفا رسانید، منجملهٔ آن خاکی شاه است، که عمر گران مایهٔ خود را صرف خدمت و ارادت او نموده یافت آن چه یافت.

قبر وی برابر مرقد متبرکهٔ مرشد واقع. نورالله مرقد هما.

(۸۰)
ذکر سید محمود علیه الرحمة

آن صاحب بصیرت، ملک سیرت در مسجد اقامت داشتی، و همواره بتسبیح و تهلیل مشغول بودی.

منقول است که گدای نابینا همواره از بصارت خود در پیچتاب غم، و گرداب الم می بود، روزی برهنمونی بخت بیدار در آن مسجد درآمد و از قراین گفتگو آن بینای راه حقیقت

Marfat.com

را مردِ معنی یافته ، بامیدِ بهبودِ خود در گوشهٔ مسجد مذکور معتکف گشت ، و چشمِ امل در وی دوخت. آخر شبها دستِ تضرع بدامنِ فیض میامنش آویختی، و گفتی: "ترا که دیدهٔ دل وا ست ، و در گلشنِ معرفت محو تماشا ست ، از تو آید که باعادهٔ بصارتِ من نظرِ لطف برگماری ، و آب از جوی رفته را باز آری." شبی از شبها که چشمِ بختش بیدار شد بود ، آن مردمکِ دیدهٔ معرفت بر حالِ تباهِ وی رحم آورد ، و سرِ زبان معجز نشانِ خود را در عیون وی بگردانید ، در حال بقدرتِ الله تعالی کاسهٔ چشمش لبریز بادهٔ نور و ضیا گردید ، و از چپ و راست دیدن گرفت.

بیت

کار نه این گنبدِ گردان کند
هر چه کند همتِ مردان کند

(۸۱)

ذکر شیخ فرید قدس سره

آن صاحبِ حال ، مظهرِ کمال ، باز یافته مجلس انس ، محرمِ خلوت سرای قدس ، مستِ جامِ حقیقت ، شاربِ رحیقِ معرفت ، غواصِ بحرِ تجرید یعنی شیخ فرید علیه الرحمه. وی کمالاتِ ظاهری نیز بسیار داشتی ، صاحبِ علم و فضل بود ، در طاعات و عباداتِ الٰهی کمال جد و جهد می نمود ، و در مقام جذبهٔ محبت ، و غلبهٔ شوق رتبهٔ عالی داشت.

Marfat.com

منقول است که از ارادتمندانِ وي در ایامِ حج بخدمت آن بزرگوار نشسته بود، و برحالِ خود تاسف ميخورد، و گفت: "سه سال ست که ارادهٔ حج مصمم دارم، و بنابر قصورِ طالع هر سال از حصول باین دولت محروم مي مانم." وي فرمود: "چه مانع داري؟" گفت: "مادرم پیر و ضعیف ست، اگر من از و مفارقت جویم، حالِ وي تباه خواهد شد." آن سالکِ مسالکِ حقیقت بر رعایتِ حقوق وي تحسین نمود، و فرمود: "برخیز و همپاي من روان شو که ترا بکعبة الله رسانم." وي براي قدمِ شیخ روان گردید، بعد طي اندکِ مسافت بمکهٔ معظمه رسیدند و بمناسکِ حج قیام نمودند، و هر گاه سه روز منقضي شد، معاودت نمود، و از همان قرار در یک ساعت وي را باز بشهر رسانید.

در فترت فرنگیان درجهٔ شهادت یافته۔ نور الله مضجعه.

(۸۲)

ذکر شیخ محمد مکائي رحمة الله علیه

آن شیرِ بیشهٔ حقیقت، صاحبِ یمن و تصرفات و خداوندِ کرامات و خوارقِ عادات بود، مناقب و محامدِ وي زیاده از حوصلهٔ بیان است. کلامش اجابتِ کلي داشت، هر کرا دعاي خیر کردي، و در بارهٔ او فاتحه خواندي، فلک بکامِ وي گشتي، و بر مراداتِ دیني و دنیوي دست یافتي.

مزارِ فیض آثارش مظهرِ تجلیات و معدنِ فیوضات است. گویند در زمانِ سابق آخر شبها شیري مي آمد، و بدمِ خود

Marfat.com

جاروبِ آستانش مي نمود.

بعضي مردم را اعتقاد آنست که اين آستانه همان شيخ محمد مکائي است که در نيرن کوت، که اکنون به حيدرآباد موسوم است آسوده - نورالله مرقده.

(۸۳)

ذکر حاجی محمد يعقوب عليه الرحمة

وي عارفِ کامل و عالمِ عامل بود، بر شرائع و سنن استقامت کلي داشت، و همواره تخمِ محبت حضرت خيرالبشر عليه الصلواة والسلام در مزرع دل مي کاشت، و بعد اداي فرض و سنن همه وقت بشغلِ صلواة رطب اللسان بود، و خلق را مي فرمود که 'در جميع اوراد و اذکار حضورِ دل شرط است، که بي آن بدرجهٔ اجابت و اصل نشوند، الا صلٰوة که بي حضور شائسته قبول است'.

گويند هر مريضي که بخدمت اکسيرِ خاصيت وي مي رسيد، يکبار صلٰوة مبارک مي خواند، و بر وي مي دميد، درحال شفايافت.

---

(۱) هاڻوڪي حيدرآباد واري هنڌ تي آباد ٿيل شهر جو نالو نيرن ڪوٽ هو. هنوقت محمد مڪائيءَ جي تربت، شهر جي اولهه ۾ ڏکڻ طرف هڪڙي قلعي ۾ موجود آهي. اِهو اشارو انهيءَ تربت ڏانهن آهي.

Marfat.com

(۸۴)

ذکر سید محمود ۱ قدس سره

در "تحفة الکرام" مذکور است که مرقدِ آن عارفِ حق ، و اصلِ مطلق دراصل محسوس نبوده. شخصي از عطاران بناي خانه مي نهاد ، چون زمین را کافتند ، جسد سالم یافتند ، از چگونگیٔ حال آن مظهرِ کمال هرچند سراغي جستند ، گاهي اطلاع دست نداشت. شب آن روز در مرایا معلوم شد که سید محمود از اهل الله است ، از آن باز زیارت گاهِ خاص و عام و سائلانِ درگاهش را فدک بکاء. مخدوم محمد حافظ ساکن ضلع اودهچه۔ زاد بترکاته۔ نقل مي کرد که : "در اوائلِ حال که در بلده باستفادهٔ علوم مواظبت داشتم ، ناگاه بعشقِ مه رويِ مبتلا گشتم، چندان که عنانِ اختیار از کفم بیرون‌شد، زلفِ مطولش سلسلهٔ جنون بر گردنم نهاد، ودوروتسلسلِ عشقش سبق شیدائي یادم بداد. درحاشیهٔ شمسیه عذارش پیوسته نظر مي کردم ودرتفسیرِ بیضاوي جمالش مطالعه سر مي کردم. سخنِ مختصر از تحصیل فوائدِ علمي عاطل ماندم ، و چندان که دلِ دردمندِ خود را پند مي دادم ، از کوچهٔ عشق بر نمي گشت. روزي برهنمونیٔ بخت از برابرِ مزارِ فیض آثارِ وي مي گذشتم ، بخاطر گفتم 'الا ان اولیاء الله لا یموتون' یک بار از روحِ پُر فتوحِ وي مدد خواهم ، باشد که خانهٔ دلم را از شورِ عشق پردازند ، وجانم را از هواي آن غارت گرِ هوش مستغني سازند.

---

(۱) ذ سو "تحفة الکرام" جلد ۳۔ صفحو ۲۴۶.

Marfat.com

برفتم و زیارت کردم ، بقدرتِ الله تعالیٰ همان دم دلِ خود را از عشقِ وی خالی یافتم ."

(۸۵)

ذکر سید ابراهیم علیه الرحمة

وي مجذوب و مستانه وضع بود، در محبت الٰهي بيقرارئ تام داشت . هرکرا فحش گفتي ، زودبر مرادِ خود دست یافتي ، و هرکه را سنگ زدي بلا از سر وي دفع شدي .

منقول است که روزي از راه مي رفت ، جواني را دید که از دور مي آمد ، دست بسنگ انداخت . جوان دریافت ، و بگریخت ، وي عقبِ آن مي دوید ، و مي گفت 'باش تا بلا از سرت بگر دانم.' جوان تیزگام از نظر وي ناپدید شد، گویند : هم در آن روز جوان را مارِ سیاه بگزید ، و رختِ حیات ازین سرا بیرون کشید .

مزار فیض آثارش بر کنارِ کولابِ ملاحان واقع ـ نور الله مرقده .

(۸۶)

ذکر سید عبد الله علیه الرحمة

وي صاحبِ حال و اهلِ کمال بود ، در وادئ توحید و سلوک رتبه عالي داشت ، عمرِ شریفش در تجرد بپایان رسانیده ، مناقب و محامدِ آن بزرگوار بسیار و بیشمار هست . بیمٌن برکات معروف ، و بکراسات و تصرفات موصوف بود .

Marfat.com

مزارِ فیض آثارش برکنارِ کولاب ملاحان معدنِ فیض و عنایت و مخزنِ لطف و هدایت است۔ نورالله مرقده۔

(۸۷)

ذکر سید ابراهیم علیه الرحمة

آن نخل بندِ ریاضِ شهادت ، رنگ بخشِ گلستانِ سیادت ، قدوهٔ احرارِ اجل ، ابرارِ سالکِ مسالک ، معرفتِ ناسک مناسک ، حقیقتِ مظهرِ لطفِ قدیم ، یعني سید ابراهیم قدس سره۔ وي صاحبِ معارف و مناقب بود۔

منقول است که پسري داشت خورد سال ، روزي بعادتِ طفلانه درحینِ نماز بر زانوي وي بنشست ، بیک بار رنگِ درویش متغیر گشت۔ بعد اداي نماز روي بسوي آو کرد ، و گفت "میانِ من و پروردگارِ من حائل شد ، ایّامِ عمرت سپري باد۔" گویند آن پسر را همان ساعت دردِ شکم پیدا شد ، و جان بحق تسلیم نمود۔ بعد ازین واقعه خاطر از جمیع علائق و عوائق برکند ، و در مسجد بنشست ، و همواره سر بمراقبه داشت ، تا شبي از شبها کسي بگمانِ مال وي را بدرجهٔ شهادت رسانید

مزارِ متبرکه اش در کنجِ حویلئ خشتي واقع ۔ نورالله مرقده۔

Marfat.com

(۸۸)

ذکر شیخ حسن علیه الرحمة

آن صاحبِ بصیرت، ملک سیرت، باز یافته خلوتِ لاهوت، محرمِ سراپردهٔ ملکوت، شهسوارِ مضمارِ حقیقت، غواصِ دریای معرفت، مقبول ایزدِ ذوالمنن یعني شیخ حسن علیه الرحمه.

وي صاحبِ مقامات عالیه بود، با حقائق و معارف آگاه مخدوم اسحاق اربعائي علیه الرحمه صحبتِ محققانه داشت، گویند نمازِ فجر هر روز در بیت الله مي خواند.

منقول است که سلطانِ روم را مهمي صعب پیش آمد دستِ تضرع بدامنِ اهل الله آویخت، بجهت کشائشِ کارِ خود از انفاسِ متبرکهٔ ایشان همتي خواست. آن سالکانِ مسلکِ حقیقت چندان که در انحلالِ مشکل وي صرف مقدورِ خود نمودند، از کار فروبستهٔ سلطان گره نکشود و بعجزخود اعتراف کردند، و گفتند شیخ حسن نامي از زمرهٔ اولیاءُ الله در بلدهٔ تته سکونت دارد، مشکلِ تو بتوجه وي آسان گردد. سلطانِ روم یکي از معتمدانِ خود را بطریقِ اختفا بر جناحِ استعجال بجانبِ سند روان ساخت، تادر خدمتِ فائض البرکت وي عرضِ حال نموده چاره کار از آن قدوهٔ احرار باز جوید. هر گاه فرستادهٔ سلطان واردِ بلده گردید، بعد تفحص معلوم نمود که بفاصلهٔ ده روز از دنیا رحلت کرده، بغایت مایوس و نا امید گردید. شب در واقعهٔ خواب آن معرفت نصاب

Marfat.com

اورا بر حصولِ ماسول بشارت داد، و بمعاودت ماسور ساخت، و سلطان را نیز همان شب درعالمِ رویا بر کامیابي مطمئن و متسلي گردانید. گویند آن فرستاده بکمال امیدواري مراجعت نمود، و قبل از ورودِ او ببارگاهِ خلافت سلطان بر خواهش خود دست یافته فائزالمرام شده بود.

(۸۹)

ذکر سید ابراهیم علیه الرحمة

وي در فضل و کمالِ ظاهري سرآمدِ روزگار بود، و در علومِ غریبه نیز دستگاهي داشت. روزي در علمِ جفر بمستقبلِ حالِ خود نظر مي‌کرد، از معرفتِ الٰهي در طالعِ خود نصیب وافي دید. برهنمونئ توفیق طالبِ مرشد گردید، و در خدمت حقائق و معارف آگاه شیخ حسن قدس سره رسیده مدتها ریاضت کشید، و سه بار در اربعین نشست، تا آن که بیمنِ توجهِ مرشد چراغِ معرفت در دلش افروخته شد، و از زمرهٔ اهل‌الله گشت.

مزارِ فیض آثارش برابر مرشد واقع - نورالله مرقده.

(۹۰)

ذکر پیر بودهن علیه الرحمة

وي صاحبِ مقاماتِ علیه و مظهرِ کمالات جلیه بود، گویند: هر توکه ریشي که محاسن گاهِ خود را یک اربعین کامل بر مرقدِ متبرکهٔ وي بساید، ریشِ او از یک سر تا

Marfat.com

سر دیگر درست براید۔

یکي از دوستان این مؤلف توکه ریش بود ، و موي چند بر زنخ داشت ، و در آن حالت بحدِ کهولت رسیده۔ یک بار بقدرتِ اللّٰه تعالیٰ ریش آو گرد و سالم بر آمد ، بحیرت رفتم، و بجهتِ کشفِ این راز دست بدامنش آویختم ، گفت 'از میامنِ برکات آن قبلهٔ حاجات در معرکهٔ مردان سرخرو گشتم۔'

Marfat.com

فصل دويم

در ذكرِ اولياء الله كه در محلهٔ بهائيخان آسوده اند.

(۹۱)

ذكر شيخ موسیٰ لانگاه عليه الرحمة

وي صاحبِ حال و اهل دل بود. در آخرِ عهد مرزا عيسیٰ ترخان در زيِ قلندران از ملتان ببلده آمده بر سرود شغفِ تمام داشتي، علي الخصوص بر مقام پورب حالتي غريب بر وي طاري گشتي، و از خود رفتي، و تا سه روز در استغراق بودي، و بطعام و آب ميل نفرمودي، و در آن حالت هر چه بر زبان گذشتي، بدرجهٔ اجابت موصول گشتي.

گويند: مردم در حين مشكلات قوالان را بخدمتِ آن صاحبِ دل مي بردند، و هرگاه مجلس سرود بمقام پورب گرم مي شد از وي دعا مي خواستند، و بيمن كلام آن مرجعِ انام مشكلاتِ مردم آسان مي شد. مزار فيض آثار وي متصل ديوار قلعه (۱) ارک واقع - نور الله مرقده.

---

(۱) ٺٽي ۾ شاهجهان واري جامع مسجد جي سامهون، ارڪ جو قلعو هو، جنهن ڪي حاڪم جو قلعو به چوندا هئا؛ جتي سرڪاري جايون ٺهيل هيون، سي هنوقت صاف ميدان جي حالت ۾ آهن.

Marfat.com

(۹۲)

ذکر پير شاهي ۱ رحمة الله عليه

آن برگزيدهٔ حق عارفِ مطلق ، شمع ايوانِ معرفت، طراز گريبان حقيقت ، سالکِ مسالکِ عرفان، عارج معارجِ ايقان ، مظهر انوار الٰهي يعني پير شاهي قدس سره.

وي فضل و کمال ظاهري نيز بسيار داشت ، و همواره در محبت الٰهي بيقرار بود ، و رياضاتِ شاقه مي کشيد .

از راوئ ثقه منقول است که بعد ده روز بنان جوي بي ادام روزه افطار مي نمود .

در فطرت فرنگيان بدرجهٔ شهادت رسيده. صاحب کرامات و معدنِ برکات بود .

از کلماتِ اوست که ”راهِ حق دور نيست ، ميان خالق و مخلوق يک قدم راه ست ، هر که از خود گذشت بجانان پيوست.“

(۹۳)

ذکر سيد لطيف شاه عليه الرحمة

وي هفت بار شرفِ حج يافته ، صاحبِ يُمن و کرامات بود. گويند: لکهو شاه پهاپهره که از عمدهٔ تجارانِ بلده بود ،

(۱) هيءُ بزرگ مرزا محمد عيسيٰ ترخان جي زماني ۾ ٿي ۾ آيو . سنه ۹٦۳ ھ ۾ جنهن وقت پورچوگيزن آچي ٺٽي ۾ ڦرلٽ ڪئي، تڏهن آنقتل و غارتگريءَ ۾ شهيد ٿي ويو . ماڪ امان واري چونڪ جي ويجهو، جتي سندس گهر هو، آتي کيس دفن ڪيو ويو .

(”تحفة الڪرام“ جلد ۳، صفحو ۲۳۵)

پسري داشت بغايت خوب روي كه آفتاب از پرتو عذارش خيره ، و ماهتاب از رشكِ جمالش تيره گشتي . آن اهلِ دل را با وي عشق مجازي بهم رسيد ، و بستهٔ محبت اوشد ، باميد ديدار در كوچهٔ دلدار بنشست ، و مقيمِ آستانهٔ وي گشت . هر چند اورا مي راندند از شيوهٔ عاشقي باز نمي آمد ، و باز مي آمد تا آن كه سخن باالسنه افتاد ، و داستانِ عشقش افسانهٔ هر انجمن گرديد . آن تجار از ملامتِ مردم بغايت دل تنگ شد ، او را ببهانه راكبِ كشتي نموده روان گشت . هرگاه بوسطِ دريا رسيدند ، آسيا سنگي بگردنش درآويختند ، و بقعرِ دريا افگندند . بقدرتِ بديع العجائب آن سنگ بسان سفينه بر روي دريا نشست ، و آن ملاح كشتئ توفيق بر آن سنگ جالس گشت ، و همراهِ كشتئ آنها روان گرديد . مردم بگردابِ حيرت فرو رفتند و آن غواص لجهٔ حقيقت را آشناي معرفت يافتند ، تجار سر بقدمِ وي نهاد ، و معذرت خواست ، و اور بشهر باز آورد ، و پسر خود را وسيلهٔ عفوِ جرائم خود ساخته بخدمت وي حاضر گردانيد .

(۹۴)

ذكر پير چهته رحمة الله عليه

وي صاحبِ حال و مظهر كمال بود ، در واديِ مجاهده ، و رياضت قدمي بلند داشت ، و اوقاتِ گران مايهٔ خود را همه وقت صرفِ طاعات و عباداتِ الٰهي مي نمود ، صاحبِ يمن و خداوندِ بركات بود .

Marfat.com

مزارِ متبرکه‌اش متصل حویلیٔ غفران منزلت میر متین الدین (۱) خان واقع - نور الله مرقده.

(۹۵)

ذکر پیر صلاح الدین علیه الرحمة

وي صاحبِ کرامات و خوارقِ عادات بود، در عهد جام فیروز بن جام نظام الدین شیر سواره از هند بدیارِ سند تشریف آورده. جام فیروز قدوم آورا مساوي انگاشته اصلا التفات نکرد، و گفت: "مردم خرس و بوزنه را هم تعلیم مي کنند، و فیل و گوزن را هم بخود رام مي سازند، اگر کسي شیر را مسخر کرد و بدامِ اطاعت کشید بعید نیست." آن بزرگوار از استماعِ این کلمات متغیر شد، و گفت: "زود باشد که خانهٔ دولتِ وي خراب گردد، و رواقِ سلطنت او از پا درافتند." گویند: از آن بعد کارش از نظم درافتاد، و بزودي قصرِ دولتش منهدم گردید. در "مرات العالم" مذکور است که صلاح الدین یکي از خویشانِ جام فیروز دوبار بر وي مسلط گشته متصرفِ مملکت گردید، و کرتِ سیوم مرزا شاه بیگ ارغون از قندهار باین دیار روي نهاد و تمامي ملکِ سند بحوزهٔ تسخیرِ خود درآورد، و جام فیرز بصوبِ گجرات فرار نمود، و سلطنتِ موروثي از دستش بدر رفت.

---

(۱) هن بزرگ جو احوال، "تذکره امیر خاني" (مرتب: سید حسام الدین شاه راشدي) ۾ تفصيل سان ڇاپيل آهي.

Marfat.com

(۹۶)

ذکر گنج شهیدان متصل جامع فرخ

بعد فوتِ مرزا شاه حسن ارغون چون خلفي از و یادگار نماند، ملکِ سند میانِ دو امراي عالیشانِ او تقسیم یافت: از آبِ شور تا هاله کندي به‌میرزا عیسی ترخان، و از سیوستان تا بهکر به‌سلطان محمود خان تعلق پذیرفت. آخر في مابینِ ایشان بنا سازي انجامید، مرزا عیسی بمهم سلطان محمود خان دل نهاد گردید، و لشکري از فرنگیان بکومک خود درخواست. چون آمدن آنها بدیر دراز کشید، پابندِ ورودِ شان نگشته، باستعدادِ شایان ایلغار زد، و قلعه سیوستان بحوزهٔ تسخیر در آورد. درین ضمن فرنگیان از بندر گووه به بندرِ لاهوري در سال نه صد شصت و دو (۹۶۲) هجري روز جمعه بوقتِ نماز ببلده تته وارد شدند و ملک را بي خداوند یافته در کوي و برزن باروت ریخته آتش زدند، و قتلِ موفوره بعمل آوردند، و همچنین در جامع میر فرخ ارغون در آمده انداز دو هزار کس که بسیاري از اولیاء الله در آن میان بودند، بدرجهٔ شهادت رسانیدند.

منقول است که درهمه روز جمعه درصفِ اول شخصي بشخش دیگر که بفاصلهٔ چندقدم نشسته بود، صدا کرد که "نه گفته بودم امروز مهماني است، و ما هردو هم طبق خواهیم بود، بیا بپهلوي من بنشین." آن شخص تبسم نمود، و از آن جا برخاسته بپهلوي آو بنشست. هرگاه فرنگیان در مسجدِ موصوف در آمده تیغ

Marfat.com

خون آشام بفرقِ خاص و عام مي راندند، کارِ آن هر دو شخص بیک ضربِ شمشیر تمام شد، بر هم دیگر افتادند، و از یک طبق ذائقهٔ شهادت یافتد.

اکنون مزار متبرکهٔ این گنج شهدا طرفِ شمالي جامع مذکور واقع، ارباب حاجات را از آن جا نقدِ مراد بکف و تیرِ امید بر هدف.

(۹۷)

ذکر پیر چهته ۱ علیه الرحمه

آن صاحبِ حال، فرخنده خصال، مظهرِ عرفان مصدرِ ایقان، گل‌دستهٔ گلشنِ معرفت، رنگ‌بخشِ ریاضِ حقیقت، صاحبِ توفیق، خداوندِ تحقیق، مجموعهٔ صدق و صفا، ینبوعهٔ پرهیز و تقوی، محرمِ رازِ نهفته یعني پیر چهته قدس‌سره.

وي صاحبِ برکات و صاحبِ کرامات بود. مغفرت نشان قاسم حسن خان نقل مي کرد که در اوائلِ حال که بنا بر وجه معیشت عازمِ هندوستان بودم، یک اربعینِ کامل بزیارتِ وي مداومت داشتم، و از روحِ پُرفتوحِ آو در کارِ خود اعانتي مي‌خواستم. شب چهلم در واقعه خواب‌خود را بمن بازنمود، و فرمود "رفتنِ تو مبارک است، زود بکامِ دل فائز شوي. اما در اثنای راه بمَرضي سخت مبتلا گردي، زنهار از دستِ کسی دوا نخوري که یکي از همراهانِ تو در ادویه زهرِ تعبیه خواهد نمود." بعد چند روز که تدارکِ سفر دیده روان گشتم، صورتِ آن خواب را همه

(۱) چتو.

Marfat.com

وقت نصب العين داشته در کار خود اندیشناک بودم، تا آن که در اثنای راه بمرض ذات الجنب مبتلا گشتم. یکی از همرهان که محل اعتماد بود، بکمال دل سوزی متوجه معالجه شد، واجزای چند را کوفته و بهم آمیخته ترتیب لعوق داد، و بعد نماز عشا پیش آورد. من که نبض شناس این معاملت بودم، آن لعوق را از وی گرفته پیش خود نهادم. صبح پگاه نظر تعمق و تحقیق در وی گماشتم، بعد تفتیش معلوم شد که سم الفار در وی تعبیه بود، طرفه تر این که بمجرد کشف این راز از آن مرض نجات یافتم، بر سلامت حال سجدهٔ شکر بجا آودم، و بعد ورود به شاهجهان آباد کارها بر وفق خواهش میسر گردید.

Marfat.com

فصل سیوم

در ذکر اولیاء الله که در محله سهتیه آسوده اند

(۹۸)

ذکر شاه غیب و شاه کمال قدس سرهما

آن دو گوهر درج سیادت و آن دو اختر برج حقیقت، آن دو گل دستهٔ گلشن عرفان، آن دو شمع شبستان ایقان، محرمان سرا پردهٔ ملکوت، بازیافتگان خلوت لاهوت، کاملان صاحب حال یعني شاه غیب و شاه کمال علیهما الرحمه.

آن هر دو بزرگوار برادر اعیاني بودند، و در وادیٔ توحید و سلوک رتبهٔ عالي داشتند.

گویند: شاه غیب مجذوب و مستانه وضع بود، بعضي اوقات بجسم ظاهرئ خود از میان مردم ناپدید مي گشت، بنابر آن باین لقب شهرت یافت، و نام وي در اصل سید جمال بود. منقول است که روزي با رفقا جانب مکلي مي رفت، در اثناي راه از نظر ایشان ناپدید شد، بعد از زماني او را باز دیدند، و پرسیدند: "کجا بودي؟" گفت: "بر آسمان دیگر دنیا رفته بودم، مي‌خواستم که بر آسماني پرایم. بیک بار حقوق رفاقت ملحوظ شد، خود را باز نزد شما رسانیدم."

و شاه کمال بر جادهٔ شریعت مستیقم بود، صورت حال بپیرایهٔ صلاح و تقویٰ مطرز داشت.

Marfat.com

هر دو بزرگوار مجرد و حصور زندگاني نمودند، و صاحبِ کرامات و خوارق عادات بودند.

(۹۹)

ذکر سید ابراهیم علیه الرحمة

آن بزگوار اجلِ ابرار، و اکملِ احرار بود. در فترتِ فرنگیان درجهٔ شهادت یافته، عمر عزیز در تجرد بپایان رسانید. از مزارِ فیض آثارش هردم خورشید عنایت تابان و اشعهٔ لطف درخشان، سائلانِ درگاهش لآلي امید بخروار برند، و هیچ گاه نروند.

مرقدِ پر انوار وي در جوارِ مجلدان واقع.

(۱۰۰)

ذکر شاه گرگنج[1] قدس سره

آن شیر بیشهٔ حقیقت وضع قلندرانه داشت، مجذوب بود. غفران پناه رضوان آرام گاه سید احمد شیرازي بسیار بخدمتش رسیدي، او را بتولدِ قطب الاقطاب سید مراد قدس سره العزیز قبلاً خبر داده بود.

منقول است که هرگاه سید احمد بخدمت وي تشریف بردي، در غایتِ انکسار بتواضع او قیام نمودي، و هرگاه گوهر نطفهٔ حضرت قطب زمان بصدف رحم منتقل گردید، بتعظیم وي بر نخاستي و گفتي: "تواضعِ من بجانبِ قطبِ وقت بوده." او

(۱) ڈسو " تحفة الکرام " جلد ۳، صفحو ۲۴۶

Marfat.com

آخرِ ايام در اثناي سياحت شهادت يافت، سرِ خود را از آن‌جا دردستِ خويش گرفته بمدفن گاه رسيد.

گويند: آخر شب ها شيري مي آمد، و بدُم خود جاروب آستانش مي نمود. حقائق آگاه مهربان فقير كه از خدمتِ وي نظر فيض يافته، بدرجهٔ ولايت رسيد. طرفِ پائينِ فيض آثارش مدفون است - نورالله مرقد هما.

(۱۰۱)

ذكر پير كهتوريه ۱ عليه الرحمة

وي صاحبِ جمال و اهلِ كمال بود. گويند: در فترت فرنگيان دو زخمِ كاري، يكي بر دوش و يكي بر ابروي آو رسيده بود كه بدان شهادت يافته.

از راوئ ثقه منقول است كه قبرش بمروردِ هور اندراس يافته بود، بعد صد سال هرگاه آن زمين را كافتند، جسدِ وي سالم يافتند وخون از هر دو زخمش هم چنان جاري بود.

مزارِ فمض آثارش متصل خانهٔ مفتيان واقع - نورالله تعاليٰ مرقده.

(۱۰۲)

ذكر سيد ابراهيم ۲ عليه الرحمة

در "تحفة الكرام" مذكور است كه وي از نبائر

---

(۱) كتوريو.

(۲) هن بزرگ جو تذكرو، "تحفة الكرام" - جلد ۳، صفحي ۲۴۹ پر ڏسو گهرجي.

Marfat.com

مخدوم راجو قتال است ـ قدس سره. پدرش از میراثِ آبا کاسه چوبین داشت؛ هر گاه آن را از طعام پُر مي کردند، هزاران مردم بحدِ شبع از آن تناول مي‌نمودند، و کاسه خالي نمي‌شد. چون رحلت نمود، خدام آن کاسه را بخدمتِ وي بردند، آن‌را بشکست، و فرمود: "ازین کاسه غیر از شهرت‌چه حاصل؟"

صاحبِ کرامات و خوارقِ عادات بود. مزارِ فیض آثارش درجوارِ کشمشیان واقع، سائلانِ جناب او را هردم مراد حاصل و فضل الٰهي شامل ـ نورالله مرقده.

(۱۰۳)

ذکر پیر کهتوریه رحمة الله علیه

آن امامِ صومعه ریاضت، سرمستِ رحیقِ شهادت، موحد حق شناس، محققِ معرفتِ شناس، مصباحِ مشکواة عرفان، غواصِ دریاي ایقان، محرمِ اسرارِ الٰهیه، یعني پیر کهتوریه علیه الرحمة. وي اوقاتِ خودرا همواره صرفِ ریاضت و مجاهدت مي نمود، صاحبِ برکات و مستجاب الدعوات بود.

منقول است که سوار جمل هزاري یکي از چاکرانِ نواب شریف‌الملک درجوارِ وي سکونت داشت، پیوسته آن بزرگ را مي رنجانید، و اذیت مي رسانید. چون بي اعتدالیٔ او از حد گذشت، عریضهٔ احوال بخدمت نواب فرستاد. نواب مغرور قدم از جادهٔ عدالت و انصاف باز داشته، اصلا بداد رسي متوجه نشد. سوار جمل بعد ادراکِ این حقیقت صندوقِ سینه را از

Marfat.com

کینه پر ساخته بیشتر از بیشتر در ایذاء کوشید. آن بزرگوار از غیرت بجوشید و گفت: "روزي باشد که نواب‌را بدار کشند، وسوار جمل‌را زنده در چاه کنند." گویند: بعد انقضاي دوماه شاهزاده شاهجهان از پدر بزرگوار خود رنجیده ببلدهٔ تته شرف نزول فرمود. نواب شریف الملک بنابر شقاوتِ ازلي ابواب تمرد بر روي روزگار خود کشوده، دروازه هاي قلعه ارک فروبست، وعلم عناد افراخته، توب هاي مقابل‌سرا پردهٔ شاهزاده سرداد. شاهزاده‌والا تبار گوشمالِ آن بدسگال را حواله بوقتِ دیگر نموده، بغایت خشمگین و غضب آگین مراجعت فرمود، و بمساعدتِ بخت بلند، و نیروي طالعِ ارجمند عنقریب بر معارجِ سلطنت عروج نمود، و اورنگ خلافت را بعزِ وجود فائض الجود خود شکوهِ تختِ سلیماني بخشید. چون در حینِ عبور از دریاي تته سوارِ جمل مطابق ایماي نواب شریف‌الملک از چپ وراست تاخته، دو نفر کنیز را در سلقِ تفنگ شهید ساخته بود. بمجرد جلوس میمنت مانوس اول حکمي که بر زبان بادشاه ظل الله جاري شد، در بابِ گرفتاري شریف الملک و سوار جمل بود. بعد از آن که هر دو ناهنجار را به پیشگاهِ عدالت حاضر ساختند، مطابق حکم قهرماني شریف الملک را بدار و سوارِ جمل را زنده در چاه کردند.

"در آخرِ عهد آن بادشاه دین پناه کسي بگمانِ مال آن صاحبِ حال را در نصفِ شب بدرجهٔ شهادت رسانید."

مزارِ فیض آثارش وي در جوارِ کشمشیان واقع- نورالله مرقده.

Marfat.com

(۱۰۴)

ذکر پیر لاکهه [1] علیه الرحمة

وي صاحبِ کرامات و خوارقِ عادات بود، در وادیِ شوق و محبت بیقراریٔ تام داشت. مجرد حصورمي گذرانید، آخرِ عمر در گوشهٔ خلوت و کنجِ عزلت غرقِ بحرِ استغراق مي بود.

گویند: هر که از اهلِ حاجت بخدمتِ وي مي رفت، در اثناي راه مکرر از تفاؤلِ نیک بشارت مي یافت، و دلش بر حصولِ مدعا گواهي مي داد، و بعد از آن که بخدمتِ آن بزرگوار مي رسید، از تبسمِ وي که دلیل بر تمشیتِ مرام بودي، بکمال امیدواري مراجعت مي نمود، و زود بکام دل فائز مي گشت.

منقول است که شخصي دختري داشت بحدِ جواني رسیده، مردم از هر طرف بخواستگاریٔ آو برخاستند. وي از سرِ تهي دستي هم کدام را اجابت نمي کرد، زنانِ قوم و قبیله زبان بطعن بر کشادند، مگر هواي مصاهرتِ سلاطینِ روزگار در سر دارد که دست رو بر سینهٔ ابناي جنس مي گذارد. بیچاره در کارِ خود حیران ماند، و چندان که بقرض و وام از مردم اعانتي مي جست، مروت را مفقود الاثر مي یافت. سخت در ورطهٔ حیرت فرو رفت، بمزارِ فیض آثار، آن قدوهٔ ابرار التجا آورد، و بجهتِ کشائشِ کار فروبسته خود مسئلت مي داشت. شبي در خواب دید که آن بزرگوار پارچهٔ کاغذ

(۱) لاکو.

Marfat.com

بدستِ وي داد، و فرمود: "پانصد روپیه تنخواه کرده ایم، آن را برگیر، و بمصرفِ خود برسان." چون از خواب بیدار شد، بر حصولِ مامول امیدوار گشت. گویند: آن روز باران بارید، و دیوارِ کهنهٔ او در افتاد، و دیگچهٔ مسي از آن جا ظاهر گردید، برداشت و سرش برکشاد، پانصد روپیه بي کم و زیاده از وي برآمد.

(۱۰۵)

ذکر سید ابابکر قدس سره

آن مستِ جام شهادت، گل دستهٔ سیادت، مظهرِ انوارِ الٰهي، موردِ تجلیات نامتناهي، شمعِ شبستانِ وحدت، مهرِ سپهرِ معرفت، خداوندِ مناقب، صاحبِ فخر یعني سید ابابکر علیه الرحمة. وي قُدوهٔ اولیاي عظام، و زبدهٔ اصفیاي کرام بود، عجیب حالي و غریب استغراقي داشت. در فترت فرنگیان درجهٔ شهادت یافته.

گویند: قبل از ورودِ فرنگیان مردم را ازین حادثه آگاه ساخته و هم از شهادتِ خود خبر داده بود.

منقول است که قبل از شهادت سه روز به طعام و آب میل نفرمود، و از مقولاتِ دنیوي حرفي بر زبان نراند، و بذکرِ جلي مواظبت داشت. هرگاه بتیغِ جفاي آن ستمگاران سرش از تن جدا افتاد، تا دیري زبان او باسم ذاتي گویا بود.

Marfat.com

(۱۰۶)

ذکر سید ابراهیم عليه الرحمة

آن سالارِ قوافلِ احرار، صدر نشینِ محافلِ ابرار، گل‌دستهٔ گلشنِ عرفان ، شمع شبستانِ ایقان ، واقفِ اسرارِ لاهوتي ، مطلع انوارِ ملکوتي، دوحهٔ شجرهٔ اصطفا ، درّهٔ لجهٔ ارتضا ، مهبطِ انوارِ قدیم یعني سید ابراهیم قدس سره ۔

وي در زمانِ خود اجلِ مشائخ و اقدم اولیاء بود ، في مابین آن بزرگوار حقایق و معارف آگاه شاه گرگنج علیه الرحمه صحبتِ عارفانه انعقاد مي یافت و مقالاتِ موحدانه مذکور مي شد ۔ در وادئ تجرید و تفرید قدمي بلند داشت ، هرکه از صدق ارادت بذیلِ عنایت وي نشست نمودي، هر آئینه بر مقصودِ صافي الضمیر کامیاب گشتي، و بر مرادِ خود دست یافتي ۔

معدنِ برکات ، و مخزن کرامات بود ، شمایلِ رضیه و خصایل مرضیه وي زیاده از آن ست که بشرح و بیان درآید ۔

منقول است که حضرت قطب الاقطاب سیدمراد شیرازيقدس سره العزیز هرگاه روز یکشنبه بزیارت پیر البه علیه الرحمه تشریف بردي، اول زیارت مرقد وي کردي۔ فرمودي : "عجب مردي است که از بالیدگئ عرفان در جامهٔ خود نمي گنجد۔"

مرقد پُر انوارش در شارعِ عام واقع ـ نور الله سرقده ۔

Marfat.com

فصل چهارم

ذکر اولیاء اللّٰه که در محله مغل واره آسوده اند

(۱۰۷)

ذکر شاه شمس علیه الرحمة

آن خورشیدِ اوجِ ولایت ، منیرِ بُرجِ کرامت ، معدنِ عوارف ، مخزنِ معارف ، حقیقت ماب ، معرفت نصاب ، باریافته خلوتِ قدس یمني شمس علیه الرحمة • وي خداوندِ مناقبِ علیه ، و کراماتِ جلیه بود ، با حقائق و معارف آگاه شاه گرگنج علیه الرحمة صحبتِ محققانه داشت • وي میفرمود که " این شمس از شمس تبریزي یک قدم بلند است•" بوضع لا اوبالیانه بسر مي برد ، و از جوشِ محبت و گرمیٔ شوق در یک جا آرام نداشت ، و همواره بیقرار مي بود ، و گاهِ وقت اورا جذبهٔ شدید روي مي نمود ، و در آن حال اسرارِ عجیبه و کرامات غریبه از وي ظهور مي یافت •

مزارِ فیض آثارش در جوارِ شاه گرگنج واقع - نور اللّٰه تعالیٰ مرقده •

Marfat.com

(۱۰۸)

ذکر سید ورایه علیه الرحمة

از زمرهٔ اولیاء الله بود، هموارهٔ خود را از نظرِ خلق مختفي مي داشت، و مجرد و حصور در گوشهٔ عزلت مي گذرانید.

مزارِ فیض آثارش متصلِ مسجدِ غفران پناه (۱) قاضي واقع، زیارتِ وي در حین مهمات و مشکلات متکفل کشائش و انشراح است. نور الله مرقده.

(۱۰۹)

ذکر پیر بودله علیه الرحمة

وي صاحبِ حال و اهلِ دل بود، و بغایت خلیق و کریم الطبع بود.

منقول است که شبي آن بزرگوار از دور مي‌دید، که خري مرده در مزبله افتاده، و زني گوشت ازو بریده در آوند میکند. آهسته نزدیک وي رفت، و گفت: "چه حال است که بلحمِ مردار دلت مائل شده؟" آن زن بگریست و گفت: "شوهرِ من از مدتي بر بستر رنجوري افتاده، من بقدرِ طاقت خود هر روز از وجه زیستن مقداري نفع مي کردم، و قوت اطفال مي‌نمودم.

---

(۱) اهو اشارو گهٽو ڪري قاضي محمد اچ واري ڏانهن آهي، جو شاه حسن ارغون جي زماني ۾، قاضي سيد الله شيرازيءَ کان پوءِ قاضي القضات مقرر ٿيو هو. سندس مسجد اڃان تائين قاضين جي پاڙي ۾ موجود آهي.

Marfat.com

از دیروز مرا هم تپ گرفته و دستِ من از کار فرومانده، فرزندانم ازگرسنگي سرحدِ هلاکت رسیده اند، ناگزیر بوسیلهٔ این مردار امشب جان بر توانیم شد." آن عارف آگاه را دل بدرد آمد، بر حال تباه وي رحمت آورد، و گفت: "این گوشت مردار را همین جا واگذار و بخانهٔ خود برو که جمیع اسباب بر وفق خواهش از عالمِ غیب پدید آید." آن زن بخانهٔ خود رفت، بعد اندک زماني کسي حلقه درش فرو کوفت، و دو طبق طعام بغایت لذیذ و پر میوه بدست وي داد. آن جماعه گرسنه بحد شبع از آن تناول نمودند، و شکرِ الٰهي بجا آوردند. آن هر دو همان شب صحت یافتند و بعد از چند روز شوهرِ او را در سرکارِ حاکم شغلي بهم رسید، مصاحب مکنت و ثروت گردید.

(۱۱۰)

ذکر سید هریه علیه الرحمة

گویند: وي بصدق ارادت خدمت حقائق ومعارف آگاه پیر بودله قدس سره بسیار کردي، تا آن که روزي بوي مهربان شد، و فرمود: "دین مي خواهي یا دنیا؟" آن سعادت مند ازلي گفت: "دنیا در معرضِ فنا و زوال است، مرا آن ده که هم در دنیا و هم در عقبیٰ بکار آید." وي بنظرِ رحمت در وي نگریست، همان دم بدرجهٔ ولایت رسید، و بدیدهٔ تحقیق انوارِ تجلیات الٰهي در مراتِ ضمیرِ خود مشاهده نمود.

مرقدِ وي برابر مزارِ فیض آثار پیر بودله واقع. نورالله مرقده.

Marfat.com

(۱۱۱)

ذکر سید بایزید قدس سره

آن محققِ کامل، موحد اهلِ دل، سالکِ مسالکِ تجرید، فارسِ عرصهٔ تفرید، یعني سید بایزید رحمة الله علیه، وي در لباسِ قلندرانه بسر مي برد.

منقول است که در عهد وي اثرِ وبا پدید آمد. هر روز خلقي کثیر پا از دائره حیات بیرون مي نهادند، و رختِ هستي ازین سراي سپنجي بدر مي بردند، در هر خانه فرشِ تعزیت ممهد، و در هر کاشانه حلقه ماتم منعقد. در آن آیام یکي از ارادات مندانِ او بر بسترِ رنجوري پهلو نهاد، و یقین داشت که دورانِ عمر بپایان رسید، و پیمانهٔ حیات لبریز گردید، هول زده و اندوهناک بخدمتِ وي بشتافت، و خاموش بنشست. اتفاقاً چشمش بهم پیوست و خوابش در ربود، در عالمِ رویا دید که جمعي سپاه ترکش بند تیر و کمان در دست بچا بکئ تمام در هر کوچه و برزن مي شتابند، و هرکرا مي بینند، بتیرِ خارا شگاف مي دوزند. از معاینهٔ این حالت خواست که بکنجي متواري گردد، که ناگاه نظر یکي از آنها بر وي افتاد. اورا آماج گاه ساخته، تیر را بسرعت راست کرد، و کمان را کشیدن گرفت، یکي دیگر از آن تیر اندازان بانگ بروي زد، و گفت: 'زنهار اورا نزني، و خود را در بلا نیفگني، که وي از خدامِ سید بایزید است'. آن جوان تیر از کمان فرو آورد، و متعرض وي نشد. بعد واقعهٔ خواب چشمش بیدار

Marfat.com

شد، سید تبسم نمود، و فرمود: "اکنون خاطرِ خود جمع دار که از سهم وبا ترا آسیبی نخواهد رسید." گویند: آن شخص بخانهٔ خود رفت و همان روز صحت یافت.

(۱۱۲)
ذکر سید اسماعیل علیه الرحمة

وي صاحبِ حال و اهلِ کمال بود، برکاتِ وافره و کراماتِ متکاثره داشت، مناقب و محامدِ او زائد البیان است. هر که از صدقِ نیت و رسوخِ عقیدت روزي چند بزیارت سرمایهٔ تجارت وي مداومت نماید، بهر مرادي که خاطرِ او متعلق باشد، با احسن وجه رخ نما گردد. نورالله مرقده.

(۱۱۳)
ذکر پیر غیب علیه الرحمة

نام وي در اصل دیگر بوده، درعهدِ دولت ترخانیه بزئ قلندران از هندوستان آمده، صاحبِ کرامات و تصرفات بود.

منقول است که آن بزرگوار اطفال را بغایت عزیز مي داشت، و با وصفِ آن که وي را مي رنجانیدند و مي زدند، و ببازیچه بر سر و گردن او مي نشستند، و موي سرش مي کندند، اصلا متغیر نمي شد، و خاموش مي بود. از آن جا که صغرسن مقتضئ هوش و تمیز نیست. روزي اطفال بر وي زور آوردند، گفتند: "تو درین زمین غرق شو که ما تماشا ببینیم." وي تبسم مي نمود، و آنها مبالغه از حد مي گذرانیدند

Marfat.com

و سي زدند. بیک بار گفت: "الله اکبر!" و بر زمین فرو رفت، و دیگر بیرون نیامد، از آن باز باین اسم موسوم گشت - نورالله مرقده."

(۱۱۴)

ذکر گنج شهیدان ، بازار امیر بیگ

چنانچه بسبق ذکر یافت، در عهدِ مرزا عیسی ترخان لشکري از فرنگیان روزِ جمعه بوقت نماز دریا در آمده، دادِ سفاکي و بیباکي دادند، و پنجهٔ خود را از خونِ تظلم و بیداد رنگین ساختند، و دقیقه از خون ریزي فرو نگذاشتند، و هم در مسجد واقع بازار امیر بیگ در آمده زیاده بر دو صد کس که درمیان شان ابرار و احرار بودند، بدرجهٔ شهادت فائز ساختند.

پوشیده نماند که گنج شهیدان واقع بازارِ امیر بیگ دوجا آسوده اند، آنهاي که در مسجدِ مذکور شهادت رسیدند، متصل دیوارِ جنوبئ آن مسجد مدفون اند، و قریب دوصد کس از مسلمین و صالحین که در رستهٔ بازار شهادت یافتند علحده درجوارِ این گنج شهیدان آسوده اند.

از رواتِ ثقات منقول است که زیارتِ ایشان در حین مشکلات اضطرار و پریشاني را بفرح و شادماني بدل گردانند، و ناکامان را بکامِ دل رسانند - نور الله مضجعهم.

---

(۱) ذ-و " تحفة الکرام " جلد ۳، صفحو ٦٧ .

Marfat.com

(۱۱۵)

ذکر سید ورو شیرازی علیه الرحمة

وی صاحبِ حال و اهلِ کمال بود، تمام روز در حالت استغراق خاموش نشستی، و بعد نمازِ عشا بمکلی رفتی، و هنگام صبح شهر باز گشتی. عمر خود را در تجرد بپایان رسانید، صاحب یمن و سیف زبان بود.

حقائق و معارف آگاه سید سومار که از وی نظرِ فیض یافته بدرجهٔ تحقیق رسید، برابر مزارش آسوده، و عرفان ماب سید حسین که صاحبِ کمال و مسافرِ هندی بود نیز برابر وی مدفون است. نور الله مرقده.

Marfat.com

فصل پنجم

در ذکر اولیاء الله تعالیٰ که در محله اگر [1] آسوده اند

(۱۱٦)

ذکر سید محمد قادري رحمة الله علیه

آن شمع شبستانِ کرامت، خلاصهٔ خاندانِ سیادت، مرکزِ دائرهٔ عرفان، کلیدِ خزاینِ رحمان، سالکِ مسالکِ سروري یعني سید محمد قادري. وي از اولادِ کرام حضرت غوث الثقلین قدس سره العزیز است، صاحبِ کرامات و مظهرِ تجلیات بود.

گویند: یکي از خدامِ آن قدوهٔ انام، جیه نام گاه گاهي طشتِ جغرات بخدمتِ وي نذر آوردي. روزي از قرارِ معهود طشتي بخدمتش مي‌برد، در اثناي را یکي از چاکران نواب حفظ‌الله خان [2] آن جغرات را بقمیت از وي بخواست،

---

(۱) هيءَ پاڙو اڄان تائين موجود آهي.

(۲) نواب حفظ الله خان ولد سعد الله خان، شاه جهان جو وزير هو. سنه ۱۱۰۳ هه ۾ ٺٽي جو حاڪم مقرر ٿي آيو، ۽ سنه ۱۱۱۲ هه ۾ سيوهڻ ۾ وفات ڪيائين. مير غلام علي آزاد بلگرامي، "يد بيضا" ۾ سندس وفات جي تاريخ قرآن جي هيٺين تاريخن مان ڪڍي آهي.

"فلهم جنات الماوي نزلا بما کانوا يعملون."

(ڏسو "تحفة الڪرام" جلد ۳، صفحو ۹۸.)

Marfat.com

گفت: "فروختني نيست، نذري است بخدمتِ مرشد خود مي‌برم." آن كور باطن لفظِ شنيع نسبت به‌آن جناب بر زبان راند. وي را عنان اختيار از دست برفت، طشت را از سر فرود آورد، و بيک ضربِ شمشير اورا بخاک برابر ساخت، و خود بخدمتِ پير شتافت. آن بزرگوار بعد اطلاع اين ماجرا وي را سرزنش فرمود، و گفت: "هر چند غلطِ عظيم كردي، و برخلافِ رضاي ما بعمل آوردي، اما چون كار از دست رفت، و شدني شد، حالا انديشه مدار، كه بهيچ وجه ترا گزندي نخواهد رسيد."

گويند: نواب را چون حقيقتِ حال معلوم شد، كسان را تعين كرد، تا بازوي جيه را بسته آرند. هر گاه آنها بفاصلهٔ يک تير پرتاب رسيدند، بقدرت الله تعاليٰ پا يهاي ايشان بيحس و حركت گرديد، و از رفتار عاطل ماندند. چگونگئ حال بسمع شريف نواب رسانيدند. وي تبسم كرد و اين معني را بر پاسدارئ آن طرف محمول دانسته كسان ديگر فرستاده. آنها نيز همان جا رسيده قدمي فراتر از آن نتوانست برداشت نواب تصديقِ اين معني نكرده مقربانِ بساط دولت را پيهم روانه مي ساخت. هر همه بدان مقام مي رسيدند، و همان حال معاينه مي نمودند، بعد ثبوتِ اين حقيقت و تيقنِ اين كيفيت نواب از سر خونِ او درگشت و برسمِ ارادت نذري بخدمت سيد فرستاد. منقول است كه آن بزرگوار بعد اين ماجرا فرمود: "حالا شهرت آفاق شديم، بودن ما صلاح نيست." و عنقريب بروضهٔ رضوان خراميد.

Marfat.com

نقل است که روزي بخانهٔ عجوزه که ارادت مند وي بود، مهمان شد. وقتِ شام مادهٔ گاوِ آن ضعيفه از چراگاه باز آمد، سيد را گفت: "امروز شما بدستِ خود ازين ماده گاؤ شير بدوشيد." سيد قبول کرد، و شيري دوشيد، چندان که آن عجوزه در سر انجام ظروفِ مطلوبه، شير عاجز ماند، و فرياد برآورد که "بس کن!" حقائق و معارف آگاه سيد شاه نواز برادرزاده اش که عارف اهلِ دل بود، برابر وي آسوده - نور الله مرقدهما.

(۱۱۷)

ذکر پير بدر [۱] عليه الرحمة

آن خداوندِ خصائلِ رضيّه، صاحبِ اوصافِ مرضيّه روزها ببيابان رفتي، و رياضتِ شاقه کشيدي، و شبها درجاي که اکنون مدفون است بعبادت مشغول گشتي.

منقول است که روزي از بيابان برگشته، در اثناي راه شخصي را ديد که بوجعِ شکم زار مي‌ناليد، و راه رفتن نمي‌توانست. اشارت کرد که "خاک از زمين بردار، و بمال!" آن شخص کفِ خاک از زمين برگرفت، و بر شکم ماليد. خاک ماليدن همان بود، و صحت يافتن همان.

(۱۱۸)

ذکر گنج شهيدان

چنانچ مذکور شد، در عهدِ مرزا عيسیٰ ترخان، فرنگيان

(۱) ذ-و "تحفة الکرام" - جلد ۳، صفحو ۲۴۵.

Marfat.com

وارد بلده و در مسجدي که طرفِ شرقي محله اگر واقع بود، روزِ جمعه هنگامِ نماز درآمده زياده بر دوصد کس که درميان شان بسيار اهل پرهيز و تقوی و صاحبِ صدق و صفا بودند، بدرجهٔ شهادت رسانيدند.

اهلِ حاجات ازين بمطالبِ خود واصل، ومراد شان ازين جا حاصل - نور الله مضجعهم.

(۱۱۹)

ذکر حاجي مؤذن رحمة الله عليه

آن ملک سيرت، خداوندِ معرفت اکثر بمراقبه بودي، و بتلاوتِ کلام الله اشتغال داشتي. گويند: درحينِ تلاوت از خود رفتي و گونه بشرهٔ وي تغير پذيرفتي، و اشک از چشمانش روان گشتي. ارباب حاجات هر مشکلي بخدمتش مي بردند، بيمنِ انفاسِ متبرکهٔ آو آسان مي شد. اکنون نيز طوائفِ انام براي انجاح مرام خود بمرقدِ وي سائل شوند، و بکام دل باز روند- نور الله مرقده.

Marfat.com

فصل ششم

در ذکر اولیاء الله که در محله تندسر آسوده اند

(۱۲۰)

ذکر حضرت یتیم مردان المعروف به اتی مردان رحمة الله علیه

آن عارفِ حق، مجذوب مطلق، غضنفرِ بیشهٔ حقیقت، غواصِ بحرِ معرفت، شاربِ رحیقِ تحقیق، غریقِ لجهٔ توفیق، عارفِ یزدان، یعني یتیم مردان. وي صاحبِ کرامات، و خداوندِ تصرفات بود. از هند باین دیار تشریف آورده، در خرقهٔ درویشي شکوهِ سلطاني داشت.

منقول است که غفران پناه، رضوان آرام گاه سید محمد شجاع المعروف به ناتهن شاه سجاده نشینِ حضرت قطب الاقطاب سید شاه مراد قدس سره اکثر اوقات بزیارتِ وي تبرک جستي، و گفتي:

"اتي مردان بحقِ شاهِ مردان
مرا محتاجِ نامردان مگردان."

مزار فیض آثارش کام رواي حاجت مندان، و گره کشاي کار فرو بستگان است. نور الله مرقده.

Marfat.com

(۱۲۱)

ذکر مخدّرات ابدالیه علیهنّ الرحمة

منقول است که آن قدسي نهادان، عصمت قباب و آن پاک دامنانِ عفت نقاب هر سه خواهرِ حقیقي بودند، و رتبهٔ ابدالي داشتند. همواره اوقات گران مایهٔ خود را صرفِ عبادت الٰهي نموده، از شهرتِ خلق باختفا مي گذرانیدند. ایشان را بجنابِ احدیت عزّ اسمه منزلتي رفیع، و مرتبتي منیع بود، هرچه بر زبان خود مي راندند موقع قبول مي یافت.

مزاراتِ آن هر سه کامله متصل هم واقع. گویند: اگر کسي را مشکلي واقع شود، از صدقِ نیت بزیارتِ آن مریم صفتان بشتابد، و هفت‌بار سورة یٰسین خوانده ثوابِ آن را بروح ایشان بفرستد، حاجتِ او روا گردد. نور الله تعالیٰ مرقدهن.

(۱۲۲)

ذکر سید چهوته ۱ و میان چهته ۲ قدس سرهما

آن نیّرین بُرجِ معرفت، و آن گوهرینِ درجِ کرامت صاحبِ حال و اهلِ کمال بودند، و همواره باهم‌صحبت محققان مي داشتند، و از گلشنِ توحید گلهاي‌معارف مي چیدند. زیارت ایشان برآرندهٔ حاجات‌ودافعِ بلیات است. گویند: میان چهته نظر فیض از خدمت سید چهوته یافته، بمعارف عرفان عروج نمود، و مرید او است.

مزاراتِ آن بزرگواران در جوارِ مخدراتِ ابدالیه واقع. نور الله تعالیٰ مرقدهما.

(۱) چہو. (۲) چتو.

Marfat.com

(۱۲۳)

ذکر سید ابراهیم علیه الرحمة

آن شیر بیشهٔ لاهوت، در جناب حضرت صمدیت بغایت قربِ منزلت داشت، و صاحبِ حالات و خوارقِ عادات بود.

منقول است که شخصي از وي نصیحتي خواست، فرمود: "همه وقت پاسبانِ حالِ خود باش، و از گذشته و آینده یاد مکن."

مزارِ فیضِ آثارش در جوار حقائق و معارف آگاهان سید چهوته و میان چهته واقع - نور الله مرقده.

(۱۲۴)

ذکر سید برهان علیه الرحمة

وي خداوندِ مناقبِ علیّه و کراماتِ جلیّه بود. زبانِ قلم در بیان اوصافِ جمیله و محامدِ جزیله او گنگ و لال است.

گویند: اجابتِ کلام بحدي داشت، که هر سخني را که بي اراده گفتي، درجهٔ قبولیت یافتي، بنابر آن او لاً حرف را بخاطر مي سنجید، بعده بر زبان مي آورد.

مزار فیض آثارش در جوارِ سید ابراهیم علیه الرحمة واقع، شفا بخشِ معلولان و دافعِ آلامِ دردمندان- نور الله مرقده.

(۱۲۵)

ذکر حاجي سلیمان علیه الرحمة

وي در علمِ فقه وحدیث بهرهٔ وافي داشت، و صاحبِ حال

Marfat.com

و اهلِ دل بود که نوبتي بعارضهٔ صعب مبتلا گشت، و بسرحد نزع رسيد. مردم بسامان غسل و کفن درافتادند، وي بيک بار زبان کشاد، و گفت: "چرا تصديع بيهوده مي‌کشيد، منم تا شرف زيارت حرمين شريفين درنيابم، مرغ روح را از آشيانهٔ جسم بود، پريدن نه دهم." گويند: بعد از چند روز شفايافت و بصوب حرمين شريفين - زاد هما الله - تعظيماً و تکريماً بشتافت، و شرفِ زيارت حاصل نمود. بعد ورود بلده بفاصله سه‌روز از دنيا رحلت فرمود. مرقد متبرکهٔ وي در مسجدي واقع- نور الله مرقده.

(۱۲۶)

ذکر بي بي راني عليها الرحمة

آن وليّهٔ عصر، کاملهٔ دهر از زمرهٔ اصحابِ عرفان بود. هيچ کدام بر حقيقتِ حالِ وي اطلاع نداشت، تا آن که‌يکي از همسايه‌هاي او بمرضِ صعب مبتلا گشت، بنابر سبقتِ ارادت بخدمت حقائق و معارف آگاه بهاوالدين ۱ فقير گودريه بشتافت، و حالِ خود را بازنمود، و از انفاسِ عيسوئ آو نوش داروي صحت طلب کرد. آن بزرگوار ببحرِ مکاشفه فرورفت، بعد از ساعتي سر برآورد، گفت: "تو صاحب دلي

---

(۱) هيءَ بزرگ مخدوم نوح جو مريد ۽ سيد علي ثاني شيرازيءَ جو هم عصر آهي. ارغونن جي حکومت واري زماني ۾ موجود هو. سندس تربت مٺي فقير جي تربت جي لڳ لڳ آهي. ("تحفة الکرام" جلد ۳، صفحو: ۱۵۰، ۱۶۳ ۽ ۲۵۰).

را رنجانيده‌اي، تيري از شست پر زور او جسته و در وجود تو نشسته‌است. من چندان که قوت کردم آن تير بدر نمي‌آيد، و از دست ضعيف من کاري نمي کشايد. اکنون ترا سراغ مي‌دهم، در جوار خانهٔ تو زني صاحب دلي و پارسا، خداوند معرفت و تقوي سکونت دارد، وي بي بي راني است، چارهٔ کار تو از دست وي آيد.» آن شخص از غايت اضطرار به آستانهٔ وي رسيد، و بيقراري از حد گذرانيد. آن مريم زمان او را نويد صحت داد وگفت: "اکنون شهرهٔ آفاق شدم، بودن من در دنيا حلاوت نخواهد داد." گويند: آن شخص بعد سه‌روز شفا يافت، و آن نيک زن در همان روز ازين دار فنا بدار بقا انتقال‌نمود - نورالله مرقدها.

(۱۲۷)

ذکر حاجي حسين عليه الرحمة

در علم فقه و حديث بهرهٔ وافي داشت. روزي بتلاوت کلام الله مشغول بود، هرگاه باين آية(۱) رسيد 'ولله المشرق و المغرب فاينما تولوا فثم وجه الله'- يک بار ساکت‌ماند، و محبت الهي در دلش ناخن زد. روي از دنيا بر تافت، و قدم در وادئ سلوک نهاد و از زمرهٔ اولياء الله گشت. عمر شريف در تجرد بپايان رسانيد.

---

(۱) (سپارو: "الم" سوره البقره، رکوع ۱۳) ترجمو: ۽ اوڀر ۽ اولهه الله جو ئي آهي: تون جيڏانهن به منهن ڪندين، تيڏانهن تنهنجي سامهون الله ئي هوندو.

Marfat.com

منقول است که یکي از نجباي بلده سرزا محمد مظفر نام بخدمتِ وي ارادتِ صادق داشت. روزي بخدمتِ آن صاحب کمال رفت و گفت: "مردم به هندوستان مي روند، و بمنصب سرافراز مي‌شوند، مرا نیز این آرزو بدل گره بسته، نظر توجه برگمار که بر مرادِ خود دست یابم و کامیاب شوم." فرمود: "توهم بروکه بکامِ دل بازآئي، و فائز المقصد مراجعت نمائي." گفت: "دستِ من خالي و طاقتِ من طاق است، مبلغي خطیر مي‌باید، تا کسي خود را بدار الخلافه رساند، و و سرگرم این تلاش گردد." فرمود: "بهرقدر که دسترس تو باشد سامان کن، و نزدِ من بیار." وي بخانه رفت و بچندین سعي مبلغ یک صد روپیه سرانجام نموده، در همیان کرد، و و بخدمتش برد. آن بزرگوار ازین جمله آن مبلغ پنج روپیه خود برگرفت، و باقي را بوي داد و فرمود: "از ابتداي عزیمت تا انتهاي مراجعت این زر ترا کفایت خواهد کرد، امّا زنهار در همیان نظر نکني، و الا سخت پشیمان گردي." گویند: وي به شاهجهان‌آباد رفت، و هرچه مي بایست از آن همیان مي کشید، و بمصرف مي رسانید، تا بعد دوسال بمنصب سرفرازي یافته مراجعت نمود. بعدِ ورودِ او ببلده آن همیان خالي گشت. از زبانِ وي منقول است که مقدارِ دوصد روپیه از آن همیان بمصرف رسیده باشد.

Marfat.com

(۱۲۸)

ذکر سید ابراهیم بخاري قدس سره

آن عارف کامل، محقق و اصل، قدوهٔ صاحب دلان حق شناس، زبدهٔ موحدان معرفت اساس، سیّار عالم لاهوت، نظّار بواطن ملکوت، سلالهٔ خاندان سیادت، خلاصهٔ دودمان کرامات و خوارق عادات بود. در طاعات و عبادات الٰهي قدمي بلند داشت، و همواره در ریاضات ومجاهدات مي کوشید. مناقب و محامد آن بزرگوار زیاده از اندازهٔ تحریر و افزون از احاطهٔ تسطیر است.

منقول است که شخصي کثیرالعیال و ابوالبنات بود. اتفاقاً بسبب عارضه بصارت وي مفقود گردید، و هر دو چشمش از بینائي عاطل ماند. بنابر فقدان بصارت و زبوني طالع وي را ایام عسرت پیش آمد وکار آو بفقر و فاقه انجامید. از غایت اضطرار بخدمت آن قدوهٔ احرار بشتافت، و صورت حال وعسرت احوال خود بیان ساخت، و در باب اعادهٔ بصارت مسئلت نمود. آن بزرگوار را بر حال تباه وي رحم آمد، و فرمود: "اگر در حین عارضه مي گفتي تدارک سهل بود، حالا که کار از دست رفت و مرغ از دام پرید، اعادهٔ بصارت نمودن خارج از قانون شریعت است. اکنون مدعاي توکشائش روزي است، هر شب بعد از نماز خفتن دوگانه نفل بگذار، و ثواب آن را بروح امامین کریمین- علیهماالتحیته و التسلیم- بفرست، و دست خود زیر مصلاکن و دو روپیه برگیر." گویند: آن شخص درقهد

Marfat.com

حیاتد بود، هر شب دو گانه نفل مي گذارد ودو روپيه از زير مصلا مي يافت.

(۱۲۹)

ذكر سيد حسين رحمة الله عليه

گويند: مرقدِ متبركهٔ وي از انصرافِ دهور مندرس گشته بود، حيني كه حقائق و معارف آگاه ميان ملوك شاه (۱) بناي مسجد مي نهاد، معماران بنابر عدمِ اطلاعِ احوالِ او ديوار شرقي آن مسجد بر مزارِ وي بنا مي كردند. آن بزرگوار شب مراياي خود را بميان ملوك شاه باز نمود، و گفت: "قبورِ اهلِ سمات بيش از يک دو وجب بلند نباشند، منت خداي را كه مرقدِ من بدولتِ شما دو قدِ آدم ارتفاع مي پذيرد." منقول است كه وي بديدنِ اين خواب بيدار شد، همان ساعت خود را در آن جا رسانيد، بصفائئ باطن حال اورا دريافت، و ديد كه مرد معني خفته است. صبح آن روز بمعماران فرمود تا ديوارِ مذكور بقدرِ يک ذرع دورتر بنا كردند، و مرقدِ وي ظاهر ساخته داخلِ آن مسجد گردانيدند.

(۱) " تحفة الكرام" جلد ۳، صفحي ۱۹۲ ۾، هن بزرگ جو تذكرو سيد ملوك شاه جي عنوان سان ملي ٿو. هيءُ بزرگ تمام وڏي كماليت جو مالك هو. قاضي صدرجو معتقد هو ۽ سندس قبر به قاضي صاحب جي تربت جي ويجهو موجود آهي.

Marfat.com

فصل هفتم

در ذکرِ اولیاء الله که در محلهٔ گدا بازار آسوده اند

(۱۳۰)

ذکر پیر لده علیه الرحمة

آن سالکِ مسالکِ صدق و صفا، ناهجِ مناهج هدایت و اهتدا، کاملِ اکمل، صاحبِ حال، اهلِ دل، شفابخشِ دردمندان، صبح نفس، مسیحِ زمان پیر لده ـ قدس سره.

گویند: وجاهتِ صورت بمرتبهٔ کمال داشت، و بشغلِ پنبه فروشي در جاي که اکنون مزارِ متبرکهٔ آو آنجا واقع دکاني کشیده بود، اتفاقاً حقائق و معارف آگاه شاه مراد گودریه علیه الرحمة از الکاي کچ واردِ بلده و از رستهٔ آن بازار مي گذشت. نظرش بر صورتِ او افتاد و ایستاد، و چشمِ نظاره در روي دوخت. از آن جا که اخترِ طالع آن پسرِ هوشمند از مطلعِ سعادت طلوع کرده بود، از جاي خود برخاست، و بقدومِ وي درافتاد، و لوازمِ تعظیم و تکریم کما ینبغي بجا آورد، و خاطرِ درویش بیش از بیش گرویدهٔ محبتِ آو شد. اکثرها بدکانش نشستي، تا روزي بنظرِ کیمیا اثرِ خود کارِ وي تمام ساخت، و رسید به آن چه رسید! گویند: بعد حصولِ این موهبتِ عظمیٰ برقع بر روي فروهشته در دکان

Marfat.com

خود نشستي ، و بشغل قديم خود اشتغال داشتي .

از رواة ثقات مروي است، كه هر چهار كنج دكان خود را بكلوخ هاي ريزه ريزه پر ساخته بود . هر سقيمي و عايلي كه بخدمت اكسير خاصيت وي رسيدي ، و از يك گوشه ريزهٔ كلوخي بخوردن او دادي، بقدرت الله تعالىٰ از هر قسم مرض كه داشتي ، شفا يافتي .

گويند : زنان ماهي فروش كه خانه هاي ايشان نزد دكان آن بزرگوار واقع بود ، بنابر سفاهت جبلئ خود چنانچه رسم مستمرهٔ آنها است ، اكثرها هنگام فجر باهم جنگ مي پيوستند ، و از شتم و هرزه گوئي دقيقه فرو نمي گذاشتند . خدام شكايت اين معنیٰ بخدمت آن سالك آگاه بردند . فرمود : " باكي نيست ، باري بهر رنگ صبح خود را بيدار مي دارند ."

(۱۳۱)

ذكر سيد منبه قدس سره

آن زبدهٔ عارفان كامل ، سلالهٔ واصلان اهل دل ، مخزن هدايت ، معدن ولايت ، شهباز اوج جبروت ، محرم خلوت سراي لاهوت ، نخل بند گلستان توحيد ، رنگ بخش بوستان تفريد ، شارب رحيق تحقيق ، سالك مسالك توفيق ، قدوهٔ موحدان وارسته ـ يعني سيد منبه عليه الرحمة .

وي از اولاد امجاد حضرت غوث الثقلين قدس سره العزيز است . گم گشتگان تيه ضلالت را بشهرستان رهبري مي فرمود ، سر گشتگان ظلمت جهالت را بمشعل معرفت راه نمود .

Marfat.com

مقاماتِ عاليش از آن بلند تر است که طائر کلک بر اوجِ بیانش پرواز نماید، و مرغِ بیان بر فرازِ اوصافش بالِ پرواز کشاید.

مزار فیض آثارش مهبطِ انوارِ الٰهي، و مرقدِ پر انوارش محلِ تجلیاتِ الٰهي نامتناهي است. سائلانِ درگاهش را هر دم گلِ امید بدامان و اسپ مراد زیرِ ران. نور اللّٰه مرقده.

(۱۳۲)

ذکر پیر عباس ۱ علیه الرحمة

وي معاصر سید علي ثاني شیرازي است - قدس سره. صاحبِ حال و اهلِ کمال بود.

مقرر است که اگر کسي را علتِ بهق سفید یا سیاه بر ظاهر جلد پدیدآید، روز یکشنبه اول ماه بزیارت آن بزرگوار بشتابد، و نان و ماهي برخود نذرکند، و بصدقِ نیّت از خاکدانِ وي کفِ خاک برگیرد، بر بهق مالد، و تا هفت یکشنبه بتواتر همچنین بعمل آرد، وي زائل گردد - بارها این معنیٰ را بتجربه رسید.

مؤلفِ این صحیفهٔ شریفه نیز بیمن زیارت فائض البرکت ازین مرض نجات یافته بود - نوراللّٰه مرقده.

---

(۱) هن بزرگ جو ذکر "تحفة الکرام" - جلد ۳، صفحي ۲۴۵ ۾ موجود آهي.

Marfat.com

فصل هشتم

در ذکر اولیاء الله که در محلهٔ خواجه شکر آسوده اند.

(۱۳۳)

ذکر سید جاجي مؤذن

وي قدوهٔ زهاد ، و سرآمد عباد ، صاحبِ حال و قال بود. منقول است که شخصي را ضعفِ بصر طاري شد. چندان که بمعالجه کوشید ، سودي نکرد. نزدیک به‌آن رسید که بصارتِ او بالکلیه مفقود گردد. بخدمتِ وي رفت ، و بکمالِ اضطرار حقیقتِ حال باز گفت ، و آن بزرگوار را دریاي رحمت بجوش آمد ، فرمود "که میل از سرمه پُر کن ، و یک طرف آن بچشم راست درکش ، و بگو 'لا اله الا الله نورالعینین' ، و و طرفِ دیگر در چشمِ چپ برکش ، و بگو 'محمد رسول الله سید الکونین'." آن شخصي بخانه رفت و هم چنان کرد. بینائئ وي بحدي ضیا یافت که در شبِ تاریک بي چراغ مي‌دید ، و چیزها مرئي وي مي‌شد.

(۱۳۴)

ذکر سید اسمٰعیل قدس سره

وي خداوندِ کرامات و تصرفات بود ، در اوقات شبان روزي هیچ گاه خود را از عباداتِ الٰهي عاطل نمي‌داشت.

Marfat.com

مزارِ فیض آثارش مهبطِ انوارِ یزدان، و مصدرِ عنایاتِ سبحان است. منقول است که مخدوم یار محمد خلف غفران منزلت مخدوم ضیاء الدین ؛ طالب علم بعارضهٔ صعب مبتلا گردید. چندان که آثار موت در ناصیهٔ حال او پدید گشت. عبدالخالق نامي که ارشدِ تلامذهٔ وي بود، بمعائنهٔ این صورت بیقرار شد، و دلش بدرد آمد. از غایتِ اضطرار، بمزارِ فیض آثار سید اسمٰعیل رجوع کرد، و براي صحت و عافیت آن نوبادهٔ بوستانِ فضل و بلاغت مسئلت نمود. شب در واقعه خواب آن عرفان ماب بد و گفت: "دست از تمنا کوتاه کن که عمرِ وي تمام است." بیدار شد، آتشِ غم بجانش پیچید.

(١) مخدوم ضياءالدين بن مخدوم ابراهيم بن مخدوم هارون بن مخدوم عجائب بن مخدوم الياس، شيخ شهاب الدين سهرورديءَ جي اولاد منجهان آهي. مخدوم عنايت الله جو مشهور شاگرد، ۽ علم ۽ فضيلت ۾ پنهنجو مٽ پاڻ هو. وڏا وڏا علماء سندس شاگرد هئا، ۽ سڄيءَ سنڌ ۾ خوب علم پکيڙيائين.

جيتوڻيڪ کيس علم ۽ فضيلت ۾ ايڏو ڪمال حاصل هو، ان جي باوجود عاجزيءَ ۽ انڪساريءَ جو دامن ڪڏهن به هٿ مان نه ڇڏيائين. سندس شاگردن منجهان علامہ مخدوم محمد هاشم هڪ ممتاز حيثيت رکي ٿو.

مخدوم ضياءالدين جي ولادت سنہ ١٠٩٢ھ ۾ ٿي ۽ ٨٠ سالن جي ڄمار ۾ سنہ ١١٧١ھ ۾ وفات ڪيائين.

(تفصيل لاءِ ڏسو "تحفة الڪرام" جلد ٣، صفحو، ٢۴، ٢٢٥، ٢٢٨، ٢٢٨، ١٢٣، ١٢٠ ۽ ٢٢٦)

Marfat.com

و نائرهٔ اندوه بدلش افروخت. تابِ مفارقت درخود ندیده راضي به آن شد که عمرِ خود را بمخدوم جامع العلوم ببخشد، و سلامتيِ وي حاصل نمايد. مكرر بمزار آن قدوهٔ احرار التجا آورد، و گفت: "اگر اولياء الله را در کارنامهٔ قضا و قدر دست گاهي است، چشمِ توجه بکشا، و آن چه از عمر من باقي ست، در عمرِ مخدومِ بيفزا." شب در مرايا آن بزرگوار بوي گفت: "هژده سال از عمرِ تو باقي بود که آن را حسبِ آن خواهشِ تو در عمرِ مخدومِ افزوديم، اکنون آمادهٔ سفرِ آخرت باش." صبح بگاه بخدمتِ مخدوم رفت، و سر گذشت را بمعرضِ بيان آورد. گويند: وي بابلاغِ اين مژده بر بسترِ رنجوري پهلو نهاد، و بعد سه روز در گذشت، و مخدوم در همان سه روز صحتِ کامل يافت، تا هژده سال در قيدِ حيات بود.

Marfat.com

فصل نهم

در ذکر اولیاءُ الله که در محلهٔ مسگر آسوده اند.

(۱۳۵)

ذکر پیر محمود رحمة الله علیه

وي صاحبِ حال و اهلِ کمال بود. در وادئ توحید و معرفتِ الٰهي مرتبهٔ رفیع داشت. بیمنِ فیض اثر آن مسیح نفس هزاران مردم از امراضِ مهلکه شفا مي یافتند. و ببرکت دعاي اجابت انتماي وي خلائق بمراد دل فائز مي گشتند. صاحب صدق و صفا، خداوندِ زهد و تقویٰ بود.

مزار فیض آثارش در حینِ مشکلات کام رواي ناکامان، و گره کشاي کار فرو بستگان است. هرکه از صدقِ نیت بجناب فیض ماب وي توسل جوید، بیشک نهال مراد از حدیقهٔ آرزویش روید. نور الله مرقده.

(۱۳۶)

ذکر شاه دهنه [1] علیه الرحمة

وي صاحبِ معارف و خداوندِ مناقب بود. روزها بصیام و شبها بقیام بسر مي برد. یمنِ او برکات وافي داشت. هرکرا دعاي خیر کردي، زود بمراد رسیدي.

کراماتِ وي بسیار و بیشمار است. با حقائق و معارف آگاه

(۱) ذنو.

Marfat.com

سيد كمال ۱ قدس سره صحبتِ محققانه داشت. گويند: سيد كمال تحصيلِ علم ظاهري از خدمتِ وي نموده.

(۱۳۷)

ذكر سيد كمال ۲ عليه الرحمة

آن مركز دائرهٔ معرفت و ايقان، گوهرِ درياي حقيقت و عرفان، معدنِ فيوضات غيبي، مصدر مكاشفاتِ لاريبي، صدرنشين محافل روحاني، محرمِ خلوت سراي يزداني، سرو گلستانِ سيادت، گل دستهٔ بوستانِ كرامت، مقبولِ ذوالجلال يعني سيد كمال - قدس سره.

وي خداوندِ مناقبِ جميله و محامدِ جزيله و صاحبِ كرامات و خوارقِ عادات بود. درگاهِ فيض بارگاهش گنجينهٔ لطف الٰهي و مخزنِ فيوضاتِ نامتناهي است، هركه از صدقِ ارادت بسدهاش بشتافت، كامِ دل يافت و هركه برسوخِ عقيدت سر بهآستانش سود، از رنج و محنت برآسود. معلولان را از دارِ شفا عنايتش صحتي حاصل، و تهي دستان را از خزانهٔ لطفش دولتي واصل - نور الله مرقده.

---

(۱) سيد كمال ۽ سيد جمال ہہ ڀائر هئا. اهي ٻئي سيد شكرالله سان گڏ، شيراز كان ٺٽي ۾ آيا. سيد كمال سڄي عمر شادي نہ كئي ۽ پنهنجي حويليءَ ۾ دفن ٿيو. (تفصيل لاءِ ڏسو ''تحفةالكرام'' جلد ۳، صفحو ۱۹۸ ۽ ۲۴۵).

(۲) وڌيڪ احوال لاءِ ڏسو ''تحفةالكرام'' جلد ۳، صفحو ۱۹۸ ۽ ۲۴۵

Marfat.com

(۱۳۸)

ذکر سید داؤد و سید اسماعیل علیهما الرحمة

آن هردو بزرگوار برادر اعیانی بودند، و در وادیٔ تحقیق و توفیق رتبهٔ عالي داشتند، و اوقات شبان روزي بریاضات و عبادات صرف مي نمودند.

منقول است که در اواخرِ ایام متوجه سیاحت شدند، و در اثنای راه شهادت یافتند، سرِ خود را بدستِ خود گرفته در مدفن گاه رسیدند. مزاراتِ ایشان در مسجدي واقع - نور الله مرقدهما.

(۱۳۹)

ذکر میان نورشاه مجذوب علیه الرحمة

وي صاحبِ حال و اهلِ دل بود، در حین جذبه صولتي بهم رسانیدي که کسي مقابلِ او نگریستن نتوانستي. در وضع بیقرار هشیار مغز و کامل العیار بود، مجرد و حصورِ زندگاني مي‌نمود.

روزي بمسجدي درآمد، و هردم لعابِ دهان خود را بمحراب مي‌افگند. قاضیٔ اسلام که در آن مسجد قرآن بدست داشت، و بتلاوت مشغول بود، در روي نگریست، و ازین اداي ناصواب ملامتش کرد. آن صاحبِ دل خاموش بنشست. هرگاه قاضي سبابهٔ خود را بهآبِ دهن تر کرده مطابقِ رسمِ متعارفه اوراقِ مصحف را گردانیدن گرفت، وي گفت: " یا

Marfat.com

ایها القاضي آبِ دهانِ مارا بمحرابِ مسجد روا نداشتي، تو چرا اوراقِ مصحفِ مجید را بلعابِ دهنِ خود آلوده مي‌سازي؟" قاضي از ایرادِ خود منفعل گردید، و سر بجیبِ سکوت فروکشید.

مؤلفِ این رساله ایامي چند عسرتِ احوال داشت. روزي بر درِ خانهٔ خود از استیلاي افکار چون پیکرِ تصویر حیران استاده بود، اتفاقاً آن سالکِ مسالکِ حقیقت از آن راه گذر مي‌آورد، چون برابر رسید، بایستاد، و بنظرِ مرحمت وا نگریست، و گفت: "خاطرِ خود را از اندوه خالي کن، بعد از سه روز در کار فروبستهٔ تو کشائي پدید آید." از گفتارِ وي خاطرِ مخزونم را تقویتِ کلي دست داد. بکرشمهٔ لطفِ الٰهي مترصد گشتم، بعدِ انقضاي سه روز چیز هاي دو ساله وجه منصب که ایصالِ آن بهیچ وجه صورت نداشت، و بعد سعئ کلي دست از تلاشِ آن کوتاه نموده بود، یک دست بمعرضِ وصول درآمد، و ایامِ عسر بیسر مبدل گردید.

اکنون مطابقِ وصیتِ خود در مسجد طرفِ پائینِ مزراتِ حقائق و معارف آگاهان سید داؤد و سید اسماعیل مدفون است. نور الله مرقده.

Marfat.com

(۱۳۰)

ذکر پیر چهته ۱ علیه الرحمة

آن حقائق شعار، معارف دثار، بلبلِ آشیانِ حقیقت، طاؤسِ ارمِ معرفت، موحدِ وارسته یعني پیر چهته، وي صاحبِ حالات و کرامات بود.

منقول است که در عهدِ جامانِ سمه، بلدهٔ ساموئي آباد، و زمینِ تته زیر باغات بود. آن صاحبِ صدق و صفا از زیارتِ بیت الله مراجع و در لباسِ قلندرانه سیر کنان واردِ باغاتِ مذکور، و در باغي که بغایت دل کشا و موسوم بباغِ مشکین بود، پائي اقامت فشرده، بیادِ خدا مواظبت داشت. از اتفاقات دختر جامِ وقت که بنابر تفرجِ طبع اکثر بباغ مذکور تشریف مي آورد، درویش را وارسته محض دیده ارادتي بهم رسانئید، و از انفاس قدسیهٔ او گاهي گاهي همتي مي خواست مردمِ خباثت پیشه، فساد اندیشه این معنئ را درخدمتِ جام بوضع نا فرجام جلوه گر ساختند. جام راست را از دروغ تمیز نکرد کسان را بر گماشت، تا او را بشهادت رسانیدند.

مرقد پرّ انوارش در همان شهادت گاه واقع، اربابِ حاجات بزیارتِ او مي روند، و مقضي المرام بر مي گردند. نورالله مرقده.

---

(۱) چتو.

Marfat.com

(۱۴۱)

ذکر سید حاجي قدس سره

آن ناسکِ مناسکِ دین، سالکِ مسالکِ یقین، گل‌دستهٔ گلشن عرفان، شمعِ شبستانِ ایقان، قدوهٔ اصحابِ توفیق، زبدهٔ اربابِ تحقیق، عارفِ رموزِ شریعت، کاشفِ غوامض حقیقت، خلاصهٔ خاندانِ نبوي یعني سید حاجي علیه الرحمته. وي خداوندِ کرامات و خوارقِ عادات بود. قلم را چه یارا که شمه اي از خصائلِ رضیّه و شمائل مرضیّه او تواند نگاشت. در جذبهٔ محبت و غلبهٔ شوق رتبهٔ عالي داشت. در زمانِ خود اجلّ مشائخ و اکملِ اولیاٴ بود.

منقول است که مرزا فتح علي بیگ مغل در برابرِ مزارِ فیض آثار آن اجلِّ ابرار قصري بغایت زیبا و پرنگار بنا فرمود. از بس که ساغرِ کامراني بزلال دولت برداشت، بهوا و هوس مائل افتاد، و در آن رواق بمنهیات و معصیات مشغول گردید. آن معرفت نصاب شبي در خواب او را از ارتکابِ آن شغلِ ناصواب مانع شد، و تهدید نمود. وي از آن جا که مستِ بادهٔ غفلت بود، دست از هواجس نفساني کوتاه نکرد، هم چنان کمیتِ هوس را در وادئ معاصي مي تاخت. گویند: در اندک مدت اسبابِ جمعیتِ وي پریشان گشت، و دولت وي زوال یافت، و آن قصرِ دل‌فریب خراب و منهدم گردید.

Marfat.com

(۱۳۲)

ذکر سید ابراهیم علیه الرحمة

خداوندِ معارف قدسیه و مهبطِ اسرارِ الٰهیه بود. هیچ گاه خود را از عبادتِ پروردگار عاطل نمي داشت، و عمر شریف در گوشهٔ انزوا بتجرد مي گذرانید. کلامِ فیض التیامش بحدي قبولیت داشت، که هرچه بر زبانِ مبارکِ وي جاري گشتي همه دم راه باجابت کشودي. خداوندِ مناقب علیه و کرامات جلیه بود.

بعد فوت بموجبِ وصیتِ خود در مسجد لکهي آسوده، و درختِ اراک برمرقدِ متبرکهٔ وي سایه گسترده. مقرر است که هرکس از آن درخت شاخي ببرد، یا شتري در حینِ مرور از وي بچرد، درحال دیوانه گردد. بعدِ تجربه اطفال محله دست بدان شجر دراز نمي کنند، و ساربانانِ باخبر نیز شتران را از برابرِ دیوارِ آن مسجد نمي گذرانند.

(۱۳۳)

ذکر درویش زین‌العابدین رحمة الله علیه

وي خداوندِ یمن و برکت بود. گویند: آن بزرگوار بحکمتي که اهل ظاهر بحقیقتِ آن پي نتوانند برد، بشربِ بنگ مداومت داشت. روزي بعادتِ معهود ظرفي پُر از بنگ آبه در پیشِ خود نهاده بود. محتسب را خبر کردند، وي خود را بسرعت درآن جا رسانید، و درآن ظرف نظر کرد: دید که از شیرِ تازه لبریز و مملو است.

Marfat.com

فصل دهم

در ذکر اولیاء الله که در محلهٔ موله تهتي آسوده اند۔

(۱۳۴)

ذکر شاه بدر ۱

وي عارفِ محقق و موحدِ مطلق بود، در زئ قلندران مي گذرانيد، شبها نه خفتي، و اشکِ مسلسل از ديدهٔ حق بينش روان گشتي۔ در وادئ شوق و محبت رتبهٔ بلند داشت، صاحبِ يُمن و برکت بود۔ اهل حاجت بدعاي وي فائز المرام گشتند، و بمراد مي رسيدند۔

در "تحفة الکرام" مذکور است که وي هنگامِ فترتِ ارغونيه درجهٔ شهادت يافت۔ نور الله مرقده۔

(۱۳۵)

ذکر ميان پنجن شاه عليه الرحمة

وي صاحبِ مقامات و کرامات و متورع و صائم النهار بود۔ منقول است که شخصي درجوارِ وي سکونت داشت و بنابر مهمي بجانبِ نصرپور مي رفت۔ هر گاه از دريا عبور نمود،

۱) هن بزرگ جو تذکرو "تحفة الکرام" جلد ۳، صفحي ۲۴۵ تي بيان ٿيل آهي۔

Marfat.com

خوفِ راه بحدي شنيد که از بیمِ دزدان پیش رفتن نتوانست، و بشهر برگشت. روزي ديگر آن بزرگوار را ديد، بر درِ خانهٔ خود ایستاده، نزدیکِ وي رفت، و گفت: "پیش ازین مردان بودند که بنظرِ ایشان مشکلاتِ خلق آسان مي شد. مرا مهمي در پیش و رفتنِ نصرپور ناگزیر، و راه بغایت خطرناک، درکارِ خود حیرانم، تو نیز اگر جوهرِ مردي داري چشمِ توجه‌بکشا، که بسلامت‌تانصر پور بروم و باز آیم." وي‌از چادرِ خود پرچه بریده، بدستارش بست، و گفت: "اکنون از دزدان اندیشه مدار که بهیچ وجه ترا آسیبي نخواهند رسانید، و خدمت گذارِ تو خواهند بود." آن شخص را از گفتار وي تقویتِ دل بهم رسید، بي تامل بصوبِ مقصد روان گردید. در اثناي راه دزدان او را از دور بدیدند، و بارادهٔ غارت بشتافتند، چون نزدیک رسیدند، هر همه بقدمِ وي درافتادند، و باهم گفتند: "پیرزاده احیاناً ازین جا گذر آورده، اکنون وقتِ خدمتِ ما هست." آن سنگ دلان بهزار سماجت او را بمنزلِ خود بردند، و مهماني کردند، و از نقد و جنس هرچه توانستند، نذر گذرانیدند، و درحینِ عزیمت و مراجعت بدرقهٔ راه شده، وی را بسلامت در بلده رسانیدند.

(۱۳۶)

ذکر پیر چهته علیه الرحمة

آن سالکِ مسالکِ توفیق، شاربِ رحیقِ تحقیق، غریق دریاي معرفت، حریق نیرانِ محبت، عارفِ محقق، مجذوب

Marfat.com

حق ، گوهرِ دُرجِ ولايت، اخترِ برجِ حقيقت، صاحبِ معارف قدسيه يعني پير چهته عليه الرحمة. وي خداوندِ كرامات و خوارقِ عادات بود. هر شب بعد نمازِ خفتن بصحرا رفتي، و بعبادت الٰهي مشغول گشتي.

منقول است كه يكي از خدامِ آن قدوهٔ انام خواست كه از احوالِ شبانهٔ وي اطلاعي حاصل نمايد. شبي از شبها نهفته بر اثرِ قدم او روان گرديد. آن بزرگوار بصحرا در آمد، و بر زمينِ پاک بنشست، و بذكرِ جلي مشغول گشت. وي بمفاصلهٔ بعيد استاده بود، و معائنه مي كرد. بعد از ساعتي ييک بار آوازِ ذكر از زبانهاي متعدده شنيد، درحيرت ماند، و بمقدم آهسته پيش رفت، ديد كه هر عضو آن قتيلِ محبت جدا افتاده، و بر زبان علحلده باسم ذاتي گويا است. قدس سره.

مزارِ فيض آثارش در جوارِ كلالان واقع. نور الله مرقده.

Marfat.com

فصل یاز دهم

در ذکر اولیاء اللّٰه که در قلعهٔ ارک آسوده اند

(۱۴۷)

ذکر پیر چهته رحمة الله علیه

وي قدوهٔ اولیاء و زبدهٔ اصفیا، صاحبِ حال و قال بود.

گویند: هر کرا مشکلي پیش آمدي و بوقتِ طلوعِ صبحِ صادق بخدمتِ وي رفتي و تضرع نمودي، از هر قسم مشکل که بودي، بیمنِ توجهِ او آسان گشتي.

از راوئ ثقه منقول است که اطفالِ محله بر مزار وي گرد مي آمدند، و ببازیچه مشغول مي گشتند، و چنانچه عادتِ طفلان آنست بر مرقدِ او سوار مي شدند. شخصي همسایه این معني را بر سؤ ادب محمول داشته اطفال را زجر می نمود، و از آن جا مي راند. نوبتي آن بزرگوار در عالمِ خواب او را از ملامتِ اطفال مانع آمد، و گفت: "این بي گناهان را بارِ دیگر نرنجاني، و از پیشِ ما نراني، و الاّ در شکنجهٔ عذاب فروماني." آن شخص یک چند کاربندِ نصیحتِ وي شده، خود را از ممانعتِ اطفال بازداشت. روزي دید که کودکان بر مزارِ فیض آثارش هجوم آورده سنگ بمرقدش مي کوفتند، و لت مي زدند. وي را عنانِ تحمل و هوشیاري

Marfat.com

از دست رفت. يكي را بگرفت و طمانچه سخت زد، آن بزرگوار شب در واقعهٔ رويا خود را بوي بازنمود، و درحالتِ غضب گفت: "دستي كه بدان بيگناهي را خسته كردي بريده باد." گويند: بعد از روزي چند بحرف سرقت ماخوذ شد، بفتوئ شرعي دست او را از ساعد بريده وا گذاشتند.

راوي گويد: آن شخص را بچشم خود ديدم، و اين حكايت را بالمشافه از زبانِ وي شنيدم.

(۱۴۸)

ذكر پير لال قدس سره

وي صاحبِ حال و اهلِ كمال بود. مناقب و محامدِ وي بسيار بلند است. در وادئ شوق و محبت رتبهٔ عالي داشت، و باجابتِ كلام و استجابتِ دعا معروف، و بكرامات و خوارقِ عادات موصوف بود.

مزار متبركه اش در جوارِ پير چهته واقع ـ نورالله تعالىٰ مرقده.

(۱۴۹)

ذكر ميان درگاهي شاه عليه الرحمة

وي صاحبِ كرامات و تصرفات بود. منقول است كه روزي عزيزالله خان برادر نواب سعيدخان (۱) بهادر باتجمل

---

(۱) هن جي والد جو نالو سعيد الله خان هو. هيءَ سنه ۱۱۱۹ هه ۾ ٺٽي جو گورنر مقرر ٿيو ۽ ڏهه سال ۾ ڪن مهينن کان پوءِ ڪيس موقوف ڪيو ويو. انهيءَ منجهان ظاهر آهي ته اِهو بيان ٿيل واقعو به

بسيار از راه مي گذشت . وي از آنجا كه دلِ با خدا داشت ، و از اهلِ جاه مستغني بود ، اصلا چشمِ التفات بدان جانب نگشود ، و بسلامِ آن وافر الاحتشام قيام نفرمود ، وي بس كه صورت پرست و از جامِ غرور مست بود ، از بي التفاتئ او بر آشفت ، و قهر كرد . خدمتگارانِ جلو بر سرِ درويش معرفت كيش ريختند ، و بچوب فرو كوفتند . در آن حين بر زبانِ الهامِ بيان وي جاري شد كه "كردني خويش آمدني پيش ."

گويند : بعد انقضاي يكماه روزي خان مذكور بعادتِ مستمره در حرم سراي نواب تشريف آورده بود . نواب را بجانبِ وي سوي ظن بهم رسيد ، كتكي از آبريشم تافته بدست داشت بي‌محابا بر سرش فرود آورد ، و بچند ضرب كاري تمام ساخت و حرمِ خود را نيز در همان ساعت بخفه هلاك نمود .

آنهيءَ سا ڳئي سال پيش آيو ۽ اِهو بزرگ آنهيءَ وقت حيات هو .

(تفصيل لاءِ ڏسو " تحفة الكرام " - جلد ۳، صفحو ۹۹ ۽ " ذخيرة الخوانين " - قلمي ، صفحو ۱۱۳ ۽ ۱۶۱)

مقالہ

در ذکرِ اولیاء اللّٰه که در سوادِ بلده آسوده اند.

(۱۵۰)

ذکر پیر بدر

آن عالمِ اکمل، فاضلِ اهلِ دل، واعظ عامل، عارفِ کامل، خداوندِ معرفت و یقین - یعني پیر بدرالدین بن شیخ رکن الدین رحمة اللّٰه علیه- وي از نبائرِ کرام حضرت شیخ بهاءالدین زکریا ملتاني است - قدس سره.

در کمالاتِ ظاهري نیز دستگاهي عالي داشت. رسالهٔ "اساس المصلي" از نتائج طبع وقاد اوست. هر روزِ جمعه وعظ مي فرمود، بنابر آن بلقبِ مذکر سندي شهرت یافت. صاحبِ کلام و مستجاب الدعوات بود.

منقول است که روزي وعظ مي فرمود، یکي از مستمعان بخاطرِ خود گذرانید که در کلامِ شیخ چندان تاثیري نیست. شیخ بصفائیٔ باطن دریافت، و تیز در وي نگریست. درحال آن شخص بمقامِ وجد آمد و کیفیتي غریب بهم رسانید، و تا دیر سرمست و بي خود بود.

مزارِ فیض آثارش طرفِ غربي محلهٔ مسگر واقع- نوراللّٰه مرقده.

Marfat.com

(۱۵۱)

ذکر پیر چهته (۱) علیه الرحمة

وي صاحبِ حال و اهلِ دل بود. بدعاي اجابت انتماي آن خداوندِ عرفان مردم بکامِ دل مي رسیدند، و بنظرِ شفابخشئ وي از امراضِ مهلکه شفا مي یافتند.

مزارِ فیض آثارش طرف غربي محلهٔ خواجه شکر در جوارِ قصابان واقع - نور الله مرقده.

(۱۵۲)

ذکر سید حسین علیه الرحمة

آن شه سوار بوادئ تجرید، خوش خرامِ میدان تفرید، جان باز، راسخ قدم، منصورِ وقت، مسیحا دم، ناهج مناهجِ صدق و صفا، خلاصهٔ خاندانِ آلِ عبا، صاحبِ کراماتِ باهره، خداوندِ معارفِ فاخره، مقبولِ کونین - یعني سید حسین قدس سره.

وي اکثر اوقات بجر مکاشفه و استغراق مي بود، و همواره خود را از نظرِ خلائق مختفي مي نمود. منقول است که در عهد ایالت نواب سعید خان بهادر اطفال را جمع نموده بسنگ بارانِ خود امر فرمود، و درجهٔ شهادت یافت. گویند: درحینِ بارش سنگ متبسم بود، و بعدِ شهادت نیز لبها بتبسم مفتوح داشت.

---

(۱) چتو.

Marfat.com

مرقدِ متبرکهٔ او سمتِ غربي محله تندسر متصل خانها واقع ـ بر آرندهٔ حاجات و مرادات ـ نور الله مرقده.

(١٥٣)

ذکر سید لال چهته (١) قدس سره

وي عارفِ محقق و ولئ حق اکثر اوقات رياضاتِ شاقه مي کشيد. گويند: در فصل تابستان که از حدتِ آفتاب زهرهٔ مردم آب مي شد، در نصف النهار ببيابان مي رفت، و آتشي مي افروخت و در پيش آن آتش سوزان بر خاک تفته بعبادتِ الٰهي اشتغال مي نمود.

در "تحفة الکرام" مذکور است 'آن بزرگوار پسرِ شاه وجيه الدين حسيني است.' مدتي خود را بدريا مختفي ساخته بود. مزارِ وي طرفِ غربي محلهٔ تندسر واقع ـ نور الله مرقده.

(١٥٤)

ذکر پير (٢) دادن عليه الرحمة

وي درويشي مجذوب مستانه وضع بود. کرامات و تصرفات او بسيار است. منقول است که يکي از ارادتمندانِ

---

(١) هن بزرگ جو تذکرو " تحفة الکرام " جلد ٣، صفحي ١٦٧ ۾ بيان ٿيل آهي.

(٢) " تحفة الکرام " ۾ لکيل آهي ته " هن بزرگ جي باري ۾ ٻه روايتون آهن: هڪڙي اها روايت ته ' هي ع محمد يوسف رضوي جو معاصر هو، ٻي اها ته آن کان به اڳي ٿي گذريو آهي. " ("تحفة الکرام"، جلد ٣، صفحو ٢٤٧).

Marfat.com

وي در بيابان مي رفت. يک بار دزدان از دور نمودار شدند، وي از غايتِ اضطراب آن معرفت نصاب را ياد کرد، گفت: "درويشا! از شرِ اين دزدان مرا در پناهِ خويش گير." گويند: از عالمِ غيب در پيشِ نظر آن جماعه حجابي واقع شد، در روزِ روشن از برابرِ وي مي گذشتند و مطلقاً او را نديدند. سالم از چنگالِ ايشان بيرون رفت.

حقائق و معارف آگاه سيد محمد يوسف [۱] رضوي قدس سره باولادِ خود وصيت فرمود که "در حين مشکلات اگر بزيارتِ من رسيدن نتوانيد، بدآن جناب رجوع آريد."

(۱۵۵)

ذکر سيد ملوک [۲] عليه الرحمة

آن عارفِ حق، واصلِ مطلق، شاربِ رحيقِ تحقيق، سالکِ مسالکِ توفيق. قدوهٔ ابرار، زبدهٔ احرار سيد ملوک قدس سره. وي از ساداتِ مازندران است. اسلافِ کرام وي در بلده آمده سکونت گرفتند.

گويند [۱] آن بزرگوار در پرگناتِ بلده سير کنان مي گذشت. شنيد که دسه جوگي بنابر امري با فرقهٔ مسلمانان جنگ پيوسته است، وي باميدِ شهادت و امدادِ مسلمين بدين جانب تاخت.

(۱) سيد محمد يوسف بکري، سيد الکريم، مخدوم نوح ۽ مخدوم آدم سميجي جو همعصر هو. ("تحفة الکرام"، جلد ۳، صحفو ۱۷۳ ۽ ۲۴۷).

(۲) ڏسو "تحفة الکرام"، جلد ۳، صفحو ۲۴۵.

Marfat.com

و جنگ کنان شهادت یافت. خدام نعش اورا از آنجا بر دوش گرفته در جاي که اکنون مرقدِ متبرکهٔ او واقع است، براي ادائيِ نماز بر زمین گذاشتنه. منقول است که بعد از فراغِ نمازِ جنازه هرگاه خواستند تا نعشِ اورا بر دارند، و بمکلي رسانند بقدرت الله تعالیٰ پائهاي نعش در زمین فرو رفتند، هرچند قوت کردند، بر آوردن نتوانستند. در مقامِ حیرت ماندند، و آن روز در آن‌جا بسر بردند. شب در سرایا فرمود که مدفن گاه ما همین است. او را همان جا دفن کردند.

کراماتِ و تصرفاتِ وي لا تعدو لاتحصیٰ است. اکنون یازدهم ماه ربیع الثاني مجمعي بلند بر تربتِ شریف او منعقد مي‌شود. نور الله مرقده.

(۱۵۶)

ذکر شیخ حاجي بهاؤالدین [۱] علیه الرحمة

وي از اولادِ حضرت قطب الاقطاب شیخ بهاؤالدین ملتاني است - قدس سره. فضل و کمالِ ظاهري بسیار داشت، و دوبار شرفِ حج دریافت.

در "تذکرة المراد" مسطور است که هرگاه آتشِ محبت الٰهي در کانونِ سینهٔ وي شعله زن گردید، بجنابِ فیض ماب حضرت پیر مراد قدس سره بشتافت، و گفت: "احسن

(۱) هيءُ بزرگ ارغونن جي زماني ۾، جيئن حج کري واپس موٽيو، تيئن ٺٽي ۾ اچي رهيو. سندس احوال "تحفة الکرام" - جلد ۳، صفحي ۲۴۸ ۾ ملي ٿو.

Marfat.com

کما احسن اللّٰه علیک۔" آن حضرت برقع از رخ مبارکِ خود برگرفت ، نظرش بر جمال با کمال آن قطبِ زمان درافتاد، و در حال بدرجهٔ ولایت رسید ، بدیدهٔ عین الیقین مشاهدهٔ انوارِ تجلیات الٰهي گردید۔

از رواتِ ثقات منقول است ، که وي بیمنِ وساطتِ آن مرشدِ کامل در جنابِ حضرت رسالت صلي اللّٰه علیه وسلم ، بمنصبِ عرض‌بیگي سرافرازي دارد۔

(۱۵۷)

ذکر پیر بابو علیه الرحمة

وي تحصیلِ علمِ ظاهري از خدمتِ حقائق و معارف آگاه حاجي شیخ بهاؤالدین قدس سره نموده۔ در رساله "تذکرة المراد" باین الفاظ تصریح یافته که "شهیدِ ولا سید۔" در "تحفة الکرام" مذکور است که وي از ساداتِ بخارا است۔ و اللّٰه اعلم بحقیقةِ الحال۔

روزي شنید که حضرت قطب الاقطاب سید مراد شیرازي قدس سره العزیز بزیارتِ پیر البه تشریف برده ، و ازین راه مراجعت خواهد فرمود۔ سرِ راه گرفته بایستاد۔ اتفاقاً آنحضرت از راهِ دیگر معاودت نمود۔ وي تا هفتهٔ کامل همان جا استاده ماند۔ آنجناب بعدِ هفته بروزِ معهود از آن راه گذر آوارد۔ بنورِ باطن ، فیضِ مواطن حالِ اورا دریافت ، و بنظرِ لطف در وي نگریست۔ درحال بدرجهٔ ولایت رسید ، و از زمرهٔ اولیاء اللّٰه گردید۔

Marfat.com

گویند: آن فارسِ مضمارِ ریاضت اصل عمر نام داشت. هرگاه بامیدِ دیدارِ حضرت قطبِ زمان پاي قیام بر سرِ راه فشرده تا هفتهٔ کامل استاده ماند. آنجناب فرمود: "تو راست بابو هستي" یعني ریاضت کش. از آن بعد این نام اشتهار یافت.

منقول است که آن خوش خرام عرصهٔ شهادت حسب فرمودهٔ مرشدِ خود متوجه سیاحت شد. در ارضِ ککراله از دست مردم کهر شهادت یافت. سرِ خود از آن جا بدستِ خود گرفته در مدفن گاه رسید.

کراماتِ وي از اندازهٔ تحریر و تسطیر بیرون است. نورالله مرقده.

(۱۵۸)

ذکر سید احمد بخاري علیه الرحمة

وي صاحبِ حال و اهلِ دل بود. در علومِ ظاهري نیز بهرهٔ وافي داشت. گویند: هیچ گاه خواب بچشمِ وي نگشته، روزها و شبها بیدار مي‌بود. با حقائق و معارف آگاه پیر بابو علیه الرحمة صحبتِ محققانه داشت. اکنون مطابقِ وصیتِ خود متصل روضهٔ وي مدفون است. نورالله مرقده.

(۱۵۹)

ذکر سید عبدالله علیه الرحمة

آن حقائق شعار، تقوی دثار، محرمِ اسرار غیبي، مظهرِ مکاشفات لاریبي، سالک آگاه سید عبدالله. وي از اجلِّ

Marfat.com

ابرار است . درخت اراک از چپ و راست بر مرقدِ وي سايه گسترده .

گويند : هر قسم تپي که باشد مردم نان و ماهي نذر کنند ، و چوبي از درختِ مذکور بيارند ، و بر ساعدِ مريض بندند ، تپ دفع مي‌شود .

مزارِ فيض آثارش در جوار پير بابو عليه الرحمة واقع - نورالله مرقده .

(۱٦۰)

ذکر درويش کهمن [۱] عليه الرحمة

وي از مريدانِ حضرت پيرِ ولايت ، صاحب ارشاد و هدايت ، مخدوم نوح قدس سره العزيز است . خداوندِ کرامات و خوراقِ عادات بود . جذبهٔ شوق و بيقرارئ محبت بحدي داشت که گاهي پهلو بر بستر ننهادي ، و دراز نخفتي .

منقول است که روزي تنها از صحرا مي گذشت . بيکبار اورا وجد و حال روي داد . آغازِ سماع نمود ، و زبانش باسمِ احد گويا گرديد . وحشيانِ صحراي از هر جانب نزد وي گرد آمدند . و در وجد و حال با او موافقت نمودند .

گويند : مادامي که آن قدوهٔ اهلِ کمال سرگرمِ سماع بود ، وحشيان از دائرهٔ موافقت او قدم بيرون نگذاشتند .

---

(۱) کهڻ .

Marfat.com

(۱٦۱)

ذكر پير البه ۱ عليه الرحمة

وي خواهر زاده و داماد جام نظام الدين است، و نامش در اصل جام سارک بود.

در "تذكرة المراد" مذكور است كه مسجد صفه در اصل پرستش خانهٔ هنود بود. هرگاه حضرت قطب الاقطاب سيد مراد شيرازي قدس سره بانهدام آن امر فرمود، جام ننده بنابر استغاثهٔ كفار جام سارک را بخدمت فائض البركت وي فرستاد تا رفته مانع شود. همين كه او مشرف خدمت شد، بمشاهدهٔ جمال باكمال آن قطب زمان انوار الٰهي بر ضميرش تافت، و منصب معرفت يافت. روي از دنيا برگردانيد، و مقيم آستانش گرديد.

يكان روزي بموجب فرمودهٔ پير روشن ضمير بطلب مسواک برآمد، هرجا بپاي اراک زمين را مي كاويد از مسواک نشاني نمي ديد و دفينه بنظرش مي رسيد. هنگام شام بي نيل و مرام برگرديد. و چگونگئ حال بخدمت آن صاحب كمال بعرض رسانيد. فرمود: "از آن چه ديدي چرا نياوردي؟" گفت: "چه كار دارم به آن چه ازو در گذشتم." وي را البه خطاب دادند، يعني بي طمع. بالجمله بنظر مرشد بمدارج اعلیٰ تصاعد نمود، و بمقام فنا في الله رسيد. بكرامات و بخوارق عادات موصوف بود.

(۱) هن بزرگ جو تذكرو "تحفة الكرام"، جلد ۳، صفحي ۳۴۷ ۾ موجود آهي.

Marfat.com

منقول است که حضرت پير مراد قدس سره هر هفته روز يکشنبه بزيارتِ وي تشريف بردي - نوراللّٰه سرقده -

(۱۶۲)

ذکر شيخ ننهر عليه الرحمة

وي از مقربان و حاشيه نشينانِ بساط دولت جام ننده بود -

"در تذکرة المراد" مذکور است که هرگاه حضرت پير مراد قدس سره بانهدامِ معبدِ هنود امر فرمود، جامِ ننده اول شيخ البه را براي منع روان ساخت، چنانچه مذکور شد - متعاقب وي شيخ ننهر را فرستاد، تا رفته حضرت قطب الاقطاب را از انهدامِ معبدِ مذکور مانع گردد - وي چون شرفِ حضور دريافت، نظرش بر روي شريف افتاد، و در حال بدرجهٔ ولايت رسيد، و روي از دنيا تافت -

مزارِ فيض آثار وي برابر مرقدِ متبرکهٔ شيخ البه واقع - نوراللّٰه سرقده -

(۱۶۳)

ذکر پير لال ۱ چهنه ۲

وي صاحبِ حال و اهلِ کمال بود، مناقب و محامدِ آن بزرگوار بسيار بلند است - در وادئ صدق وصفا و عبادت و تقوىٰ مرتبهٔ جليل داشت، و خداوندِ کرامات و مستجاب الدعوات بود -

---

(۱) وڌيڪ احوال لاءِ ڏسو "تحفة الڪرام" جلد ۳، صفحو ۱۶۷.

(۲) چتو

مزار فیض آثار وي طرف شرقي محله ستهيه واقع- نور الله مرقده.

(۱۶۴)

ذكر زاهد شاه عليه الرحمة

وي صاحب مناقب و محامد بود، در زي قلندران از هندوستان آمده، در جاي كه اكنون آسوده است، تكيه‌دار بود. يمن و كرامات بسيار داشت، و مقاماتش عالي است.

مزار فیض آثارش طرف شرقي محله بهائيخان واقع- نور الله مرقده.

(۱۶۵)

ذكر پير يعتيق عليه الرحمة

وي سالك خدا آگاه و عارف بالله بود، و كرامات آن بزرگوار بسيار و بيشمار است- اهل امراض يك چله بزيارت وي مداومت مي نمايند، و از هر قسم كه مرض باشد نجات مي يابند.

گويند: اين آستانهٔ آن پير يعتيق است كه در ارض ككراله بر كنار آب شور آسوده است- نور الله مرقده.

(۱۶۶)

ذكر پير لونگ عليه الرحمة

وي صاحب كرامات و خداوند تصرفات بود. منقول است كه شخصي از مواضعات بجانب بلده مي آمد، چون بكنار

Marfat.com

دريا رسيد، برگهاي دوخ را فراهم آورد و بجهتِ عبور از دريا پشتاره بست، و برسمِ متعارفه بر آن سوار شده بدريا درآمد. چون بنيمهٔ راه رسيد، بيک بار از تندي آب بندهايش بگسست، و آن بستهٔ دوخ از هم پاشيد. وي بسرحدِ غرق شدن رسيد. آن شناورِ لجهٔ عرفان باين كنارِ دريا نشسته بود. چشمش بر او آفتاد، از جاي خود برجست. و بنحوي كه مردم بر روي زمين بروند، بر روي آب دويد، و او را از ورطهٔ هلاكت بساحل سلامت رسانيد.

مزارِ فيض آثارش بر كنار درياي سيحون كه مهران معروف است. بر گهاتِ بلده موسوم باسمش واقع. نور الله مرقده.

(١٦٤)

ذكر هفت، عفيفه كه باصطلاحِ اناث "ستيون" گويند

در "منتخب التواريخ" مذكور است كه آن هفت دختر پاک دامن از نژاد سومره بودند. در حين كه علاؤالدين بادشاهِ دهلي بر سرِ سند تاخت، و بنيادِ مردم سومره بر انداخت، اهل و عيالِ مردم سومره فراري مي‌نمودند، و بگوشهاي مي‌خزيدند. ايشان نيز در آن تفرقه از جمله فراريان بودند. اتفاقاً در اثناي راه از همراهانِ خود جدا افتادند. آواره و اندوهناک رو براه نهادند و گريزان مي‌رفتند. افواج

(١) انهن مابين جو احوال "تحفة الكرام" جلد ٣، صفحي ٢٦٣ ۾ "خسفِ دختران" جي عنوان سان ملي ٿو.

Marfat.com

شاهي که بتعاقبِ اهلِ فرار بهرسمت جلو ریز بودند، برخي از آن بايشان فرار رسيدند. آن پاکدامنان بخدا رجوع آوردند، و چارهٔ کارِ خود از آن کارساز درخواستند. در حال بقدرتِ بديع العجائب جل جلاله زمين از هم منفجر گرديد، و آن گلدستهٔ عفت را درونِ خود جا داد. سواران اين حال را از دور معائنه کردند، و حيرت زده بدآنجا رسيدند. ديدند که گوشهاي مقنعهٔ شان بنابر عبرتِ ابناي روزگار بيرون مانده. گويند آن مخدرات صاحبِ توفيق و خداوندِ تحقيق بودند. در شبهاي متبرکه جوق جوق زنان دسته‌دسته نسوان بزيارتِ آن مريم صفتان مي‌شتابند، و ببرکتِ صدقِ نيّت حلاوتِ مراد مي‌يابند.

منقول است که بعضي اناث را در حينِ زيارت حالتي روي مي دهد که بيک‌بار از تعلقاتِ جسماني و هوسِ نفساني مجرد شده، مشاهدهٔ صورِ غيب و معاينهٔ اسرارِ لا ريب مي‌نمايند، و در وجد مي‌نمايند، و دران هنگام هرچه بر زبانِ ايشان جاري مي گردد هر آئينه در آئينهٔ ظهور جلوهٔ تمشيت مي پذيرد.

مزاراتِ ايشان در ارضِ ساموئي واقع است.

(۱۶۸)

ذکر شيخ جهنده (۱) پاتني رحمة الله عليه

آن ملاحِ سفينهٔ تحقيق صاحب حال و اهلِ کمال بود. مردم را در کشتئ معبر بر گذرِ درياي ساموئي از يک

(۱) جهندو پاتني.

Marfat.com

ساحل بساحلِ ديگر مي رسانيد ۔
در "تحفة الكرام" مذكور است كه وي از فيض يافتگانِ نظرِ كرامت، حضرت سيد ميران محمد مهدي[۱] جونپوري است۔ هرگاه آنجناب در بلده تته شرفِ نزول فرمود علماي ظاهر بنابر بعضي مقالاتِ ايشان نسبت بكفر كردند ۔ جام نظام الدين

(۱) سندس نالو هو، سيد محمد ۽ خاتم الاولياء لقب هوس، پر سندس شهرت مهدي موعود جي لقب سان ٿي . سندس نسب جو سلسلو هن ريت آهي : سيد محمد بن سيد عبدالله بن عثمان بن موسيٰ بن قاسم بن نجم الدين بن عبدالله بن يوسف بن يحيٰ بن نعمت الله بن اسماعيل بن موسيٰ كاظم بن جعفر صادق بن باقر علي بن زين العابدين بن سيدنا امام حسين بن اميرالمؤمنين سيدنا علي بن ابي طالب كرم الله وجهه .

هن جي ولادت ۱۴ جمادي الاول سنه ۸۴۷ هه مطابق ۱۴۱۳ع سومر جي ڏينهن جونپور شهر ۾ ٿي . سنه ۸۵۳هه ۾ پنجن سالن جي عمر ۾ شيخ دانيال جونپوري وٽ تعليم شروع كيائين، ۽ ستن سالن جي عمر ۾ قرآن شريف جو حافظ ٿيو. اهڙيءَ ريت سنه ۸۵۶هه ۾، ٻارهن ورهين جي صغير عمر ۾ علم جي تحصيل مان فارغ ٿي نكتو. سندس غير معمولي علم و فضل كي خيال ۾ ركندي آن وقت جي عالمن متفق ٿي كيس "اسدالعلماء" جو لقب ڏنو . سترهن سالن جي عمر ۾ سندس دل تصوف ڏانهن مائل ٿي، ۽ اٽكل ستن سالن تائين مٿس استغراق جي كيفيت طاري رهي، ۽ پنجن سالن تائين محو، سكر، بيداري ۽ بيهوشيءَ جي كيفيتن ۾ گذاريائين . ان وقت سندس عمر ستاويهن سالن كي اچي پهتي هئي . پوءِ اهڙيءَ ريت اٽكل ٻارهن سال سندس زندگي، جونپور ۾ زهد ۽ تقويٰ جي حالت ۾ گذري . (ڏسو صفحو ۱۷۸)

Marfat.com

والي آن عهد که محض ظاهر پرست بود از مشرب اهل حال خبري نداشت، سوء ظن بهم رسانيده اصلا سلوک معتقدانه نکرد، بلکه دل نهاد اذيت شده و در حين عزيمت وي بصوب حرمين شريفين زاد هماالله تعظيماً و تکريماً ملاحان را فرمود تا کشتي او را در خلاب زنند. هرگاه آن شناور لجهء حقيقت راکب سفينه شد و روان گرديد، ملاحان درحين فرصت کشتي را بخلاب زدند، و خود بدر رفتند. شيخ را بر کيفيت حال اطلاعي دست داد، خود را در آن جا رسانيد، و آن کشتي

(آندل صفحي ۱۷۷ تان)

سنه ۸۸۷هه ۾ جونپور مان هجرت ڪري داناپور (عظيم آباد - پٽنا) جي جهنگن ۾ ڪيترو وقت اڪيلي سر گهمندو رهيو. ان وقت سندس عمر پنجٽيهه سال هئي. ان کان پوءِ هيءَ چندهريءَ ۾ آيو ۽ اتان مالوه جي گاديءَ جي هنڌ مانڊو ۾ اچي رهيو. اتان جو بادشاه غياث الدين خلجي (وفات سنه ۹۰۵هه) سندس معتقد ٿي ويو، ۽ ڪيترن ماڻهن سندس وعظن، سنن لڇڻن ۽ سنت نبويءَ جي پيرويءَ منجهان هدايت حاصل ڪئي.

سنه ۸۸۸هه ۾ جانپانير (گجرات) ۾ اچي رهيو ۽ اٽڪل ڏيڍ سال تائين اتان جي ماڻهن کي وعظ ڪيائين. ۸۹۰هه ۾ برهانپور، برهانپور مان بيدر، ۽ بيدر مان گلبرگ آيو، ۽ هر هنڌ پنهنجن وعظن جي برڪت سان ماڻهن ۾ هدايت جو روح ڦوڪيائين؛ ۽ جتي به ويو اتي سندس مريدن ۽ معتقدن جو حلقو به ويو وڌندو. سنه ۹۰۱هه ۾ حج بيت الله جي ارادي سان ٺٽي ۾ آيو. شيخ جهنڊو پاٽي سندس مريد ٿيو، ۽ فيض حاصل ڪري ولايت جي درجي کي پهتو.

سيد محمد جونپوريءَ، سنه ۹۰۵هه ۾ برليءَ وٽ ظاهر ظهور مهدي هئڻ جي دعوي ڪئي، ۽ عالمن ۽ عام ماڻهن ۾ سندس برخلاف هڪ شور مچي ويو. پوءِ برليءَ مان ڏراڊ ڳوٺ، جالور ۽ ناگور مان ٺٽندو

Marfat.com

را از آن مهلکه بساحل سلامت برد. وي نظرِ فیض بحالِ او برگماشت. درحال بدرجهٔ ولایت رسید، و از زمرهٔ اولیاء الله گشت.

مزارِ فیض آثارش در ارضِ ساموئي واقع. نور الله مرقده.

سنه ٩٠٦ - ٩٠٧ھ ۾ جيسلمير جي رستي نصرپور مان ٺٽو ڏانھن ويندو اچي پهتو. ۽ اتان ٩٠٠ ماڻهن سان گڏ خراسان روانو ٿيو. ڦيرا ڦيرائين قندهار ۾ آيو. اتان جو حاڪم شاه بيگ ارغون، جو پوءِ سنڌ جو والي ٿيو، ساڻس تمام گهڻي عزت ۽ احترام سان پيش آيو. ربيع الاول سنه ٩١٠ھ ۾ هيءَ قندهار مان روانو ٿي، فرح ۾ اچي نڪتو، ١٩ ذوالقعد سنه ٩١٠ھ (مطابق ٢٣ اپريل سنه ١٥٠٥ع) ۾ سومر جي ڏينهن ٽيهٺ سالن جي عمر ۾ وفات ڪيائين. سندس صاحبزادي ميران سيد محمود سندس جنازي جي نماز پڙهائي ۽ ڪيس رج ۽ فرح ڳوٺ جي وچ ۾ دفن ڪيو ويو. شاه قسم عراقيءَ سندس تربت تي هڪ گنبذ ٺهرايو. سندس وفات جي تاريخ ”عشق تم“ مان نڪري ٿي.

ٺٽي ۾ رهائش واري زماني ۾ شهر ۽ جدا جدا هنڌن جا ڪيترائي خاص خاص ماڻهو سندس مريد ٿيا. شيخ صدرالدين مفتيءَ، خان دريا خان وزير اعظم، علامه قاضي قاضن ۽ سيد مبارڪ شاه وغيره به انهيءَ وقت سندس مريدن جي حلقي ۾ داخل ٿي بيعت ڪئي. ٺٽي جي مشهور رضوي ساداتن جي خاندان جو وڏو ڏاڏو سيد محمد يوسف بکري به سيد مبارڪ شاه جو مريد ٿي، سندس سلسلي ۾ داخل ٿيو، ۽ مهدوي عقيدن جي پيروي ڪرڻ لڳو. اهڙيءَ طرح سيد محمديوسف جو اولاد به مهدوي عقيدن تي قائم رهيو. شاه عنايت الله صوفي شهيد جو ڳوٺ جهوڪ- ميران به سيد ميران محمد جونپوريءَ جي نالي پٺيان ميرانپور سڏجڻ لڳو، ڇاڪاڻ ته سيدصاحب ڪي ڏينهن هن ڳوٺ ۾ اچي رهيو هو.

(”تذڪره محمد بن طاهر پٽني“ از ابو ظفر ندوي)

Marfat.com

بعونِ اللّٰه تعالیٰ نسخهٔ متبرکه که مسمیٰ به
"تحفة الطاهرین"، صورتِ اتمام و سمتِ اختتام پذیرفت.

Marfat.com

ضمیمه

اقتباس

کتاب هیئت العالم

تصنیف

شیخ محمد اعظم بن شیخ محمد شفیع تتوي

Marfat.com

سند *

ولايتي ست که‌به‌سندولد حام بن نوح منسوب‌است. صاحبِ "تحفة الکرام" سند را میانِ اقلیم اول و دویم و سیوم و چهارم و پنجم مشترک نوشته، اما از دائرهٔ زمین که ملا علي قوشنجي سرآمدِ علماي علم هیئت وضع کرده، چنان مستفاد مي‌شود که اکثر سند داخلِ اقلیمِ دویم است، و عبارت"مجمع الاسرار" نیز دال بر این معني است. هرچند اطراف این ولایت داخلِ اقلیم دیگراند، اما مؤلف این رساله سند را در اقلیم دویم رقم پذیر خامهٔ بیان مي‌سازد. پوشیده نماند که سند ولایتي است سیر حاصل، و زمیني است زرخیز و منفعت انگیز. نهرِ سیحون از وسطِ همین ولایت جاریست و بمحیط میریزد و بزبان سند آنرا نهر مهران میگویند. حدِ جنوبي این ملک بدریاي محیط که آن را بحر عمان خوانند پیوسته، و هواي آن معتدل و باقي همه گرم‌سیر ست.

ملتان

شهر قدیم است. در "تحفة الکرام" آورده که بر ابتداي بنایش کسي مطلع نیست، اما در "مجمع الاسرار" مرقوم ست که سام بن نریمان چون اکثر براي شکار متوجه این طرف

---

* "تحفة الطاهرين" جي مؤلف پنهنجي ٻئي ڪتاب- "هيئت‌العالم" جي فصل ٻئي ۾ 'اقليم دوم' جي عنوان سان سنڌ ملڪ ۽ سندس وڏن شهرن جو ذڪ هن ريت ڪيو آهي.

Marfat.com

مي شد، زمين ملتان را پسند کرده همت بر بناي آن گماشت. صنعت رنگريزي درو بسيار و چيت[1] آنجا نادرهٔ روزگارست. اهل آن مکان صاحب سليقه و استعداد، اما هواي آنجا گرم ست.

بهکر

قلعه ايست متين که مرزا شاه بيگ ارغون بنا نهاده. مير محمد معصوم بهکري حسب الامر اکبر بادشاه عمارت هاي عالي و نشيمن هاي زيبا در آنجا تعمير نموده. از آن جمله مناره ايست که بر کوه بنا يافته، بغايت بلند و مرتفع، هرکس که بر سطح آن عروج نمايد تا هشت فرسنگ نظر کار کند. ديگر قصريست که بر کنار بحر سيحون بر وضع کشتي تعمير يافته. و عجيب ترين آن قصر ديگر ست موسوم بسيتاسر که در وسط بحر سيحون عمارت پذيرفته.

الور

در زمان قديم دارالسلطنت راجهاي سند بوده. اکنون خرابست. در يکي از مضافات آن قريه ايست موسوم بسبيوي، و در سمت شمالئ آن کوهيست، و بر بالاي آن گنبذي که در زمان سابق آن را بطريق طلسم ساخته اند و بنام ماروکري مشهور ست. از دور گنبذي بغايت بلند و مرتفع بنظر آيد و هر گاه بدآنجا روند اثري از آن پيدا نباشد. سلطان محمود خان در ايام حکومت خود سه چار هزار کس را فرمود که دست هاي هم ديگر گرفته گنبذ را در نظر داشته بر سر آن کوه رفتند. چون

(۱) چيت

Marfat.com

در آن مکان رسیدند اثري از گنبذپیدا نبود. در "تاريخ معصومي" مذکور است که آن گنبذِ طلسمي ست که بالاي گنج تعبیه کرده‌اند. "تحفة‌الکرام" مرقوم است که بر یک‌جانبِ سیوي دشتي است پر ریگ بمسافت چهل فرسنگ که راه قندهار از آن میان ست. اگر معاذاً بالله کسي در آن دشت جاده غلط کند دیگر روي آبادي نبیند و هلاک شود.

سیوستان

شهر یست قدیم. قلعهٔ آن بر تلي بغایت مرتفع بنا یافته بود. اکنون قلعه خراب و شهر آباد ست. از عجائباتِ آن مکان گنبذ یست که بر یک ستون قائم ایستاده.

حیدرآباد

قلعهٔ برگزیدهٔ ولایت سند ست و بالاي کوهي واقع. در عهدِ راجه ساهسي، نیرون نامي که یکي از امراي او بود بناي نهاده. در سال هزار و صد و هشتاد میان غلام شاه خان عباسي مجدداً در غایت استحکام بنا فرموده باین نام موسوم ساخت.

تـتـه

بلده ایست نامي و شهر یست گرامي. بخوبئ آب و هوا و صفاي صبح و شام ممتاز است. جام نظام‌الدین سمه در اواخر نهصد هجري آن را بنا نهاده. بر سمت غربئ آن کوهیست متضمن عمارات رفیع. در ایام باران از غایتِ سبزه قطعهٔ بهشت مي‌شود،

Marfat.com

و به یک جانب این کوه چشمه ایست موسوم بهسهسه لنک در نیم فرسخ واقع . گویند: درین کوه صد هزار اولیاءالله آسوده‌اند . مردم زوار از مسافتِ بعید آیند و از روحِ پر فتوحِ ایشان مدد خواهند و مراد یابند و احوال اکثري ازین بزرگواران از رساله مسمیٰ به "تحفة الطاهرین" که از جمله تالیفات مسود این اوراق است معلوم شود . و در نزدیکیٔ آن کوه زیارت‌گاهِ نسوان است که هرگاه اناث در روزهاي معین دسته‌دسته بدآن مکان بروند، بعضي را از آنها حالتي روي دهد که از تعلقات جسماني و هواجس نفساني مجرد شده اسرارِ غیب مشاهده نمایند و از احوال استقبال خبر دهند، و همچنان شود . پوشیده نماند که این کوهِ پرشکوه شعبه از کوه سوالک است که راست بمکهٔ معظمه پیوسته .

در کوهستان سند قومیست که در فنِ قدم شناسي بحدي مهارت دارند که اثرِ قدم برسنگ هم معلوم نمایند . دیگر قومیست که علم شانه خوب مي دانند و از ماضي و مستقبل خبرِ درست دهند .

ایم - یو - عباسي، نیو سند پریس وکتوریا روڈ کراچي م چپیو

Marfat.com

Marfat.com

غلط نامه

صفحه	سطر	غلط	صحیح
ح	۶	لسان العرب	تاج العروس
یب	۱۰	سطخ	سطح
۴	۷	ببشخا	ببخشا
"	۲۰	رهبرم	رهبر
۱۴	۷	بکقر	بکفر
"	۱۴	مسائخ	مشائخ
"	۱۷	معبد صفحه	معبد صفۃ
۱۷	۱۱	نواسهٔ	نبسۂ
۱۹	۱۹	من الشمش	من الشمس
۲۱	۲	سه‌سال‌فرزند	سه‌سال‌سه‌فرزند
۲۲	۱۳	مه‌قده	مرقده
۲۳	۴	کلاِ	کلاه
۲۹	۱۴	مساقبت	مسابقت
۳۰	۵	سرگذشت را را	سرگذشت را
"	۶	رساینند	رسانید
"	۱۲	زیارده	زیاده
۴۲	۶	منتقول	منقول
۴۶	۲۲	مطلعه	مطلع
۴۸	۱۵	سهه	سه
۵۲	۱۳	دران‌مقام،فیض‌التیام	درآن‌مقام‌فیض‌التیام
۵۳	۲	کشتم	کشم
"	۸	بزگوار	بزرگوار

Marfat.com

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۶۵	۲	اطعه	اطمعه
"	۹	قه‌وهٔ	قدوهٔ
"	۱۲	ساخته‌ام	ساخته‌ایم
۶۸	۹	اي پسرش	اي پسر
۷۷	۶	مکانیت	مکانیست
"	۹	رآستان	راستان
"	۱۰	بخشتي	بختي
۷۹	۲	خداء	خدام
۸۱	۱	مقداري	مقتداي
۸۱	۱۰	کراماثش	کراماتش
۸۷	۱۹	وازمبارک‌شاه‌فیض‌اندوخته	و ازو فیض اندوخته
۸۸	۱۱	فرادي	فرداي
"	۲۱	کعبته‌الله	کعبة‌الله
۹۵	۵	فرمودند	فرمود
۱۰۳	۱	منقول‌است که‌از	منقول‌است که‌یکي از
۱۰۷	۶	قدوهٔ‌احرار‌ِاجل‌،ابرار‌ِ	قدوهٔ‌احرار،اجل‌ِابرار،
"	"	سالک‌ِمسالک،معرفت‌ِ	سالک‌ِمسالک‌ِمعرفت،
"	۷	ناسک‌مناسک،حقیقت‌ِ	ناسک‌ِمناسک‌ِحقیقت،
"	۸	قه‌س	قدس
۱۱۲	۱۰	فطرت	فترت
۱۱۳	۱۵	و اور بشهر	و او را بشهر
۱۱۳	۱۲	از پادر افتند	از پا در افتد
"	۱۸	جام فیرز	جام فیروز
۱۱۵	۱۸	بشخش	بشخص
۱۱۶	۵	از آن چا	از آن جا

Marfat.com

غلط نامه

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۱۸	۱۷	دیگر دنیا	دنیا
"	"	بر آسمانی	بر آسمانِ دیگر
۱۱۹	۸	لٔ آلی	لاآلی
۱۲۰	۸	پیر کهتوریه	پیر کهتهوریه
۱۲۰	۱۲	بمرورد هور	بمرورِ دهور
۱۲۱	۳	رخلت	رحلت
"	۵	حه	چه
۱۲۲	۳	بزگوار	بزرگوار
"	۲۲	مزارفیض آثارشِ وی	مزارفیض آثارِ وی
۱۳۰	آخری	گذرانید نید	گذارنیدند
۱۳۵	آخری	چنانچ	چنانچه
۱۳۷	۵	غصنفر	غضنفر
۱۴۰	۵	جسم بود، پریدن	جسم، پریدن
۱۴۴	۵	متهرکهٔ	متبرکهٔ
۱۵۰	۹	بگاه	پگاه
۱۵۴	۱۷	مزراتِ	مزاراتِ
۱۵۵	۱۰	پائی	پای
۱۵۶	۱۵	او راز	او را از
"	۱۴	گذرانند	گذارانند
۱۶۰	۱۰	بمقدم	بقدم
۱۶۴	۸	قهس	قدس
۱۶۸	۳	گذاشتنه	گذاشتند
۱۶۹	۲۰	راه گذرآوارد	راه گذر آورد
۱۷۱	۱۲	خوراقِ	خوارقِ
۱۸۴	آخری	باراز	باران

Marfat.com

تحفة الطاهرين

مولف: شيخ محمد اعظم بن محمد شفيع ٺٽوي

بہ تصحيح و تحشيہ

بدر عالم دراني (سابق اسپيڪر سنڌ اسيمبلي)

●

شيخ محمد اعظم ڪلهوڙن جي آخري ۽ ٽالپرن جي ابتدائي دور جو مصنف هو، ۽ ١٢٠٧هه ڌاري وفات ڪيائين. هن ڪتاب ۾ ٺٽي ۽ مڪليءَ جي صوفياءِ ڪرام جي حياتين بابت سير حاصل احوال ڏنل آهي. ڪتاب جي پڇاڙيءَ ۾ مصنف جي هڪ ٻي تصنيف "هيئت العالم" منجهان سنڌ، ملتان، ٻکر، سيوستان، حيدرآباد ۽ ٺٽي جا جاگرافيائي حالات ضميمي طور ڏنا ويا آهن.

سنڌي ادبي بورڊ ڪراچي

Marfat.com

تحفة الطاهرين

مولف: شيخ محمد اعظم بن محمد شفيع ٺٽوي

به تصحيح و تحشيه

بدر عالم دراني (سابق اسپيڪر سنڌ اسيمبلي)

●

شيخ محمد اعظم ڪلهوڙن جي آخري ۽ ٽالپرن جي ابتدائي دور جو مصنف هو، ۽ ۱۲۰۷هه ڌاري وفات ڪيائين. هن ڪتاب ۾ ٺٽي ۽ مڪليءَ جي صوفياي ڪرام جي حياتين بابت سير حاصل احوال ڏنل آهي. ڪتاب جي پڇاڙيءَ ۾ مصنف جي هڪ ٻي تصنيف "هيئت العالم" منجهان سنڌ، ملتان، بکر، سيوستان، حيدرآباد ۽ ٺٽي جا جاگرافيائي حالات ضميمي طور ڏنا ويا آهن.

سنڌي ادبي بورڊ ڪراچي

Marfat.com